NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

Správa o finančnej stabilite k máju 2015

Vydavateľ:
© Národná banka Slovenska 2015

Adresa:
Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

Telefón:
02 5787 2146

Fax:
02 5787 1128

http://www.nbs.sk

Všetky práva vyhradené.
Reprodukovanie na vzdelávacie a nekomerčné účely je povolené s uvedením zdroja.

ISSN 1338-6123 (elektronická verzia)

Obsah

ÚVOD 4

ZHRNUTIE 5

1 EXTERNÉ PROSTREDIE Z POHĽADU FINANČNEJ STABILITY 10

Box 1 Kvantitatívne uvoľňovanie ECB a jeho možný vplyv na finančnú stabilitu 14

2 DOMÁCE PROSTREDIE Z POHĽADU FINANČNEJ STABILITY 17

3 FINANČNÝ SEKTOR NA SLOVENSKU 20

3.1 Solventnosť a finančná pozícia finančného sektora 21

Box 2 Makrostresové testovanie slovenského finančného sektora 26

3.2 Aktíva bankového sektora 27

3.3 Zdroje financovania bankového sektora 30

3.4 Riziká vo finančnom sektore 31

Box 3 Vplyv Odporúčania NBS č. 1/2014 zo 7. októbra 2014 na vývoj úverových štandardov na trhu retailových úverov 34

4 REGULATÓRNE A LEGISLATÍVNE PROSTREDIE 42

5 POLITIKA OBOZRETNOSTI NA MAKROÚROVNI 46

VYBRANÁ TÉMA 50

Nesúlad splatností aktív a pasív v bankovom sektore – hodnotenie trendov a rizík 51

Box 4 Ekonometrická analýza významnosti úrokovej politiky pri zmene objemu retailových vkladov 59

SKRATKY 62

ZOZNAM GRAFOV 63

ZOZNAM TABULIEK 64

Úvod

Finančný sektor je považovaný za stabilný, ak je schopný plynule plniť svoje základné funkcie aj pri výraznejších negatívnych šokoch, či už v externom, alebo domácom ekonomickom a finančnom prostredí. Stabilita finančného sektora je pritom vnímaná ako nevyhnutný predpoklad pre zdravé fungovanie reálnej ekonomiky. Národná banka Slovenska prispieva k stabilite finančného systému ako celku, pričom za týmto účelom vykonáva najmä dohľad nad finančným trhom.

Za dôležitú súčasť prispievania k finančnej stabilite považuje Národná banka Slovenska aj pravidelné informovanie verejnosti o stabilite finančného sektora a trendoch, ktoré môžu stabilitu ohrozovať. Informovanosť a diskusia o týchto témach je nevyhnutná najmä z dôvodu, že nielen inštitúcie finančného sektora, ale aj ostatné nefinančné spoločnosti a individuálne osoby svojím správaním ovplyvňujú finančnú stabilitu. Za týmto účelom Národná banka Slovenska publikuje dvakrát ročne Správu o finančnej stabilite, ktorá sa primárne zaoberá identifikovaním hlavných rizík ohrozujúcich stabilitu finančného sektora na Slovensku.

Cieľom správy je podať zrozumiteľným spôsobom prehľadnú informáciu o vývoji faktorov, ktoré vplývajú na finančnú stabilitu na Slovensku, pričom je zameraná na najvýznamnejšie riziká pre stabilitu. Súčasťou správy je aj samostatná časť, venovaná výkonu politiky obozretnosti na makroúrovni v podmienkach SR.

Komplexný pohľad na dianie vo finančnom sektore a vývoj všetkých rizík vo finančnom sektore dopĺňa Analýza slovenského finančného sektora, ktorú publikuje Národná banka Slovenska.

Zhrnutie

Mierne oživovanie ekonomiky v eurozóne pokračovalo; zlepšila sa aj situácia na Slovensku

Zlepšenie makroekonomických očakávaní a prognóz pre eurozónu a citeľné zvýšenie výkonnosti ekonomiky Slovenska mali v roku 2014 priaznivý vplyv na finančnú stabilitu. Medzi hlavné faktory oživenia patrili klesajúce ceny ropy a uvoľnená menová politika spojená s oslabením eura. V prípade Slovenska sa nezlepšila len miera rastu ekonomiky, ale aj jeho štruktúra. Týkalo sa to najmä zvýšenia domáceho dopytu, predovšetkým konečnej spotreby domácností súvisiacej s rastom reálnych miezd a oživením trhu práce. Takýto trend zároveň prispieva k finančnej stabilite, predovšetkým k nižšej miere kreditného rizika.

Rast úverov domácnostiam ďalej zrýchľoval; potvrdilo sa mierne oživenie v podnikovom sektore

Pozitívny makroekonomický vývoj sa prejavil aj v raste úverov v sektore domácností. Napriek tomu, že rast úverov domácnostiam už dlhší čas patrí medzi najvyššie v EÚ, počas roka 2014 a v prvom štvrťroku 2015 sa ešte viac zrýchlil. Zároveň sa menila jeho štruktúra. V rámci najvýznamnejšej zložky dlhu domácností, teda úverov na bývanie, rástli predovšetkým klasické hypotekárne úvery. Významným trendom je zrýchlený rast spotrebiteľských úverov (až 20 % medziročne), ktorý čiastočne súvisel aj so snahou klientov využiť pokles úrokových sadzieb na konsolidáciu svojich bankových a nebankových pôžičiek do jedného spotrebiteľského úveru. Aj preto ostával podiel nebankových úverov na celkových dlhoch domácností na nízkej úrovni (5,8 %).

Akcelerujúci rast dlhov domácností bol spojený s už spomínaným nárastom ich disponibilných príjmov, klesajúcimi úrokovými sadzbami, stabilnými cenami nehnuteľností a so zlepšenou spotrebiteľskou dôverou. Súčasťou rastu dlhov domácností bolo aj naďalej refinancovanie úverov s navýšením. Na druhej strane rast úverov bol významne podporovaný zo strany bánk, ktoré sa snažili zvyšovať objem poskytnutých úverov, aby kompenzovali pokles úrokových marží.

Situácia na trhu úverov podnikom sa v prvom štvrťroku 2015 mierne zlepšila. Na rozdiel od minulého roka, keď boli jediným rastovým segmentom úvery podnikom v štátnom vlastníctve, v prvom štvrťroku 2015 zaznamenali nárast úvery domácim firmám, ako aj podnikom v zahraničnom vlastníctve. Pozitívnou správou je aj zrýchlenie rastu úverov malým a stredným podnikom.

Viacero rizík pretrváva, niektoré sa zintenzívnili

V poslednom období sa prehĺbil trend rastu cien veľkej množiny finančných aktív, ktorý je skôr výsledkom prílevu likvidity ako zlepšenia ich ekonomických fundamentov. Takto formovaná cena je náchylnejšia na prípadné zmeny sentimentu na finančných trhoch. Význam tohto rizika sa v poslednom období zvýraznil aj v dôsledku epizód zvýšenej volatility a zníženej štrukturálnej likvidity na finančných trhoch. K celkovej neistote ďalšieho vývoja prispieva aj situácia v Grécku. Napriek tomu, že sa nervozita zatiaľ nepreniesla na iné krajiny eurozóny, ohrozenie ďalšieho ekonomického vývoja v eurozóne, v prípade realizácie rizík súvisiacich s Gréckom, nie je vylúčené. Spolu s pretrvávajúcim geopolitickým napätím na Ukrajine ide o významné externé faktory, ktoré by sa v prípade zhoršenia mohli cez našich hlavných obchodných partnerov preniesť aj na slovenskú ekonomiku.

Na finančný sektor má veľmi významný vplyv prostredie nízkych úrokových sadzieb, najmä pokles sadzieb v dlhších splatnostiach. Pokles sklonu výnosovej krivky má negatívny vplyv na tvorbu zisku v bankovom sektore, keďže sa vo vyššej miere týka úverov ako vkladov. Preto má tento trend relatívne väčší vplyv na bankové sektory s tradičným modelom bankovníctva, medzi ktoré patrí aj Slovensko. Úrokové marže tak zaznamenali ďalší pokles a banky dokázali udržať minuloročnú úroveň zisku len vďaka výrazne rastúcemu objemu úverov domácnostiam. V prípade ďalšieho poklesu úrokových sadzieb by bola ziskovosť bankového sektora pod výrazným tlakom. Väčšina bánk na túto situáciu počas rokov 2013 a 2014 reagovala predĺžením durácie dlhopisového portfólia. V scenári dlhšieho obdobia nízkych klientskych úrokových sadzieb by bol aktuálne vysoký podiel štátnych dlhopisov v portfóliu bánk významným zdrojom úrokových príjmov, aj keď aj v tomto prípade možno zazna-

menať ich postupný pokles v súvislosti s reinvestovaním prostriedkov zo splatných dlhopisov do menej výnosných aktív.

Vyššie spomenutý vplyv poklesu úrokových sadzieb na zrýchľovanie rastu úverov domácnostiam sa prejavil na dynamickom raste ich zadlženosti. Tempo rastu zadlžovania merané rastom samotných úverov alebo pomerom úverov k disponibilných príjmom bolo na Slovensku najrýchlejšie v rámci strednej a východnej Európy a druhé najrýchlejšie v EÚ. Pokles sadzieb na nové úvery na bývanie bol na Slovensku najvyšší v celej eurozóne. Na jednej strane to prispelo k zníženiu rizika plynúceho z nesplácania úverov, keďže pokles úrokových sadzieb znamenal zníženie mesačných splátok pre domácnosti, ktoré mali možnosť refixovať alebo refinancovať úver pri nižších úrokových sadzbách. Na druhej stane, nízke úrokové sadzby spravidla vedú k formovaniu kreditného rizika do budúcnosti. Nízke úrokové sadzby totiž umožňujú poskytovať vyššie objemy úverov aj menej bonitným klientom a zároveň sa bonitnejším klientom v dôsledku refinancovania úverov s navýšením v mnohých prípadoch zvyšuje zadlženosť.

Nízke úrokové sadzby majú negatívny vplyv aj na poistný sektor. Ich dopad sa netýka len tlaku na zvyšovanie rizikového apetítu, ale priamo na nízku výnosovosť finančných nástrojov, ktoré majú pokryť garantovaný výnos pri významnej časti životných poistiek.

Samostatným rizikom je likvidita bankového sektora, ktorá sa v dlhodobom horizonte postupne zhoršuje. Vyplýva to najmä z prehlbujúceho sa časového nesúladu medzi splatnosťou aktív a pasív. Na druhej strane existuje viacero faktorov, ktoré toto riziko výrazne zmierňujú. Tejto téme sa venuje osobitná kapitola správy.

Odolnosť finančného systému ostáva pomerne vysoká

Adekvátnosť kapitálu zostala na pomerne vysokej úrovni. Na konci roka 2014 dosiahol ukazovateľ primeranosti vlastných zdrojov hodnotu 17,3 %, pričom ukazovateľ základných vlastných zdrojov bol na úrovni 16 %. Úroveň kapitálovej primeranosti všetkých bánk bola nad minimálnou úrovňou 10,5 %. Národná banka Slovenska zároveň rozhodla o zavedení dodatočnej kapitálovej požiadavky vo výške od 2 % do 3 % pre systémovo významné banky postupne v období rokov 2016–2018. Cieľom tejto požiadavky je posilniť odolnosť systémovo významných inštitúcií, a tým aj posilniť stabilitu celého finančného sektora.

Vzhľadom na vysoký potenciál kumulácie rizík v oblasti úverov retailu zaviedla NBS v októbri minulého roka nové pravidlá upravujúce tento trh. Pravidlá majú aktuálne formu odporúčania, pričom ich plnenie sa sleduje na pravidelnej báze. Počas prvého štvrťroka 2015 sa toto odporúčanie už prejavilo na znížení rizík spojených s rýchlym rastom retailových úverov. Snahou Národnej banky Slovenska je preniesť tieto pravidlá do príslušnej legislatívy, pričom ich pôsobnosť sa týmto rozšíri aj na subjekty, ktoré nie sú bankami.

Pre finančnú stabilitu je však dôležité, aby prebiehajúce zmeny v legislatívnom a regulatórnom prostredí na národnej aj európskej úrovni negatívne nezasahovali do obchodnej stratégie bánk, ktorá je v dôsledku prostredia extrémne nízkych úrokových sadzieb vystavená výraznému tlaku. Zároveň je potrebné, aby nové regulatórne pravidlá, predovšetkým v oblasti likvidity a krízového manažmentu, dostatočne zohľadňovali model bankovníctva financovaný predovšetkým vkladmi klientov.

Tabuľka 1 Prehľad najvýznamnejších rizík z hľadiska stability slovenského finančného sektora

	Oblasť	Riziko	Faktory prehlbujúce riziko	Faktory zmierňujúce riziko	Regulatórne opatrenia a odporúčania NBS
Riziká vyplývajúce z externého prostredia	Makroekonomický vývoj v eurozóne	Nárast nákladov na kreditné riziko v prípade nepriaznivého makroekonomického vývoja	V roku 2014 pokračoval rast nákladov na kreditné riziko v sektore retailu, a to aj napriek poklesu úrokových sadzieb a vyššej zamestnanosti.	Pomerne vysoká úroveň solventnosti v bankovom aj poistnom sektore. Zvýšila sa výkonnosť slovenskej ekonomiky, rastie domáca spotreba. Klesajúca cena ropy. Nízke úrokové sadzby.	Vankúš na zachovanie kapitálu bol v plnej miere implementovaný už od 1. októbra 2014. Pre systémovo významné banky bude postupne v priebehu rokov 2016 – 2018 zavedený kapitálový vankúš z dôvodu ich systémovej významnosti.
		Vyššia citlivosť bánk na nepriaznivý vývoj na trhu nehnuteľností v prípade zhoršenia ekonomickej situácie	Vyšší podiel retailových úverov s hodnotami LTV blízkymi 100 %.	Pomerne stabilné ceny nehnuteľností bez indikácie tvorby nerovnováh v posledných rokoch.	Odporúčanie A (Odporúčanie NBS č. 1/2014 zo 7. októbra 2014), účinné od 1. novembra 2014. Plánovaná legislatívna implementácia odporúčania.
		Oslabená finančná pozícia viacerých materských spoločností slovenských bánk, najmä v dôsledku geopolitických rizík	Priamy negatívny dopad na banky na Slovensku v dôsledku kapitálových a úverových prepojení medzi dcérskymi a materskými bankami.	Priame expozície domácich finančných inštitúcií a fondov voči Ruskej federácii a Ukrajine sú nízke.	
	Nízke úrokové sadzby a vplyv uvoľnených menových politík	Negatívny dopad na obchodný model bánk a poisťovní, klesajúce úrokové sadzby (vrátane dlhodobých sadzieb) vytvárajú postupný tlak na pokles ziskovosti v dlhodobejšom horizonte	Banky: Potenciál ďalšieho rastu úverov domácnostiam postupne klesá a znižujú sa úrokové marže. Poisťovne: Naďalej sa prehlbuje nesúlad medzi výnosom aktív kryjúcich technické rezervy a technickou úrokovou mierou. Riziko vyplývajúce z negatívnych úrokových sadzieb na vkladoch alebo úveroch – zásadný vplyv na obchodnú stratégiu bánk. Nové odvodové povinnosti bánk (ECB, SRM, FOV) a reštrikcie na objem príjmov z poplatkov ešte prehĺbia negatívny dopad prostredia nízkych úrokových sadzieb.	Banky aj poisťovne majú pomerne dlhú duráciu dlhopisových portfólií, vďaka čomu ich výnosnosť klesá výrazne pomalšie ako trhové sadzby. Riziko reinvestovania sa však postupne zvyšuje. Postupne sa však oživuje úverovanie podnikového sektora.	
		Dočasné zvýšenie cien štátnych dlhopisov môže viesť k nadhodnoteniu ukazovateľov likvidity a kapitálovej primeranosti			Banky by mali k uvedenému nárastu ukazovateľov pristupovať ako k dočasnému a byť pripravené na ich opätovnú korekciu smerom nadol.
		Riziko vzniku bublín v cenách rizikovejších aktív; prehlbuje sa riziko dopadu na finančné trhy v prípade ukončenia operácií zo strany centrálnych bánk	Podhodnotenie rizika v dôsledku aktuálne nízkej rizikovej averzie investorov a pokles štrukturálnej likvidity na globálnych finančných trhoch zvyšuje dopad prípadnej opätovnej korekcie, napr. v dôsledku rastúcej neistoty ohľadne situácie v Grécku.	Vystavenie domácich finančných inštitúcií voči rozvíjajúcim sa krajinám, kde by dopad mohol byť najvýraznejší, je pomerne nízke; rast vystavenia voči akciovému riziku vo fondoch DSS.	
	Regulatórne prostredie	Riziko vyplývajúce z dopadu implementácie požiadavky na minimálny objem vlastných zdrojov a oprávnených záväzkov (MREL)	Aktuálne navrhovaný spôsob implementácie tejto požiadavky nezohľadňuje špecifiká bankových sektorov, sú primárne financované vkladmi klientov a znižuje efektívnosť výkonu politiky obozretnosti na makroúrovni.	Vysoký objem CET 1 kapitálu.	

Tabuľka 1 Prehľad najvýznamnejších rizík z hľadiska stability slovenského finančného sektora (pokračovanie)

	Oblasť	Riziko	Faktory prehlbujúce riziko	Faktory zmierňujúce riziko	Regulatórne opatrenia a odporúčania NBS
Riziká vyplývajúce z vývoja na domácom finančnom trhu	Zadlženosť domácností	Rastúca zadlženosť domácností môže oslabiť tento sektor a zvýšiť tak citlivosť bankového sektora na prípadné zhoršenie makroekonomického vývoja	Rast koncentrácie zadlženosti pri niektorých typoch domácností.		Odporúčanie F (Odporúčanie NBS č. 1/2014 zo 7. októbra 2014), účinné od 1. marca 2015, plánuje sa jeho legislatívna implementácia.
			Tempo rastu dlhov sa zrýchľovalo, zatiaľ čo tempo rastu disponibilného prímu domácností bolo stabilné.	Oživenie trhu práce, rast reálnych miezd a rast spotreby domácností.	Odporúčania B, E (Odporúčanie NBS č. 1/2014 zo 7. októbra 2014), účinné od 1. marca 2015, plánuje sa jeho legislatívna implementácia.
			Nedostatočne obozretná politika bánk pri poskytovaní úverov retailu.	Nárast fixácií úrokových sadzieb.	Odporúčanie C (Odporúčanie NBS č. 1/2014 zo 7. októbra 2014, účinné od 1. marca 2015), plánuje sa jeho legislatívna implementácia.
	Likvidita	Časový nesúlad aktív a pasív	Prehlbujúci sa časový nesúlad aktív a pasív a mierny pokles likvidných vankúšov.	Dodržiavanie minimálneho regulatórneho limitu na likvidné aktíva a zdravá štruktúra zdrojov a pomerne nízke riziko presunu rizika mimo bankového sektora.	Novela ukazovateľa likvidných aktív od 1. decembra 2014. Tieto požiadavky na krytie čistých peňažných tokov likvidnými aktívami sú prísnejšie ako pravidlá prijaté na európskej úrovni. Ukazovateľ zohľadňuje aj riziko presunu rizika do podielových fondov.
	Koncentrácie, prepojenia v rámci finančného trhu a riziko prenosu externých rizík	Relatívne vysoká koncentrácia (časti) portfólia alebo vyššie vystavenie voči vlastnej skupine v niektorých inštitúciách alebo fondoch	Slovenská ekonomika vykazuje pomerne vysokú mieru hospodárskej prepojenosti domácich firiem, najväčšie môžu ohroziť solventnosť niektorých bánk. Nárast expozície bankového sektora voči Cypru.		Banky by mali obozretne pristupovať k hodnoteniu hospodárskej prepojenosti klientov a obozretne riadiť riziko koncentrácie na strane úverov aj vkladov. Pre päť najväčších bánk bude postupne v priebehu rokov 2016 – 2018 zavedený kapitálový vankúš z dôvodu ich systémovej významnosti.
		Negatívny dôsledok racionalizačných opatrení alebo strategických rozhodnutí zo strany materských spoločností na domáce finančné inštitúcie a riziko prenosu externých rizík	Zhoršenie ekonomického vývoja na Ukrajine a v Ruskej federácii malo negatívny vplyv aj na niektoré materské spoločnosti domácich bánk.	Hodnota ukazovateľov efektivity v domácich (najmä veľkých) bankách zostáva nad priemerom EÚ.	V prípade niektorých stredne veľkých a menších bánk, ktoré vykazovali najväčšie riziko prenosu rizík z vlastnej bankovej skupiny, a pre ktoré bola umožnená výnimka na miernejší limit majetkovej angažovanosti, sa tento limit postupne sprísňuje.

Tabuľka 1 Prehľad najvýznamnejších rizík z hľadiska stability slovenského finančného sektora (pokračovanie)

	Oblasť	Riziko	Faktory prehlbujúce riziko	Faktory zmierňujúce riziko	Regulatórne opatrenia a odporúčania NBS
	Obchodné praktiky finančných inštitúcií	Možné strategické riziko z rastúcej previazanosti bánk na finančných sprostredkovateľov	Tlak na zmierňovanie úverových štandardov bánk a skracovanie fixácie úrokovej sadzby.		Odporúčanie G (Odporúčanie NBS č. 1/2014 zo 7. októbra 2014), účinné od 1. marca 2015, plánuje sa jeho legislatívna implementácia.
		Riziká vyplývajúce z intenzívnej cenovej konkurencie na trhu poistenia áut	V roku 2014 sa ešte viac prehĺbila neudržateľnosť doterajšieho poklesu poistného v havarijnom poistení, ktorý vytvára stratu.		Vplyv konkurencie na cenovú politiku v poistení áut by nemal byť na úkor riadneho plnenia oprávnených nárokov poistených.

Zdroj: NBS.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

KAPITOLA 1

EXTERNÉ PROSTREDIE Z POHĽADU FINANČNEJ STABILITY

1

1 Externé prostredie z pohľadu finančnej stability

Makroekonomická situácia v Európe mala od publikovania predošlej správy o finančnej stabilite mierne pozitívne smerovanie. Prognózy tempa hospodárskeho rastu eurozóny pre rok 2015 boli prehodnotené nahor. Stimulmi pre oživenie boli najmä prudký pokles cien ropy a uvoľnenie menovej politiky zo strany ECB. Transmisným kanálom týchto dvoch „šokov" bol predovšetkým nárast reálnej hodnoty disponibilných príjmov a zvýšenie spotrebiteľskej dôvery, čo viedlo v sektore domácností k vyššej miere dopytu po tovaroch a službách. S určitým oneskorením by mal výkonnosť eurozóny pozdvihnúť aj zahraničný obchod, keďže zhruba 10 %-né oslabenie nominálneho efektívneho výmenného kurzu eura je výrazným príspevkom ku konkurencieschopnosti exportérov v regióne. V neposlednom rade sa zlepšil aj sentiment v podnikateľskej sfére, čo v kombinácii s narastajúcim dopytom po úveroch a zároveň ich zvyšujúcou sa dostupnosťou vytvára predpoklad na oživenie v oblasti tvorby fixného kapitálu, kde sú dôsledky krízy najviac pretrvávajúce.

Riziko dlhodobejšieho nízkeho nominálneho rastu sa síce v dôsledku udalostí posledných mesiacov zmenšilo, ale naďalej ostáva hrozbou pre finančnú stabilitu v eurozóne. Aj po revízii nahor sa totiž tempo rastu reálneho hrubého domáceho produktu v eurozóne v aktuálnom roku odhaduje iba na 1,5 % (podľa ECB). V nasledujúcich dvoch rokoch by sa táto dynamika mala postupne zvyšovať na 2,1 % ku koncu horizontu prognózy, ale predpoveď v tomto horizonte je už spojená s výraznejšou neistotou. Otázkou ostáva, či oživenie naberie udržateľný charakter aj po tom, čo odznejú jednorazové vplyvy lacnejšej ropy a oslabenia eura. Viaceré krajiny pri tom čaká uskutočnenie ďalších fiškálnych reštrikcií. Navyše absolútna úroveň ekonomickej aktivity je ešte stále nižšia ako v čase tesne pred krízou. Záporná produkčná medzera spolu s vysokou mierou nezamestnanosti tak bude zrejme vytvárať pokračujúci dezinflačný tlak.

Európska centrálna banka ohlásila v januári 2015 rozšírený program nákupu aktív, označovaný tiež ako kvantitatívne uvoľňovanie. ECB sa rozhodla použiť tento nástroj po tom, čo medziročná miera inflácie v priemere za celú eurozónu klesla do záporného pásma a zároveň sa nadol začali posúvať aj inflačné očakávania odvodené z trhových cien. V rámci rozšíreného programu nákupu aktív majú jednotlivé centrálne banky Eurosystému popri krytých dlhopisoch a sekuritizovaných cenných papieroch nakupovať najmä štátne dlhopisy členských krajín eurozóny. Mesačná kvóta týchto nákupov je 60 mld. €. Program by mal prebiehať minimálne do septembra roku 2016, čo znamená, že celkový prílev likvidity cez kvantitatívne uvoľňovanie by mal dosiahnuť 1,1 bilióna €.

Napriek tomu, že reálne sa začal rozšírený program nákupu aktív realizovať až v priebehu marca, jeho dosah na finančné trhy bol výrazný. Veľká časť vplyvu na ceny aktív sa odohrala už počas druhého polroka 2014 ako dôsledok silnejúcich očakávaní o nevyhnutnosti použitia kvantitatívneho uvoľňovania vzhľadom na situáciu v eurozóne. Ceny štátnych dlhopisov krajín eurozóny (okrem Grécka) išli od leta roku

Graf 1 Vývoj vybraných cenových ukazovateľov finančných trhov v Európe

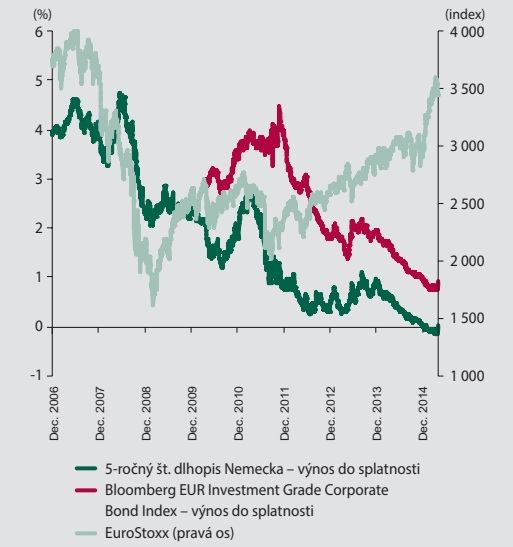

Zdroj: Bloomberg.

2014 výrazne nahor. Výnosy do splatnosti týchto dlhových cenných papierov sa znížili v celom spektre splatností, pričom pri benchmarkových 10-ročných dlhopisoch sa pohyboval tento pokles okolo 100 bázických bodov. Ešte významnejšou skutočnosťou ako samotný rozsah poklesu bolo, že veľká časť eurových štátnych dlhopisov sa začala obchodovať so záporným výnosom do splatnosti. V apríli 2015 sa v negatívnom spektre nachádzala zhruba jedna tretina objemu štátnych dlhopisov krajín eurozóny. Pri nemeckých dlhopisoch siahal záporný výnos až po splatnosť 7 rokov. Prísun likvidity od ECB tlačil nahor aj ceny štátnych dlhopisov v európskych krajinách nepoužívajúcich euro a v Spojených štátoch.

Rozšírený program nákupu aktív v eurozóne je ďalším príspevkom k fenoménu výrazne uvoľnených menových politík v rozvinutých krajinách. Pretrvávanie takéhoto stavu však môže motivovať k podstupovaniu neadekvátnych rizík vo finančnom sektore. Menové podmienky sa zároveň v uplynulých mesiacoch uvoľňovali aj mimo eurozóny. Centrálne banky Švédska, Dánska a Švajčiarska pristúpili k zníženiu referenčných úrokových sadzieb do záporného pásma, aby zmiernili tlak na zhodnotenie výmenných kurzov ich domácich mien voči euru. V Japonsku zhoršenie makroekonomických podmienok vyústilo do rozšírenia programu tzv. kvantitatívneho a kvalitatívneho uvoľňovania.

Bezrizikové úrokové sadzby sa tak vo väčšine rozvinutých ekonomík nachádzajú na historicky nízkej úrovni. V takýchto podmienkach sa investori snažia nachádzať vyšší výnos v nástrojoch, s ktorými je spätý vyšší stupeň rizika. Jedným z posledných príkladov takéhoto správania je prílev prostriedkov do európskych akcií, ktorých ocenenie v tejto súvislosti zamierilo v tomto roku prudko nahor. Po menšej korekcii zo záveru roka 2014 sa opäť obnovil dopyt po korporátnych dlhopisoch so špekulatívnym ratingom. Aj v úverovaní bankami sa najmä v USA prejavujú niektoré elementy, ktoré môžu v budúcnosti potenciálne predstavovať zdroj problémov. Patrí sem napríklad rastúci podiel tzv. "covenant-lite" úverov, alebo intenzívne financovanie prevzatí, pri ktorých je veľká časť kúpnej ceny zaplatená z cudzích zdrojov investora. Za pozornosť tiež stojí skutočnosť, že pomer dlhu financujúcich

Graf 2 Volatilita jednotlivých typov finančných aktív (index)

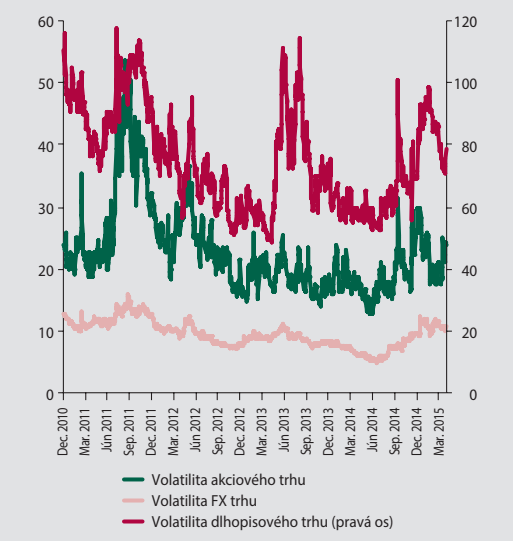

Zdroj: Bloomberg.

maržové obchody na akciovej burze v Spojených štátoch k jej celkovej trhovej kapitalizácii je v súčasnosti vyšší ako počas bubliny na konci 90-tych rokov.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že trhové riziká vo finančnom systéme sú na zvýšenej úrovni. Pri nezanedbateľnej časti aktív sa javí ako prevažujúca príčina nárastu ich cien v posledných rokoch vysoký dopyt podporovaný prílevom likvidity a nie zmena ich ekonomickej hodnoty. Takéto aktíva sú teda náchylnejšie na pokles cien pri náhlej zmene sentimentu na trhoch vyvolanej určitým prvotným šokom. Aj keď na finančných trhoch stále prevláda pomerne pokojná situácia, ich volatilita sa predsa len v poslednom období mierne zvyšuje pri všetkých typoch inštrumentov. Objavilo sa aj niekoľko kratších periód výrazných turbulencií, zatiaľ bez vážnejšieho systémového dopadu. Príkladom sú najmä náhly skokový pokles a následný návrat výnosov do splatnosti amerických štátnych dlhopisov (tzv. "flash crash") dňa 15. októbra 2014 a prudké posilnenie výmenného kurzu švajčiarskeho franku voči euru na začiatku roka 2015, po nečakanom rozhodnutí švajčiarskej centrálnej banky nepokračovať v intervenciách na udržiavanie stropu výmenného kurzu.

K výskytu podobných epizód zvýšenej volatility v budúcnosti môže prispievať aj štruktu-

rálny pokles likvidity na finančných trhoch. Pri nedostatku likvidity sa totiž aj relatívne mierny prvotný šok umocňuje do veľkých cenových výkyvov a následne prenáša aj na iné časti finančného trhu. Zrejme kľúčovou príčinou v pozadí menej likvidných trhov v súčasnosti je menšia ochota tvorcov trhu s súvislosti so sprísnenou reguláciou vstupovať ako protistrana do transakcií. Ďalšou rizikovou črtou vývoja posledných rokov z hľadiska likvidity je rastúca úloha finančného sprostredkovania subjektov, tzv. tieňového bankovníctva. Dochádza k značnému nárastu bilančnej sumy investičných fondov, pričom najmä pri podielových fondoch sa prehlbuje nesúlad medzi prakticky okamžite splatnými pasívami a pomerne nelikvidnými aktívami.

Začiatok procesu normalizácie menovej politiky v USA je jedným z hlavných rizikových faktorov, ktorý by mohol spustiť vlnu otrasov na finančných trhoch. Oživenie hospodárstva v Spojených štátoch sa blíži do fázy, v ktorej by už udržiavanie prakticky nulových úrokových sadzieb mohlo začať ekonomiku prehrievať. Fed preto z komunikačných materiálov pre verejnosť stiahol svoj predošlý záväzok ponechať svoju kľúčovú úrokovú sadzbu na nulovej úrovni a naopak signalizoval pripravenosť v závislosti od prichádzajúcich makroekonomických údajov pristúpiť k prvému zvýšeniu sadzieb za posledných 7 rokov. Očakáva sa, že s najväčšou pravdepodobnosťou by k tomuto kroku mohlo dôjsť ešte do konca roka 2015, ale presné načasovanie je predmetom neistoty. Hoci aj samotná udalosť prvého zvýšenia sadzieb má potenciál zahýbať s trhmi, nejde o jediné riziko v kontexte budúceho vývoja menovej politiky v USA. Potenciálny šok môže nastať aj v situácii, ak sa tempo následného sprísňovania menovej politiky bude odlišovať od prevládajúcich očakávaní investorov. Takýto scenár v súčasnosti nachádza oporu v tom, že trajektória mediánových hodnôt referenčných sadzieb zostavených z predpovedí členov menového výboru Fedu je výrazne strmšia ako v prípade implikovaných trhových sadzieb.

Graf 3 Očakávania vývoja krátkodobých úrokových sadzieb v USA (%)

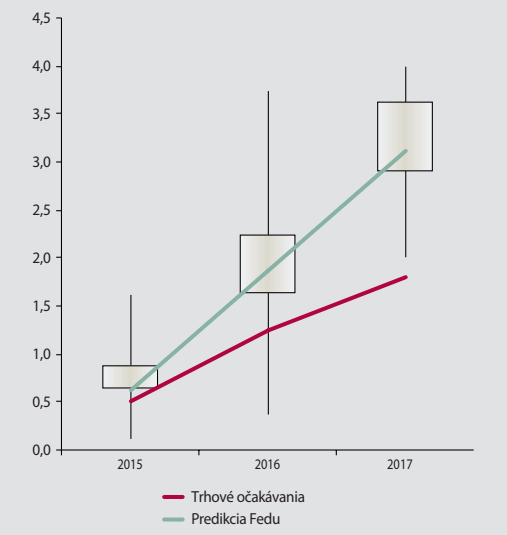

Zdroj: Bloomberg, Federal Reserve.
Poznámky: Trhové očakávania odvodené z futures na Fed Funds. Predikcia Fedu predstavuje medián z očakávaných hodnôt referenčných úrokových sadzieb (Fed Funds) ku koncu príslušného kalendárneho roka zobrazeného na vodorovnej osi, vypočítaný z predpovedí jednotlivých členov menového výboru zhotovených v marci 2015. Graf zobrazuje aj kvartilové a min-max rozpätie predpovedí individuálnych členov výboru.

Vývoj v Grécku sa zatiaľ nepreniesol na ostatné krajiny eurozóny, ale prípadné vyhrotenie udalostí by mohlo ohroziť nastupujúce ekonomické oživenie a vniesť nervozitu na finančné trhy. Politické zmeny v Grécku zastavili od začiatku januára 2015 implementáciu dohodnutých štrukturálnych reforiem, následkom čoho krajine nebola vyplatená posledná tranža z finančnej pomoci z druhého ozdravného balíka. Súčasne sa výrazne zvýšil požadovaný výnos za držbu gréckych štátnych dlhopisov, čím sa trhové financovanie stalo prakticky nedostupné. Grécke verejné financie sa tak ocitli v situácii nedostatku likvidných prostriedkov vo vzťahu ku krátkodobým záväzkom. Vláda v posledných mesiacoch vedie rokovania s predstaviteľmi EÚ o podmienkach, za ktorých by došlo k odblokovaniu spomínanej tranže, ale dohodu sa zatiaľ dosiahnuť nepodarilo. V doterajšom priebehu krízy sa podarilo ešte zmobilizovať alternatívne hotovostné prostriedky na uhradenie splatných záväzkov, ale aj tento manévrovací priestor sa rýchlo zužuje. Ak v krátkom čase rokovania nevyústia do vzájomnej dohody potom hrozí, že Grécko nebude mať z čoho vyplatiť niektorú z blížiacich sa splátok, čo by prakticky znamenalo, že krajina zbankrotovala. Napriek posilneným obranným mechanizmom v eurozóne by výskyt takejto extrémnej udalostí s veľkou pravdepodobnosťou negatívne zasiahol do ekonomického vývoja v regióne.

Výrazné zhoršenie vyhliadok ekonomického rastu niektorých rozvíjajúcich sa krajín

a rastúce riziká súvisiace s ich zvyšujúcou sa zadlženosťou vytvárajú potenciál pre zmenu sentimentu a presmerovanie tokov kapitálu. Vo viacerých významných rozvíjajúcich sa ekonomikách došlo v poslednom období k prehodnoteniu očakávanej výkonnosti smerom nadol. Veľkú úlohu tu zohral prepad cien ropy a iných komodít, ale hrozba spomalenia hospodárskeho rastu nebola obmedzená iba na ekonomiky založené na exporte nerastných surovín. Mnohé z dotknutých krajín zároveň zaznamenali v predošlých rokoch výrazný nárast zadlženosti v súkromnom či vo verejnom sektore, ktorý bol financovaný prílevom lacných zdrojov zo zahraničia. Súbeh uvedených dvoch faktorov zvyšuje riziko, že zahraniční investori sa v istom momente budú chcieť stiahnuť z týchto trhov, čo okrem toho, že prehĺbi problémy dotknutých krajín, môže slúžiť aj ako spúšťač plošnejšieho prehodnotenia rizika v globálnej ekonomike.

Spustenie jednotného mechanizmu dohľadu v eurozóne viedlo k posilneniu bilancií bánk a v kombinácii s procesom komplexného hodnotenia zvýšilo transparentnosť v sektore. Kvantitatívne uvoľňovanie a ďalšie opatrenia ECB v oblasti poskytovania likvidity by mali zároveň zabezpečiť bankám bezproblémový prístup k lacným zdrojom financovania. Uvedené pozitívne aspekty sa už v posledných mesiacoch do istej miery začali premietať aj do lepšej dostupnosti úverov a zvýšenej úverovej aktivity.

Napriek viacerým znakom stabilizácie nie je proces ozdravovania bankového sektora v eurozóne po krízových rokoch ešte zďaleka zakončený. Kreditná kvalita úverového portfólia na úrovni celého sektora, meraná objemom zlyhaných úverov, pokračovala počas roka 2014 v zhoršovaní. Podiel hrubého objemu zlyhaných úverov k HDP eurozóny sa priblížil k desiatim percentám, pričom pokrytá opravnými položkami bola necelá polovica. Navyše je výskyt týchto znehodnotených úverov výrazne koncentrovaný v periférnych krajinách eurozóny. Banky teda čelia riziku potreby pokrytia významných strát z kreditného rizika do budúcnosti, čím sa môže znižovať ich ochota vo väčšom rozsahu naštartovať úverovanie reálnej ekonomiky bez ohľadu na to, že sa ich kapitálová pozícia sa posilnila.

Box 1

KVANTITATÍVNE UVOĽŇOVANIE ECB A JEHO MOŽNÝ VPLYV NA FINANČNÚ STABILITU

Nakoľko inflačné očakávania pre eurozónu ostávajú napriek historicky nízkym úrokovým sadzbám a doterajším neštandardným menovým operáciám ECB pod cielenou hodnotou 2 %, Eurosystém začal od 9. marca 2015 uskutočňovať nákupy v rámci programu nákupu aktív verejného sektora (PSPP – „Public Sector Purchase Program"). Tento program by mal zmierniť riziká spojené s budúcim cenovým vývojom prostredníctvom ďalšieho uvoľnenia menových a finančných podmienok a v strednodobom horizonte tak prispieť k návratu inflácie k úrovni dvoch percent. V rámci programu by mali ECB aj jednotlivé centrálne banky nakupovať obchodovateľné dlhové nástroje emitované ústrednou štátnou správou krajín eurozóny, niektorými agentúrami v eurozóne alebo niektorými medzinárodnými a nadnárodnými inštitúciami so sídlom v eurozóne na sekundárnych trhoch. Pri nákupe týchto dlhopisov centrálnou bankou v podstate dôjde k výmene týchto dlhopisov v bilancii predávajúcej entity za likvidnejšie aktíva – za rezervy v centrálnej banke v prípade komerčnej banky, alebo za vklady uložené v sprostredkujúcej banke v prípade inej predávajúcej entity (inej banky, ktorá nemôže priamo obchodovať s danou centrálnou bankou alebo inej finančnej alebo nefinančnej spoločnosti). ECB spolu s centrálnymi bankami jednotlivých členských štátov teda pomocou tohto programu zvyšuje objem likvidných aktív v bankovom sektore a likviditu na finančných trhoch, ktorý by sa mal následne použiť na úverovanie reálnej ekonomiky.

Program kvantitatívneho uvoľňovania by mal trvať od marca 2015 minimálne do septembra 2016, v prípade potreby ale môže byť tento termín predĺžený. Cielený mesačný objem nákupov Eurosystémom je na úrovni 60 mld. €. Tento objem zahŕňa v rámci rozšíreného programu nákupu aktív nákupy štátnych dlhopisov, krytých dlhopisov ako aj nákup cenných papierov krytých aktívami.

Všeobecne sa očakáva pozitívny vplyv kvantitatívneho uvoľňovania na finančnú stabilitu. Tento pozitívny vplyv sa očakáva z viacerých dôvodov. Bez spustenia tohto programu by pravdepodobne došlo k ďalšiemu poklesu tak aktuálnej ako aj očakávanej inflácie. Nižšia, resp. klesajúca cenová hladina by mala za následok rast reálnych úrokových sadzieb s negatívnym dopadom na úverový trh a celkové podmienky financovania sa pre reálnu ekonomiku. Sťažená schopnosť klientov obsluhovať svoj dlh, resp. všeobecne sťažený prístup k zdrojom financovania sa má priamy negatívny vplyv na finančnú stabilitu.

Ďalej, negatívny vplyv deflačných očakávaní na dopyt, ktorý by bol týmto úrokovým kanálom ešte viac zvýraznený, by mal jasný negatívny dopad na rast reálnej ekonomiky. Nakoľko nižší ako očakávaný rast, resp. prepad reálnej ekonomiky je jedným z hlavných spúšťačov rizík pre finančnú stabilitu, očakávaný pozitívny vplyv kvantitatívneho uvoľňovania na rast reálnej ekonomiky by mal podporiť finančný systém ako celok.

Kvantitatívne uvoľňovanie môže v určitých oblastiach vytvárať negatívny tlak na finančnú stabilitu na Slovensku. Kvantitatívne uvoľňovanie môže mať pomerne významný dopad na finančnú pozíciu bankového sektora. Pravdepodobné sploštenie výnosovej krivky môže mať ďalší negatívny vplyv na čistý úrokový výnos z klientskeho portfólia, a tým aj na ziskovosť a finančnú pozíciu bánk. Slovenský bankový sektor tento vývoj pravdepodobne pocíti výraznejšie ako ostatné bankové sektory, keďže úrokové príjmy od klientov tvoria dominantnú časť ziskovosti bánk. Príjmy z obchodovania, ktoré môžu kompenzovať pokles klientskych úrokových marží, tvoria v domácich bankách len zanedbateľnú časť ziskovosti.

Dočasný nárast cien štátnych dlhopisov v dôsledku kvantitatívneho uvoľňovania môže mať za následok tvorbu nerovnováh vo viacerých oblastiach. Prvou je oblasť likvidity. Štátne dlhopisy tvoria podstatnú časť likvidných aktív bankového sektora. Pokles výnosov znamená nárast ceny štátnych dlhopisov, čím sa môže viac-menej umelo nafúknuť ukazovateľ likvidných aktív bankového sektora. Tento vývoj, spolu s predchádzajúcim sploštením výnosovej krivky, môže vyústiť do ďalšieho nárastu objemu úverov pre klientov, najmä úverov na nehnuteľnosti. Táto hrozba cenovej bubliny štátnych dlhopisov sa môže prejaviť po ukončení kvantitatívneho uvoľňovania, kedy možný rýchlejší pokles ukazovateľa likvidných aktív z dôvodu poklesu cien štátnych dlhopisov sa bude pomerne ťažko bankami kompenzovať. Ďalším rizikom je, že v aktuálnom prostredí sa banky sústredia na rast aktív s dlhou dobou splatnosti (najmä retailových úverov), čo zvyšuje riziko vyplývajúce z nesúladu aktív a pasív. Táto problematika je detailne analyzovaná vo Vybranej téme. Okrem oblasti likvidity môže mať navyše nárast cien štátnych dlhopisov dopad aj na dočasné nadhodnotenie ukazovateľov primeranosti vlastných zdrojov, ako je detailnejšie popísané v časti 3.1.

Nárast cien na dlhopisových trhoch zároveň ovplyvňuje aj výnosnosť fondov, a to v oblasti dôchodkového sporenia, kolektívneho investovania aj unit linked poistenia. Aj v tomto prípade môže byť dôsledkom tohto vývoja dočasný nárast výnosnosti fondov zameraných na investície na dlhopisových trhoch, ktorý však môže byť nasledovaný jej opätovným poklesom v čase ukončenia kvantitatívneho uvoľňovania zo strany ECB.

V súvislosti s aktuálnym vývojom narastajú obavy o podhodnotenie rizika, a teda aj dopadu prípadného opätovného nárastu rizikovej averzie investorov. Sploštenie výnosovej krivky môže spôsobiť deformáciu tak na trhu štátnych aj súkromných dlhopisov, ktorá môže viesť k nesprávnemu oceneniu kreditného rizika, a teda k výraznému poklesu citlivosti

kreditných spreadov na rizikovosť konkrétneho aktíva. Väčší rizikový apetít má tak potenciál zvýšiť ceny vybraných aktív na úrovne, ktoré nie sú v súlade s ich fundamentmi. V prípade Slovenska sa to môže, okrem iného, prejaviť aj na trhu rezidenčných nehnuteľností.

Aj keď sa očakáva, či už priamy alebo nepriamy, pozitívny vplyv kvantitatívneho uvoľňovania, je dôležité monitorovať jeho vplyv na finančnú stabilitu. Možné vytváranie nerovnováh v oblasti finančnej stability do veľkej miery súvisí s tým, že ekonomické a finančné cykly v jednotlivých krajinách eurozóny nie sú vždy synchronizované. Prípadné nerovnováhy na úrovni jednotlivých krajín by mali byť riešené včas a efektívne aj pomocou nástrojov politiky obozretnosti na makroúrovni.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

KAPITOLA 2

DOMÁCE PROSTREDIE Z POHĽADU FINANČNEJ STABILITY

2

2 Domáce prostredie z pohľadu finančnej stability

Realita aj vyhliadky ekonomického rastu na Slovensku sa v uplynulom období zlepšili. Vzhľadom na výraznú orientáciu slovenského finančného sektora na domáce prostredie to znamená, že sa posilnili predpoklady na udržanie jeho finančnej stability. Rast hrubého domáceho produktu začal v roku 2014 opäť akcelerovať, keď dosiahol úroveň 2,4 %. Takýto vzostupný trend by mal podľa predikcie NBS zotrvať aj v najbližších dvoch rokoch.

Štruktúra hospodárskeho rastu bola vyváženejšia ako v minulosti. Po predošlých rokoch ťahaných najmä zahraničným obchodom sa rast HDP v roku 2014 opieral prevažne o domáci dopyt. Nad očakávania dobre sa vyvíjala najmä konečná spotreba domácností. Spotrebiteľský dopyt nachádzal stimul vo zvyšujúcej sa kúpnej sile obyvateľstva, čo bolo dané výrazným zvýšením disponibilných dôchodkov o 3,6 % zásluhou rastu miezd, nízkej inflácie a pozitívnym vývojom v oblasti zamestnanosti. V kombinácii s týmito faktormi spolupôsobil aj relatívny optimizmus na strane spotrebiteľov.

V uplynulom roku zaznamenali oživenie aj investície do fixného kapitálu. Hlavným zdrojom dynamiky boli vládne investície, ale rástla aj tvorba fixného kapitálu v súkromnom sektore. Prorastovo pôsobila v roku 2014 aj posledná zložka domáceho dopytu, a to konečná spotreba verejnej správy.

Za predpokladu absencie neočakávaných šokov by pozitívne dopytové trendy mali zotrvať aj v nasledujúcom období. Aj keď zvyšovanie disponibilných príjmov obyvateľstva oproti roku 2014 zrejme mierne spomalí, spotreba domácností by mala aj vďaka zlepšujúcemu sa sentimentu naopak ešte zrýchliť. Vyššia dostupnosť úverov a zmenšujúca sa rezerva produkčných kapacít presunú ťažisko investícií do súkromného sektora. Súčasne by sa mala zásluhou priaznivejšieho vývoja v eurozóne a oslabenia výmenného kurzu eura opäť naštartovať aj exportná výkonnosť slovenskej ekonomiky. Už v poslednom štvrťroku 2014 sa export zo Slovenska vrátil na medzištvrťročnej báze do kladných čísel.

Aj keď sa v uplynulom roku posilnila pozícia domáceho dopytu pri generovaní hospodárskeho rastu, pokračovanie zdravého vývoja slovenskej ekonomiky ostáva výrazne podmienené dianím v externom prostredí. Rozhodujúci v tomto smere bude vývoj európskej ekonomiky a osobitne Nemecka, ktoré je jej najväčšou zložkou a súčasne najvýznamnejším obchodným partnerom Slovenska. Dopady prípadného ďalšieho ekonomického zakolísania v Európe by pravdepodobne tak ako v minulosti neostali obmedzené iba na kanál obchodnej výmeny, ale zahŕňali by aj zhoršenie spotrebiteľského a podnikateľského sentimentu. Medzi najvýznamnejšie faktory, ktoré by mohli spôsobiť zvrat v nastúpených trendoch v európskej a domácej ekonomike, sa radí riziko opätovného prehĺbenia geopolitických napätí, najmä v súvislosti s udalosťami na Ukrajine.

Zlepšovanie situácie na trhu práce je dobrou správou aj z pohľadu kreditného rizika domácností. Rok 2014 priniesol so sebou obrat vývoja aj na poli zamestnanosti. Posilnenie ekonomického rastu a pozitívny vývoj sentimentu v podnikateľskom sektore vytvorili podmienky pre intenzívnejšie vytváranie pracovných miest. Celková zamestnanosť v hospodárstve vzrástla o 1,4 %, pričom by toto tempo malo zotrvať aj pre rok 2015. Čistý prírastok počtu zamestnaných osôb bol natoľko robustný, že umožnil aj redukciu miery nezamestnanosti o jeden percentuálny bod na 13,2 %. Slabšou stránkou uvedeného vývoja v súvislosti s kreditným rizikom môže byť skutočnosť, že sa príliš neprejavil vo vekovej kategórii od 30 do 45 rokov, ktorá práve predstavuje významnú skupinu z hľadiska zadlženosti. Príjmovú situáciu domácností podporoval aj solídny rast miezd, ktorý bol navyše pomerne rovnomerne rozdelený naprieč odvetviami.

Graf 4 Zmeny objemu čistých finančných aktív domácností (mil. EUR)

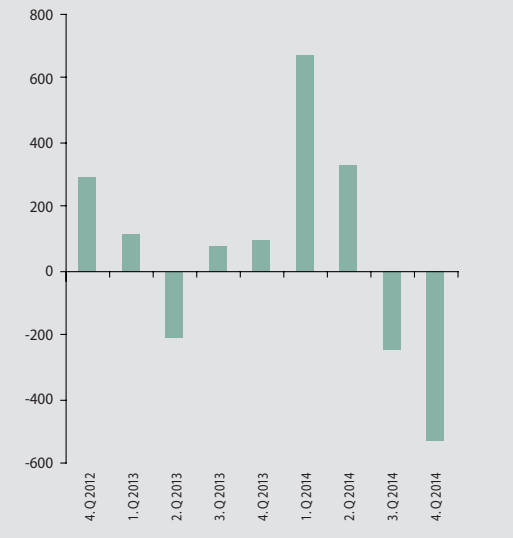

Zdroj: NBS.

Graf 5 Medziročný nominálny rast tržieb v jednotlivých odvetviach hospodárstva (%)

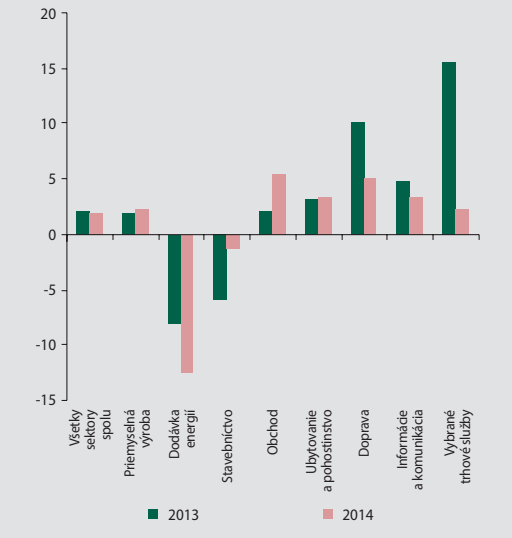

Zdroj: Slovstat.

Nárast príjmov domácností na agregovanej úrovni vytvára určité predpoklady, avšak sám o sebe nie je postačujúcou podmienkou na to, aby nedochádzalo k zhoršovaniu kreditnej kvality úverov voči tomuto sektoru. Rovnako dôležitá je aj pasívna strana ich bilancie, teda vývoj zadlženosti. V tomto kontexte je potrebné si všimnúť, že rast dlhu domácností dosahoval takú dynamiku, že v druhej polovici roka 2014 začali klesať ich čisté finančné aktíva.

Finančná situácia podnikov sa mierne posilnila. Rast nominálnych tržieb na medziročnej báze bol zaznamenaný s výnimkou stavebníctva a dodávok energií vo všetkých hlavných odvetviach ekonomiky. Napriek významnému zvýšeniu reálnej ekonomickej aktivity vzrástli nominálne tržby za rok 2014 v priemere v rovnakej miere ako v roku 2013. Toto pozorovanie je zrejme možné vysvetliť najmä spomalením tempa rastu cien ponúkaných tovarov a služieb v podmienkach dezinflačných tlakov. Na druhej strane však pokles cien energií pôsobil v druhom polroku priaznivo na nákladovú stránku v podnikovom sektore, čo sa premietlo do nárastu ziskovosti.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

KAPITOLA 3

FINANČNÝ SEKTOR NA SLOVENSKU

3

3 Finančný sektor na Slovensku

3.1 Solventnosť a finančná pozícia finančného sektora

Finančná pozícia

Vývoj ziskovosti zaznamenal v roku 2014 na medziročnej báze stagnáciu, hoci na začiatku roka 2015 možno hovoriť o istom náraste. Hodnota čistého zisku bankového sektora za rok 2014 bola približne na rovnakej úrovni (560 mil. €) ako v roku 2013. V prvom štvrťroku 2015 však zaznamenala v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka rast na úrovni 18,7 %.

Vývoj ziskovosti v uplynulom období bol podmienený najmä poklesom úrokových marží. Prostredie pretrvávajúcich nízkych úrokových sadzieb dlhodobo vplýva na postupné znižovanie výnosnosti úverov a cenných papierov. Tento pokles sa prejavuje najmä na postupnom znižovaní výnosovosti retailových úverov, ktorá sa po započítaní nákladov na kreditné riziko postupne znížila za obdobie uplynulých dvoch rokov z 5,5 % na 4,6 %. Zároveň postupne klesá aj výnosovosť portfólia cenných papierov, a to z 3,3 % na 3,0 %. Ako navyše ukazuje graf 6, táto výnosnosť bude ďalej klesať, keďže v súčasnosti je čistá úroková marža na nové úvery nižšia ako na existujúcich úveroch, a to najmä v retailovom sektore.

Pokles marží bol však plne kompenzovaný nárastom objemu retailových úverov. Vďaka tomu čisté úrokové príjmy v slovenskom bankovom sektore od roku 2012 rástli, a to na rozdiel od bankových sektorov vo väčšine iných krajín v rámci EÚ, vrátane regiónu strednej a východnej Európy (graf 7). Hlavným faktorom uvedeného pretrvávajúceho nárastu retailových úverov bol najmä výrazný pokles úrokových sadzieb. Význam tohto faktora by sa však v budúcnosti mal čiastočne utlmiť, keďže úrokové marže na retailové úvery na bývanie sa v uplynulom období výrazne priblížili hodnotám v iných krajinách západnej Európy. Väčší rozdiel oproti týmto krajinám zostáva ešte v segmente spotrebiteľských úverov.

Graf 6 Distribúcia čistej marže retailových a podnikových úverov z hľadiska individuálnych bánk (%)

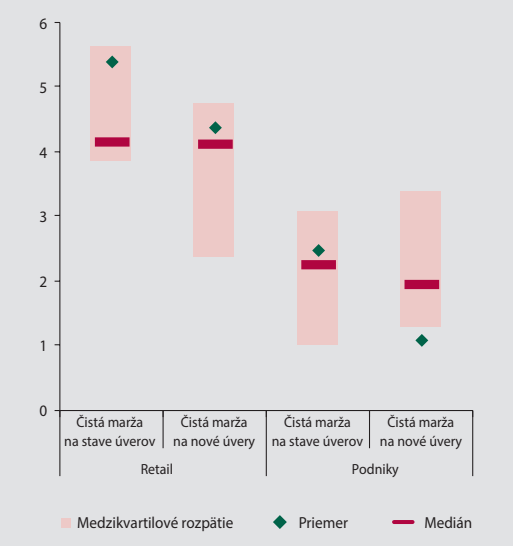

Zdroj: NBS.
Poznámky: Graf zobrazuje priemer, medián a medzikvartilové rozpätie čistej marže úverov. Čistá marža bola vypočítaná ako výnosovosť príslušného typu úverov z úrokov a poplatkov, znížená o priemerné náklady na kreditné riziko a o nákladovosť cudzích zdrojov. V grafe sú zobrazené iba banky, ktoré majú trhový podiel aspoň 1 % na trhu úverov.

Graf 7 Medzinárodné porovnanie vývoja čistých úrokových príjmov (index)

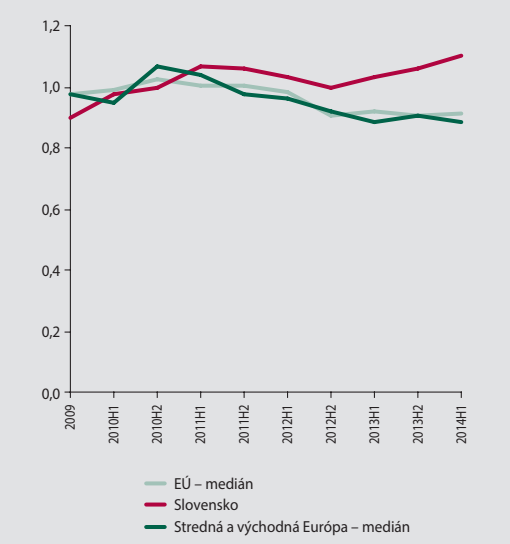

Zdroj: ECB.
Poznámky: Hodnota indexu 1 zodpovedá priemeru za obdobie 2009 až 2011.
Údaje zodpovedajúce prvému polroku jednotlivých rokov sú sezónne očistené.

Na utlmenie tempa rastu ziskovosti mal vplyv aj nárast nákladov na kreditné riziko. Ten sa v roku 2014 prejavil najmä v sektore retailu, kde tieto náklady vzrástli až o 43 %. Na druhej strane, počas prvého štvrťroka 2015 ich objem na medziročnej báze mierne klesol. Celkovo však ročné náklady na kreditné riziko zostávajú pomerne na nízkej úrovni, ktorá zodpovedá približne 1 % objemu úverov v sektore retailu aj v sektore podnikov. Hoci miera pokrytia zlyhaných úverov opravnými položkami počas roka 2014 mierne klesla (najmä v sektore podnikov), počas prvého štvrťroka 2015 zaznamenala opätovnú miernu korekciu.

Na druhej strane, vyššie uvedené faktory prispievajúce k poklesu ziskovosti však boli čiastočne kompenzované v oblasti neúrokových príjmov. Týkalo sa to najmä príjmov z poplatkov v sektore podnikov, ktoré napriek utlmenému rastu objemu úverov v období uplynulých dvoch rokov postupne mierne rástli. V prvom štvrťroku 2015 sa vďaka výraznému nárastu úverov a pokračujúcemu rastu vkladov mierne zvýšili aj príjmy z poplatkov v retailovom sektore. V období štvrtého štvrťroka 2014 a prvého štvrťroka 2015 banky zároveň zaznamenali nárast hodnoty dlhopisového portfólia, ktorého dôvodom bol postupný pokles úrokových sadzieb a spustenie rozšíreného programu nákupu cenných papierov zo strany ECB v marci 2015. Vzhľadom na pomerne malý objem tej časti dlhopisov, ktorá sa preceňuje na reálnu hodnotu proti zisku strate, išlo z hľadiska bankového sektora ako celku iba o menej významný faktor. V uvedenom období sa zároveň znížili náklady bankového sektora na bankový odvod, keďže jeho sadzba sa v roku 2015 znížila z 0,4 % na 0,2 % a banky zároveň neboli povinné uhradiť splátku za štvrtý štvrťrok 2014.

Ziskovosť zaznamenala priaznivý vývoj v ostatných sektoroch finančného trhu v roku 2014. Zisk poisťovní vzrástol na úroveň 179 mil. € s medziročným nárastom 13,3 %. Na nárast ziskovosti pozitívne vplýval finančný výsledok poisťovní, zatiaľ čo negatívne vplýval pokles technického výsledku. Ziskovosť výrazne rástla aj v prípade DSS a sektora kolektívneho investovania, a to hlavne v dôsledku nárastu výnosov z poplatkov a provízií. V prípade DSS za nárastom týchto výnosov stála priaznivá výkonnosť jednotlivých dôchodkových fondov, kým v prípade kolektívneho investovania to bol hlavne dynamický rast hodnoty aktív. Jediným sektorom, v ktorom došlo k poklesu ziskovosti, bol sektor DDS, a to aj napriek rastúcej priemernej výške NAV a rastúcemu počtu nových účastníkov. Pokles ziskovosti bol spôsobený hlavne znížením maximálneho zákonom povoleného koeficientu na výpočet odplaty za správu.

Vplyv nízkych úrokových sadzieb na ziskovosť bankového sektora

Súčasné obdobie nízkych úrokových sadzieb vytvára tlak na ziskovosť slovenského bankového sektora. Podiel úrokových príjmov na celkovej ziskovosti slovenských bánk patrí k jedným z najvyšších v rámci EÚ. Vyplýva to z tradičného modelu bankovníctva, ktorý je primárne založený na vkladových a úverových operáciách s klientmi. Dôležitú súčasť úrokových príjmov tvoria aj príjmy z dlhopisov, najmä domácich štátnych dlhopisov. Príjmy z obchodovania alebo poplatkové príjmy tak tvoria len menej významnú časť ziskovosti. Pokles trhových úrokových sadzieb a s tým súvisiaci tlak na úrokové marže má preto výrazný vplyv na celkovú ziskovosť bankového sektora.

Z tohto dôvodu je nasledujúca časť venovaná testovaniu citlivosti celkového zisku bankového sektora pred zdanením na ďalší pokles klient-

Graf 8 Podiel čistých úrokových príjmov na celkových aktívach v jednotlivých krajinách EÚ (%)

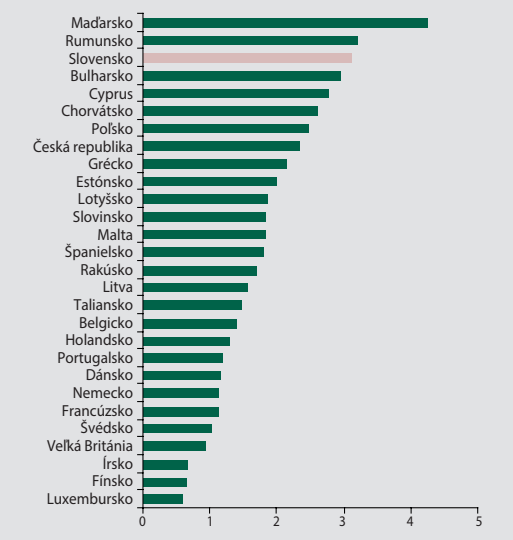

Zdroj: ECB.
Poznámka: Údaje sú za rok 2013.

Graf 9 Vývoj trhových sadzieb a úrokových sadzieb na úvery klientom (%)

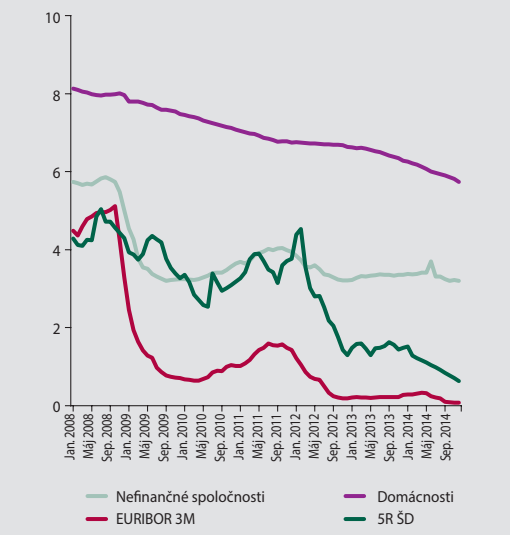

Zdroj: NBS.
Poznámka: Na grafe je znázornený vývoj medzibankovej sadzby EURIBOR s trojmesačnou splatnosťou, výnos 5-ročných slovenských štátnych dlhopisov a priemerná úroková sadzba na štandardné úvery nefinančným spoločnostiam a domácnostiam.

Graf 10 Úroková sadzba na úvery na nehnuteľnosti s maturitou nad 5 rokov poskytnutých retailu (%, p. b.)

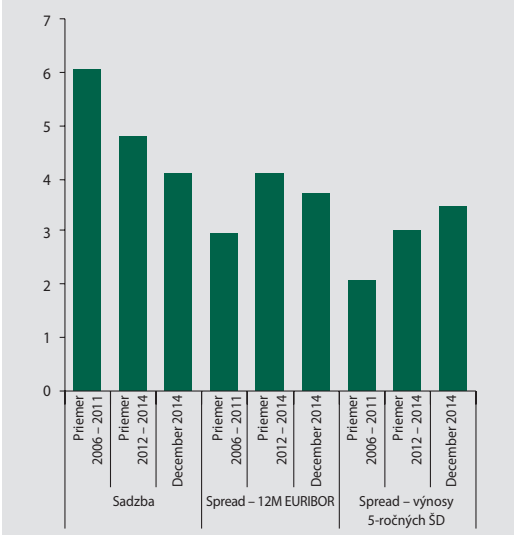

Zdroj: NBS.
Poznámka: Na grafe je znázornená priemerná výška sadzby za uvedené obdobie, rozdiel medzi úrokovou sadzbou a medzibankovou sadzbou EURIBOR s 12-mesačnou splatnosťou (Spread – 12M EURIBOR) a rozdiel medzi úrokovou sadzbou a výnosom slovenských štátnych dlhopisov s päťročnou splatnosťou (Spread – výnosy 5-ročných ŠD).
Údaje o úrokových sadzbách sú v percentách, údaje o spreadoch sú v percentuálnych bodoch.

skych úrokových sadzieb. Keďže sa testuje dopad na ziskovosť, do výpočtov vstupujú priemerné úrokové sadzby na stave klientskych úverov aj vkladov. Tieto sadzby zaznamenávajú pokles už od vypuknutia finančnej krízy v roku 2008. Výrazný pokles bol zaznamenaný najmä v poslednom období, čo súviselo najmä s uvoľnenou menovou politikou ECB. Podľa vyjadrení ECB bude takáto politika pokračovať aj v najbližšom období, a tým tlak na pokles trhových ako aj klientskych sadzieb bude pokračovať.

Dôležitým faktorom pre klientske sadzby na Slovensku bude vývoj medzibankových sadzieb a vývoj výnosov štátnych dlhopisov. Napriek výraznému poklesu trhových sadzieb aj úrokových sadzieb na novoposkytnuté úvery klientom, úroveň priemerných úrokových sadzieb na stave klientskych úverov stále naznačuje možnosť ďalšieho budúceho poklesu – z dôvodu napr. postupnej transmisie zmien medzibankových sadzieb do týchto úrokových sadzieb, ako aj z dôvodu pokračujúcej konkurencie napr. v segmente úverov retailu poskytnutých na bývanie. Aj keď úroveň klientskych úrokových sadzieb poklesla od roku 2012, tento pokles bol menší, prirodzene, ako pokles či už medzibankových sadzieb alebo výnosov domácich štátnych dlhopisov.

Na analýzu citlivosti bankového sektora na pokles klientskych úrokových sadzieb sa použil jednoduchý scenár. Scenár predpokladá pokles priemerných úrokových sadzieb na stave úverov klientom o 2 percentuálne body v horizonte štyroch rokov (každoročný pokles o 0,5 p. b. v rokoch 2015 až 2018). K danému poklesu dôjde pri všetkých kategóriách úverov retailu aj podnikom vo všetkých bankách. Zároveň sa predpokladá aj pokles úrokových sadzieb na vklady klientov, a to kumulatívne o 1 p. b. v horizonte 5 rokov (ročne o 0,2 p. b).

Jednotlivé úrokové „šoky“ sa aplikovali na jednotlivé kategórie klientskych úverov a vkladov a na jednotlivé banky individuálne, pričom úrokové sadzby sa zdola ohraničili na úrovni 0 %, t. j. nepredpokladala sa možnosť záporných klientskych úrokových sadzieb. Negatívny dopad ďalšieho poklesu klientskych úrokových sadzieb je týmto predpokladom ďalej zhoršený, nakoľko

Graf 11 Dopad úrokového šoku na úrokové sadzby – nefinančné spoločnosti (%)

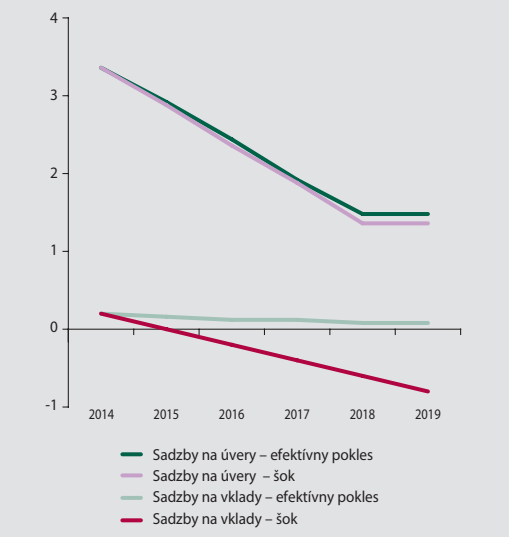

Zdroj: NBS.
Poznámky: Na grafe je znázornený vývoj priemerných úrokových sadzieb na stave úverov a vkladov po aplikovaní úrokového „šoku".
Sadzby na úvery – šok a sadzby na vklady – šok znázorňujú teoretickú výšku úrokových sadzieb bez dolného ohraničenia sadzieb na 0 %, t. j. vývoj priemerných úrokových sadzieb, ak by sa v každej banke a každej kategórii úveru a vkladu odpočítal úrokový šok od úrokovej sadzby v plnej miere.
Sadzby na úvery – efektívny pokles a sadzby na vklady – efektívny pokles znázorňuje vývoj skutočnej výšky úrokových sadzieb, t. j. po zohľadnení dolného ohraničenia sadzieb na 0 %. Rozdiel vo výške sadzieb bez zohľadnenia dolnej hranice a so zohľadnením dolnej hranice je spôsobený tým, že vo viacerých bankách a vo viacerých kategóriách úverov a vkladov sú aktuálne priemerné úrokové sadzby na takej nízkej úrovni, že sa neprejaví celkový šok 2 p. b. na úvery a 1 p. b. na vklady v plnej miere.

kým z dôvodu aktuálnej výšky úrokových sadzieb sa úrokový šok na strane úverov prejaví na úrokových sadzbách jednotlivých kategórií úverov a v jednotlivých bankách takmer v plnej miere, efektívny dopad na strane vkladov je oveľa menší.

Dôležitý predpoklad sa týkal vývoja retailových úverov a vkladov. Už v súčasnosti je rast retailových úverov popri klesajúcich maržiach dôležitým determinantom celkovej ziskovosti. V prípade retailových úverov na bývanie a ostatných úverov sa predpokladal nárast v ďalších rokoch približne v objeme zodpovedajúcom rastu v roku 2014. Pri retailových vkladoch sa predpokladá pokračovanie doterajšieho trendu rastu objemu v jednotlivých bankách. V oboch prípadoch sa predpokladaný rast očistil o možné jednorazové výkyvy v roku 2014 za jednotlivé banky. V prípade ostatných typov úverov a vkladov sa predpokladal konštantný objem za sledované roky. Predpokladal sa aj konštantný podiel čistých výnosov z poplatkov na celkovom objeme retailových vkladov a úverov ako aj konštantný podiel nákladov na kreditné riziko na objeme retailových úverov. Tieto položky ziskovosti sa teda menili len z dôvodu rastúceho objemu vkladov a úverov.

Predpokladaný nárast objemu retailových úverov a vkladov by pomohol zmierniť negatívny dopad, ziskovosť by však bola aj v tomto prípade pod tlakom. Dopad uvedeného scenára na čistý zisk pred zdanením bankového sektora je pomerne významný. Úroveň celkového čistého zisku bankového sektora pred zdanením by poklesla v roku 2018 na necelých 230 mil. €, čo predstavuje približne 30 % čistého zisku pred zdanením v roku 2014. Z dôvodu rastu objemu úverov a poklesu sadzieb na vklady v roku 2019 by sa čistý zisk mierne zvýšil a na konci sledovaného obdobia by predstavoval približne 40 % zisku v roku 2014. Aj keď sektor ako celok by vykázal zisk, pomerne veľký počet bánk a pobočiek zahraničných bánk (17) by skončilo v strate.

Aj keď dopad úrokového šoku na čistý zisk je pomerne významný a efektívny pokles úrokových sadzieb na vklady je menej výrazný ako efektívny pokles úrokových sadzieb na úvery, výsledky by boli výrazne horšie nebyť predpokladu o poklese nákladovosti vkladov. V prípade konštantných úrokových sadzieb na stave vkladov by za sledované obdobie klesol celkový čistý zisk sektora ešte výraznejšie, a to na niečo vyše 7 % zisku z roku 2014 v roku 2018 a na niečo vyše 10 % v roku 2019.

Test citlivosti poukázal aj na významnú úlohu rastúceho objemu retailových úverov. V prípade konštantného objemu retailových úverov a vkladov by totiž sektor ako celok zaznamenal výrazný pokles zisku, a to až na úroveň 14 % zisku z roku 2014 v roku 2018 a 17 % v roku 2019. V prípade konštantných úrokových sadzieb na vklady by dokonca skončil sektor ako celok v strate na úrovni 48 mil. €.

Banky budú v prípade pretrvávajúceho obdobia nízkych úrokových sadzieb pravdepodobne čeliť tlakom reagovať na pokles čistých úrokových príjmov. Výsledky už aj ta-

Graf 12 Dopad testu citlivosti na čistý zisk sektora pred zdanením (mil. EUR)

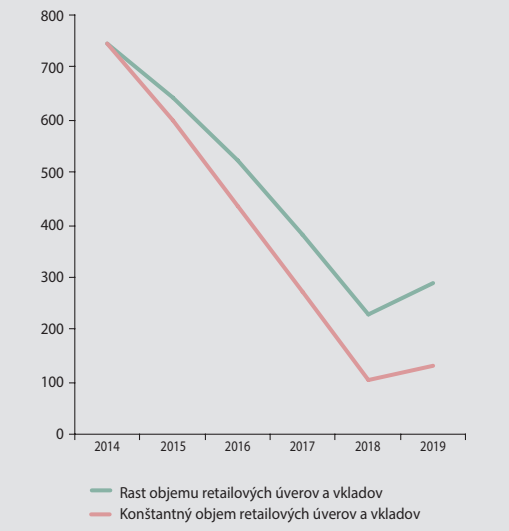

Zdroj: NBS.

Graf 13 Dúrácia dlhopisového portfólia a dopad poklesu klientskych sadzieb

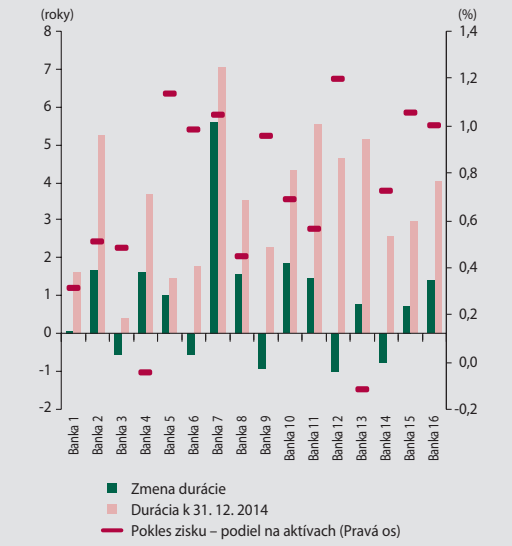

Zdroj: NBS.
Poznámky: Na grafe je znázornená zmena durácie HTM a AFS portfólia medzi decembrom 2011 a decembrom 2014, aktuálna výška durácie AFS a HTM portfólia k decembru 2014, pokles čistého zisku pred zdanením ako podiel na čistých aktívach.

kéhoto pomerne jednoduchého testu citlivosti poukázali na skutočnosť, že v prípade pretrvávajúceho obdobia nízkych úrokových sadzieb a ďalšej potreby znižovania klientskych úrokových sadzieb môže byť súčasná úroveň ziskovosti bankového sektora pod výrazným tlakom. Z toho dôvodu je možné očakávať reakcie bánk na tento tlak.

Jednou z potenciálnych reakcií, ktoré je možné identifikovať aktuálne v bankovom sektore, je snaha o predlžovanie durácie dlhopisového portfólia. Dlhšia durácia znamená, že si banky zafixovali aktuálne zloženie dlhopisového portfólia na dlhšiu dobu a kupónové výnosy z tohto portfólia sú aktuálne menej citlivé na prebiehajúci pokles výnosov dlhopisov. Je to teda istá forma zabezpečenia voči riziku dlhšieho obdobia nízkych úrokových sadzieb a potenciálneho ďalšieho poklesu čistých úrokových výnosov z portfólia klientskych úverov a vkladov. To znamená, že banky, ktoré majú aktuálne pomerne vysokú dráciu dlhopisového portfólia, či už z historických dôvodov alebo z dôvodu predlžovania durácie v posledných rokoch, a u ktorých tvorí toto dlhopisové portfólio významnú časť, či už z pohľadu celkových aktív alebo z pohľadu štruktúry úrokových príjmov, by mali byť odolnejšie voči poklesu klientskych úrokových sadzieb v strednodobom horizonte.

Zároveň je možné predpokladať, že banky sa v čase poklesu úrokových sadzieb a predpokladaného tlaku na ziskovosť budú snažiť zvyšovať príjmy aj z iných neúrokových položiek. Banky tak môžu zvyšovať význam iných príjmov, napr. príjmov z obchodovania.

Solventnosť bankového sektora a finančná páka

Ukazovatele primeranosti vlastných zdrojov naďalej zostávajú na pomerne vysokej úrovni. Hoci trend ich rastu, ktorý pretrvával niekoľko rokov, sa v roku 2014 zastavil, ich úroveň aj kvalita vlastných zdrojov vytvára dostatočný vankúš pre prípad nastania neočakávaných strát v dôsledku zhoršenia ekonomického vývoja, čo potvrdzujú aj výsledky makrostresového testovania (Box 2). Hodnota ukazovateľa primeranosti vlastných zdrojov bola na konci roka 2014 na úrovni 17,3 %, hodnota ukazovateľa základných vlastných zdrojov Tier 1 bola na úrovni 16,0 %. Bankový sektor zároveň v roku 2014 vykazoval pomerne vysokú hodnotu ukazovateľa finančnej páky na úrovni medzi 8,0 % a 8,2 %.

Všetky banky s dostatočnou rezervou plnili nielen základnú kapitálovú požiadavku Piliera I (8 % rizikovo vážených aktív), ale aj požiadavku na vankúš na zachovanie kapitálu (2,5 %). Päť najvýznamnejších bánk by zároveň malo byť schopných plniť s rezervou aj dodatočný vankúš pre domáce systémovo významné banky, ktorý bude postupne implementovaný od 1. januára 2016 (bližší popis je uvedený v Kapitole 5).

Dočasné zvýšenie cien štátnych dlhopisov však môže viesť k nadhodnoteniu hodnoty ukazovateľov primeranosti vlastných zdrojov. Ako uvádza box 1, aktuálna menová politika ECB môže viesť k zvýšeniu cien aktív, predovšetkým štátnych dlhopisov, ktoré po ukončení týchto operácií môžu opätovne klesnúť. Keďže slovenský bankový sektor drží časť portfólia štátnych dlhopisov v portfóliu na predaj, toto zvýšenie ich cien sa prejaví aj v náraste hodnôt ukazovateľov primeranosti vlastných zdrojov. Pokiaľ by sa vplyv tohto faktora ešte zvýraznil, z hľadiska stability slovenského bankového sektora je potrebné, aby banky pristupovali k tomuto zvýšeniu hodnôt ukazovateľov kapitálovej primeranosti ako k dočasnému a boli pripravené na opätovnú korekciu neskôr v čase poklesu hodnôt dlhopisov.

Box 2

MAKROSTRESOVÉ TESTOVANIE SLOVENSKÉHO FINANČNÉHO SEKTORA

Makrostresové testovanie bolo zamerané na analýzu stability domáceho finančného sektora v prípade Základného scenára a dvoch stresových scenárov, ktorými boli „Ekonomický prepad" a „Finančná kríza". Stresové testovanie bolo vykonané na údajoch k 31. decembru 2014, pričom časový horizont pokrýval roky 2015 a 2016. Základný scenár vychádza z aktualizovanej strednodobej predikcie NBS k štvrtému štvrťroku 2014. V sledovanom období sa očakáva reálny rast ekonomiky, pričom tento rast by mal byť podporený na začiatku obdobia najmä domácim dopytom s postupným zvyšovaním váhy exportu na celkovom raste. V scenári „Ekonomický prepad" sa naopak predpokladá slabší dopyt zo zahraničia s negatívnym vplyvom na domácu ekonomiku (celkový pokles HDP za dva roky o takmer 6 %), nepriaznivý vývoj na trhu práce (nárast nezamestnanosti na 14,2 %) a čiastočné zvýšenie nervozity na finančných trhoch, najmä akciových. Scenár „Finančná kríza" predpokladá okrem ešte výraznejšieho zhoršenia makroekonomickej situácie aj jeho dlhšie trvanie (pokles HDP celkovo o takmer 12 %, inflácia na úrovni 0 % v oboch rokoch) a aj pomerne negatívny vývoj na finančných trhoch, vrátane poklesu cien štátnych dlhopisov krajín EÚ, najmä krajín s vyšším stupňom rizika.

Vďaka vysokej miere solventnosti a schopnosti generovať čisté úrokové príjmy preukázal domáci bankový sektor v makrostresovom testovaní pomerne dobrú odolnosť voči vyššie uvedeným stresovým scenárom. Hoci stratu by v prípade realizácie stresových scenárov vykázala približne polovica bánk, ani jedna banka by neskončila v žiadnom zo scenárov pod úrovňou kapitálovej primeranosti 8 %. Ak sa do celkovej požiadavky započíta aj vankúš na zachovanie kapitálu vo výške 2,5 % rizikových expozícií, potreba navýšenia kapitálu na úroveň kapitálovej primeranosti 10,5 % v každej banke by predstavovala v prípade scenára „Ekonomický prepad" celkovo 9 mil. € (0,2 % vlastných zdrojov) a v prípade scenára „Finančná kríza" 21 mil. € (0,4 % vlastných zdrojov).

Dlhopisové fondy DSS by zaznamenali mierne straty iba v prípade stresového scenára „Finančná kríza", a to najmä v dôsledku predpokladaného nárastu kreditných spreadov dlhopisov. Na druhej strane, akciové a najmä indexové fondy by v prípade oboch stresových scenárov zaznamenali pomerne výrazné zníženie výnosovosti. Pri fondoch kolektívneho investovania naďalej platí, že veľká časť fondov by ani počas stresových scenárov nebola vystavená strate, alebo by strata nepresiahla 5 %. Naopak, naj-

rizikovejšie fondy – najmä niektoré akciové, zmiešané a dlhopisové fondy, by mohli zaznamenať stratu prevyšujúcu 20 %. Najrizikovejším sektorom z hľadiska priemernej výšky straty zaznamenanej v stresových scenároch bol sektor fondov DDS. Rizikovosť tohto sektora z hľadiska expozícií voči úrokovému, akciovému aj devízovému riziku sa počas roka 2014 mierne zvýšila. V prípade nárastu neistoty na finančných trhoch, ako predpokladá stresový scenár „Finančná kríza", by hodnota aktív v týchto fondoch poklesla v priemere o viac ako 5 %, pričom v tomto prípade by sa negatívny dopad na rozdiel od sektora kolektívneho investovania týkal aj viacerých významnejších fondov.

3.2 AKTÍVA BANKOVÉHO SEKTORA

Rast úverov domácnostiam

Rastové tendencie úverovania retailu pokračujú, mení sa ich štruktúra. Medziročné tempo rastu retailových úverov dosiahlo v marci 12,6 %, pričom k rastu v dochádzalo prakticky u všetkých inštitúcií aktívnych v retailovom segmente. V období od marca 2014 do marca 2015 pribudlo v sektore 2,6 mld. €.

Úvery na bývanie ako celok zaznamenali zrýchlenie rastu na 13,3 % v marci 2015. Od začiatku roka 2014 možno pozorovať strmý rast hypotekárnych úverov v kontraste s prehĺbením prepadu stavebných úverov a spomalením rastu ostatných úverov na bývanie nespadajúcich pod zákonom určené kategórie. Spotrebiteľské úvery rástli tempom 20 % medziročne, rast medziúverov sa takmer zastavil. K rastu dochádzalo aj pri tzv. ostatných úveroch, do ktorých spadajú aj americké hypotéky. Medziročné zmeny objemu zobrazuje graf 14.

Kým pri väčšine kategórií dochádzalo k postupnému znižovaniu priemerných úrokových sadzieb, pri spotrebiteľských úveroch ich skokový pokles pravdepodobne prispel k zvýšenému rastu objemu. Pri hypotekárnych úveroch pre mladých je úroková sadzba blízka nule vďaka štátnej bonifikácii. Celkovo možno opäť hovoriť o dosiahnutí nových historických miním úrokových sadzieb.

V nebankovom financovaní došlo v poslednom období k rastu, no jeho podiel na spotrebnom financovaní naďalej dlhodobo klesá. V roku 2014 naďalej pokračoval pokles objemu lízingu v sektore retailu. Splátkový predaj po období cca 3 rokov neistého vývoja naopak zaznamenal ku koncu roka 2014 rast. Tým však iba stabilizoval klesajúci podiel na spotrebiteľských úveroch domácností, pričom podiel nebankových úverových produktov na spotrebiteľských úveroch celkovo poklesol pod 30 %.

Graf 14 Porovnanie trendov vo vybraných kategóriách retailových úverov (%)

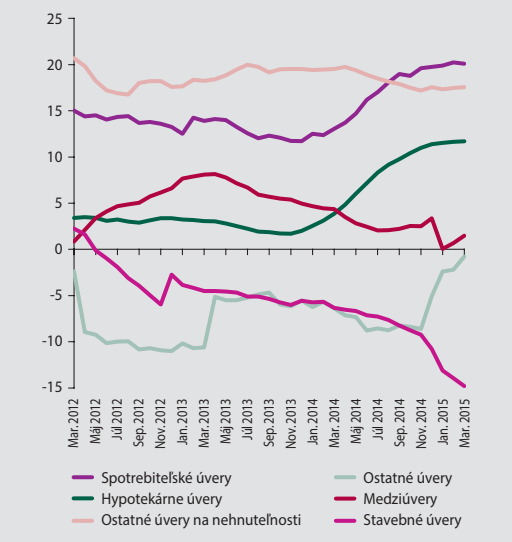

Zdroj: NBS.

Sumárne sa objem nebankových úverov javí ako stabilizovaný a nezávislý od externých vplyvov. Naopak, naďalej zrýchľujúci rast bankových spotrebiteľských úverov zrejme priamo odzrkadľuje historicky nízke sadzby, pokles nezamestnanosti či rastúce príjmy obyvateľstva. Je pravdepodobné, že najmä zníženie ceny úverov spôsobilo presun časti klientov z nebankového sektora do bánk.

Konkurenčný tlak sa zmiernil, úverové štandardy sa sprísňovali, no dopyt po úveroch výrazne rástol. Okrem začiatku roka 2014 nedochádzalo v sledovanom období k výraznejším

Graf 15 Vývoj spotrebného financovania podľa typu veriteľa

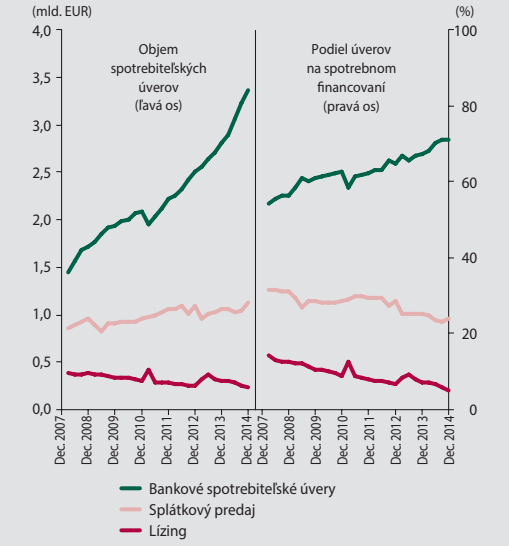

Zdroj: NBS.

Graf 17 Vývoj úverových štandardov a dopytu v segmente retailových úverov

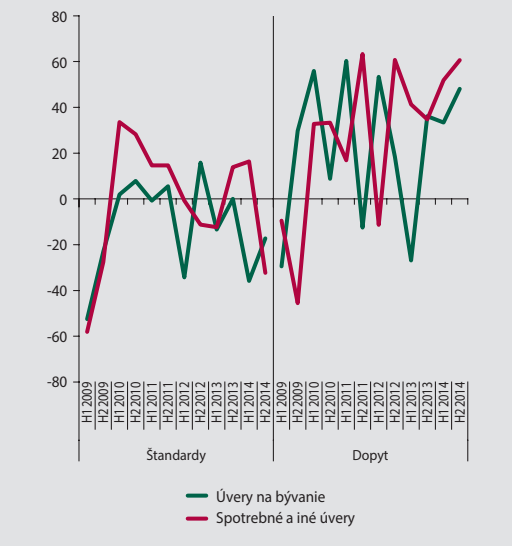

Zdroj: NBS.
Poznámka: Údaje sú v čistých percentuálnych podieloch. Kladné hodnoty znamenajú zvýšenie dopytu, resp. uvoľňovanie podmienok. H1 – prvý polrok, H2– druhý polrok.

výkyvom v trhových podieloch bánk na nových úveroch, čo naznačuje uvoľnenie tlaku konkurencie. Vývoj, ktorý uvádza graf 16, tiež poukazuje na koreláciu v intenzite konkurenčného tlaku medzi úvermi na bývanie a spotrebiteľskými úvermi, hoci vysvetlenie na úrovni jednotlivých bánk nie je jednoznačné. Uvoľnenie tlaku konkurencie potvrdili aj samotné banky v pravidelnom dotazníku o úverových štandardoch, najmä za prvý polrok 2014.

Graf 16 Podiel nových úverov, ktorý sa medzimesačne presunul medzi bankami (p. b.)

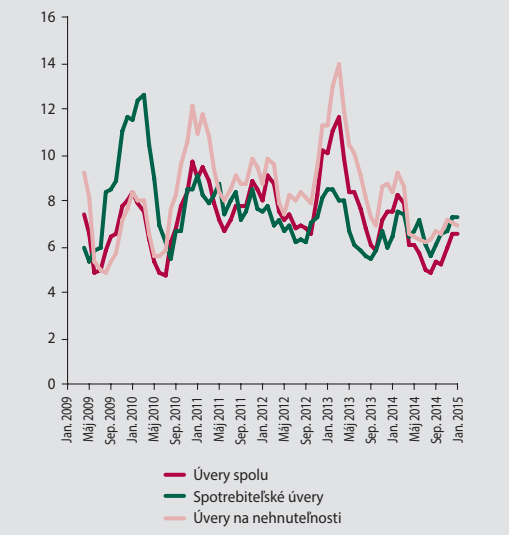

Zdroj: NBS.
Poznámky: V grafe je zobrazený podiel sumy absolútnych hodnôt medzimesačných zmien v trhových podieloch bánk na nových úveroch. Pre vylúčenie dvojitého započítania prírastkov a úbytkov je konečná hodnota vydelená dvoma. Hodnoty v grafe predstavujú 5-mesačný plávajúci priemer.

V dotazníku ďalej naznačovali sprísňovanie úverových štandardov, pričom v poslednom období vnímali rast dopytu po úveroch. Za zvýšeným dopytom identifikovali nárast spotrebiteľskej dôvery, zvýšenie výdavkov na tovar dlhodobej spotreby a zlepšujúce sa vyhliadky na trhu nehnuteľností. V krátkodobom horizonte banky očakávajú pokračovanie zvýšeného dopytu, zároveň však pripúšťajú sprísňovanie úverových štandardov, zrejme v nadväznosti na Odporúčanie NBS č. 1/2014.

Rast úverov podnikovému sektoru

Situácia v podnikovom sektore bez výraznejších zmien aj napriek zlepšovaniu ekonomickej situácie v EÚ. Pozitívny ekonomický vývoj v SR a náznaky zlepšenia ekonomickej situácie v EÚ sa zatiaľ výraznejšie nepreniesli do vývoja ukazovateľov vplývajúcich na situáciu v podnikovom sektore, pre ktoré je skôr charakteristický stále neistý vývoj. Výnimkou je len indikátor

ekonomického sentimentu, ktorý pomerne dynamicky rastie od konca roka 2013. Mierne rastúci trend možno pozorovať aj pri indikátore podnikateľskej dôvery počítanom OECD. Pozitívny ekonomický vývoj sa premietol do vývoja tržieb len čiastočne. Od začiatku roka 2014 rástli tržby v priemere na úrovni mierne nad 2 % s postupným slabnutím ku koncu roka 2014, avšak k februáru 2015 rast zrýchlil na 5,5 %. Pod spomalenie a následnú akceleráciu rastu tržieb sa podpísal hlavne vývoj v priemysle. Začiatkom roka výraznejšie rástli tržby aj vo výrobe automobilov a doprave a skladovaní. Export pokračuje v nevýraznom vývoji, ktorý začal v druhej polovici roka 2014, čo len potvrdzuje stále neistú ekonomickú situáciu v EÚ. Celkovo možno vývoj v podnikovom sektore označiť ako stále neistý s náznakmi zlepšenia a jeho ďalšie zlepšovanie bude podliehať makroekonomickému vývoju v EÚ.

Graf 18 Medzištátne porovnanie úrokovej sadzby na nových úveroch podnikom

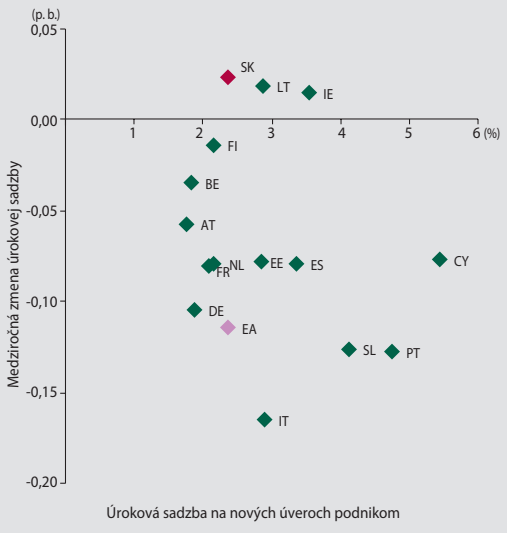

Zdroj: ECB Statistical Data Warehouse, NBS.

Ponuková strana podnikových úverov bez výraznejších zmien. Úverové štandardy sa síce po viac ako štyroch rokoch mierne uvoľnili v poslednom štvrťroku 2014, avšak toto uvoľnenie bolo výrazne koncentrované. V prvom štvrťroku 2015 sa už štandardy nemenili a ďalšie uvoľňovanie v budúcnosti banky nepredpokladajú. Stále tak platí, že úverové štandardy ostávajú na pomerne prísnej úrovni a odzrkadľujú tak opatrný prístup bánk k aktuálnej situácii v podnikovom sektore. Z pohľadu úrokových sadzieb taktiež nenastali výrazné zmeny v hlavných trendoch, keď sadzby na stave úverov mierne zvýšili dynamiku poklesu, zatiaľ čo sadzby na nových úveroch mierne vzrástli od polovice roka 2014. Znižuje sa tak rozdiel medzi sadzbami na nových úveroch a stave úverov. Naopak, rozdiel medzi sadzbami na úveroch malým a stredným podnikom a veľkým podnikom sa mierne zvýšil z už aj tak pomerne výraznej úrovne. V medzištátnom porovnaní celkových úrokových sadzieb na nových úveroch podnikom je SR na úrovni priemeru hneď za krajinami z jadra eurozóny. Avšak v porovnaní medziročnej dynamiky patrí SR s medziročným rastom skôr k výnimkám, keď vo väčšine krajín úroková sadzba pomerne výrazne klesala, a to v priemere za eurozónu až o 11 %.

Pri úverovaní podnikov možno pozorovať náznaky zlepšenia, a to aj napriek poklesu celkového objemu úverov v prvom štvrťroku 2015. Z pohľadu dopytu po úveroch bol rok 2014 charakteristický mierne rastúcim trendom. V prvom štvrťroku 2015 však došlo k obratu a banky po takmer dvoch rokoch ohlásili mierny pokles dopytu po podnikových úveroch. Je potrebné podotknúť, že táto zmena bola taktiež pomerne výrazne koncentrovaná, podobne ako v prípade zmeny trendu pri úverových štandardoch. Rast dopytu podnikov po úveroch banky neočakávajú ani v najbližšej budúcnosti.

Celkový objem podnikových úverov sa v priebehu roka 2014 a v prvých mesiacoch roka 2015 vyvíjal v súlade s dopytom. V roku 2014 sa úverová aktivita postupne zlepšovala, a to najprv v podobe postupného zmierňovania klesajúceho trendu až po medziročný rast v druhej polovici roka. V prvom štvrťroku 2015 dosiahol objem úverov medziročný pokles na úrovni mierne presahujúcej 1 %. Avšak od začiatku roka 2014 je celkový objem úverov výrazne ovplyvňovaný úverovaním podnikov v štátnom vlastníctve. Najprv došlo k významnému čerpaniu úverov v tejto skupine podnikov, dôsledkom čoho výrazne vzrástla medziročná dynamika na úroveň takmer 40 %. Neskôr koncom roka 2014 a v priebehu prvého štvrťroka 2015 dochádzalo k splácaniu týchto úverov a ich objem tak medziročne klesal na úrovni 40 %. Tento vývoj v úverovaní štátnych

podnikov stojí za poklesom medziročnej dynamiky celkového objemu úverov do záporných pásiem. Naopak pozitívne možno hodnotiť situáciu v prípade súkromných podnikov, kde posilňovanie úverovej aktivity trvá od začiatku roka 2014 a postupne sa premietlo do medziročného rastu na úrovni 4,2 % k marcu 2015. V prvom štvrťroku 2015 výrazne medziročne rástli aj úvery podnikom pod zahraničnou kontrolou, a to v priemere na úrovni 8 %.

Poskytovanie úverov malým a stredným podnikom zaznamenalo zrýchlenie a priemerná úroveň medziročného rastu objemu úverov týmto podnikom v roku 2015 presiahla úrovne predchádzajúcich dvoch rokov.

V medzištátnom porovnaní patrí SR medzi krajiny s nadpriemerným rastom objemu podnikových úverov. V roku 2014 patrila SR ku krajinám s najväčšou dynamikou objemu úverov, avšak tento stav mohol byť do značnej miery spôsobený práve veľkým objemom úverov poskytnutých podnikom v štátnom vlastníctve v roku 2014.

Z pohľadu niektorých ekonomických odvetví došlo k zmene vývoja úverovej aktivity na prelome rokov 2014 a 2015. Objem úverov začal po dlhej dobe rásť v priemysle, čo môže byť popri pozitívne sa vyvíjajúcich tržbách ďalším znakom postupne zlepšujúcej sa situácie v tomto odvetví. Koncom roka 2014 nastalo pomerne výrazné oživenie úverovania aj v prípade komerčných nehnuteľností, keď objem úverov v tomto odvetví medziročne rástol v priemere 6 % počas prvého štvrťroka 2015. Zmena trendu úverovej aktivity z nárastu na pokles nastala v prípade dodávky energií a dopravy a skladovania. V týchto prípadoch je však pokles spôsobený pravdepodobne už spomínaným splácaním úverov štátnymi podnikmi, keďže väčšina týchto úverov bola poskytnutá podnikom z týchto odvetví. Dlhodobo naďalej klesá objem úverov v stavebníctve.

Celkovo možno hodnotiť úverovanie podnikov pozitívne, a to hlavne z dôvodu rastu úverov neštátnym podnikom, ktorých objem je do väčšej miery determinovaný makroekonomickým vývojom, ako aj z dôvodu silnejúcej úverovej aktivity v prípade niektorých dôležitých ekonomických odvetví.

Graf 19 Príspevok k medziročnému rastu objemu podnikových úverov podľa vlastníctva podniku (mld. EUR)

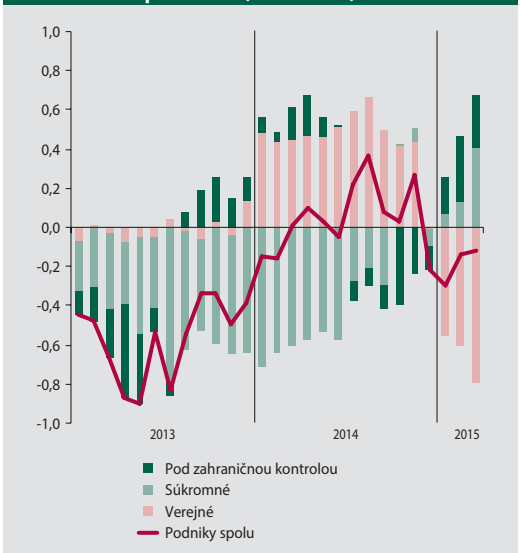

Zdroj: NBS.

3.3 ZDROJE FINANCOVANIA BANKOVÉHO SEKTORA

Počas roka 2014 sa zastavil trend klesajúceho medziročného rastu vkladov prijatých od retailu. Od marca 2014, kedy medziročný rast dosiahol svoje dno na úrovni 2,1 %, sa tempo rastu v podstate neustále zvyšuje. Ku koncu roka 2014 dosiahol medziročný rast úroveň 4,2 % a počas prvých troch mesiacov roka 2015 sa naďalej zvyšoval, až na vyše 5,2 % v marci 2015. Pod tento rast sa podpísal najmä rast objemu netermínovaných a úsporných vkladov, pričom objem termínovaných vkladov neustále klesá. Tempo medziročného poklesu týchto vkladov sa od júla 2014 stabilizovalo na úrovni okolo 4,3 – 4,7 %.

Vývoj termínovaných vkladov viac-menej odráža vplyv prostredia nízkych úrokových sadzieb, kedy úspory vo forme termínovaných vkladov neponúkajú až také lákavé výnosy a dopyt po nich prirodzene klesá. Na druhej strane, preferované sú práve likvidnejšie formy úspor ako netermínované a úsporné vklady alebo alternatívne investície ako fondy kolektívneho investovania. Ukazuje sa, že vzhľadom na ich relatívnu výhodnosť rastie

v aktuálnom období dopyt aj po stavebnom sporení.

Pozitívny vývoj bol zaznamenaný aj v prípade podnikových vkladov. Celkový objem podnikových vkladov rástol takmer počas celého roka 2014. K poklesu v medziročnom porovnaní došlo jedine v októbri, od novembra 2014 do marca 2015 však celkový objem znova rástol, dokonca s rastúcim trendom a s medziročným rastom v marci na úrovni takmer 9 %. Výkyvy boli spôsobené takmer výlučne vývojom termínovaných vkladov, netermínované vklady si zachovali medziročný rast od začiatku roka 2014 na úrovni minimálne 7 %.

Na strane emitovaných cenných papierov naďalej dominujú hypotekárne záložné listy (HZL). Kým v roku 2014 banky emitovali najmä HZL s fixným kupónom (podiel HZL s plávajúcim kupónom na celkovej nominálnej hodnote emisií bol len necelých 17 %), v prvom štvrťroku 2015 sa výraznejšie zvýšil podiel HZL s plávajúcim kupónom (takmer 70 % na celkovej nominálnej hodnote emisií). Tento vývoj môže byť ovplyvnený aj dopytovou stranou, keď v období historicky nízkych úrokových sadzieb je možné očakávať, že v priebehu nasledujúcich 3 – 4 rokov už medzibankové sadzby výraznejšie neklesnú a teda HZL s plávajúcim kupónom ponúkajú možnosť vyššieho výnosu v prípade rastu medzibankových sadzieb.

Priemerná kupónová sadzba sa vyvíjala v súlade s výnosmi slovenských štátnych dlhopisov, čoho dôsledkom je stabilný priemerný spread medzi kupónovými výnosmi a výnosmi týchto štátnych dlhopisov. Pravdepodobne z dôvodu prostredia historicky nízkych úrokových sadzieb banky v poslednom štvrťroku 2014 emitovali HZL s historicky vysokou priemernou maturitou, pričom táto priemerná maturita sa v prvom štvrťroku 2015 vrátila k dlhodobému priemeru.

Medzibankové operácie, či už na aktívnej alebo pasívnej strane, sú naďalej pomerne volatilné a slúžia predovšetkým na kompenzáciu pohybov ostatných volatilných položiek bilancií bánk. Kým výraznejšie zmeny v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi nie je možné identifikovať, je možné poukázať na niekoľko menších zmien počas roka 2014.

Nárast voľných zdrojov uložených v ECB, ktorý bolo možné pozorovať koncom roka 2013, poklesol počas mesiacov máj až jún 2014 znovu na hodnoty blízko dlhodobého priemeru. Tento vývoj bol ovplyvnený viacerými bankami, pričom nie je možné hovoriť o jednoznačnom dôvode. Každopádne je možné upozorniť na zvýšený objem operácií s ECB, nakoľko v minulosti banky umiestňovali tieto voľné prostriedky takmer výlučne na medzibankovom trhu. Vybrané banky využívali operácie s ECB pravdepodobne aj na vylepšenie ukazovateľa likvidných aktív.

Dopyt zo strany slovenských bánk po cielených dlhodobejších refinančných operáciách ECB bol pomerne nízky. V septembri a decembri 2014 a v marci 2015 sa uskutočnili aukcie cielených dlhodobejších refinančných operácií (tzv. targeted long-term refinancing operations, TLTRO). Záujem priamo sa zúčastniť týchto aukcií zo strany slovenských bánk bol veľmi nízky. Popri tom, vo februári došlo k maturite posledného objemu zdrojov získaných v rámci trojročných refinančných operácií (3Y LTRO), čiže bankový sektor už splatil kompletne zdroje od ECB získané v rámci tohto neštandardného nástroja.

3.4 RIZIKÁ VO FINANČNOM SEKTORE

Kreditné riziko pri úveroch domácnostiam

Trendy v kreditnej kvalite úverov sa javia pozitívne, môžu sa však kumulovať vnútorné nerovnováhy. Podiel zlyhaných úverov sa udržoval na hodnotách cez 4 %. Odhliadnuc od jednorazového výkyvu, spôsobeného metodickými zmenami, prítok zlyhaných úverov na konci roka 2014 a začiatku roka 2015 zaostal za predchádzajúcimi obdobiami. Aj objem úverov v omeškaní od 30 do 90 dní už približne 2 roky stagnuje. Čiastočným vysvetlením môže byť pozitívny vývoj zamestnanosti a rastúca mzda vo väčšie odvetví hospodárstva. Nedávny vývoj však nie je zárukou udržania trendov do budúcnosti. V prvom rade, je náročné predvídať intenzitu a trvácnosť poklesu nezamestnanosti. Ďalej aj dlhodobo stimulujúci pokles úrokových sadzieb už mohol vyčerpať svoj potenciál. Zároveň treba pripomenúť, že úvery s príliš uvoľnenými štandardami, či už cez schopnosť klienta splácať úver alebo cez vysoké

LTV, mohli naakumulovať doteraz nematerializované kreditné riziko.

Motivácie k zvyšovaniu objemu úverov pretrvávajú, obozretnosť pri ich poskytnutí sa javí ako stále aktuálna. Na jednej strane úverového vzťahu stoja klienti, u ktorých skúsenosť klesajúcich úrokových sadzieb v posledných rokoch môže viesť k podhodnoteniu budúceho zaťaženia splátkami dlhu. Na druhej strane stoja banky, ktoré z dôvodu znižovania marží potrebujú poskytovať väčší objem úverov na zachovanie ziskovosti.

Obe zmluvné strany tak môžu mať záujem na znižovaní obozretnosti a uvoľňovaní úverových štandardov. Tento proces môže byť podporený aj činnosťou finančných sprostredkovateľov, ktorí vo vlastnom obchodnom záujme majú dôvod sprostredkovávať čím väčšie objemy zmlúv, hoci aj s rizikovejšími parametrami. V prípade, že by sa banky stali závislé na činnosti externých agentov, ich tlak na úverové štandardy by mohol byť aj priamy.

Graf 20 Priemerný rast miezd a priemerný pokles počtu nezamestnaných podľa ekonomických odvetví (%)

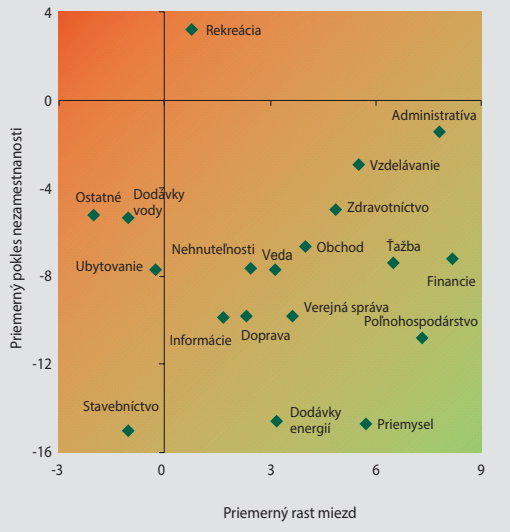

Zdroj: ÚPSVaR, ŠÚ SR.
Poznámka: Hodnoty predstavujú aritmetický priemer mesačných hodnôt medziročného rastu miezd, resp. medziročného poklesu počtu nezamestnaných za rok 2014. Názvy v grafe sú zjednodušením názvov SK NACE.

Reakcia NBS na riziká vo forme odporúčania sa radí medzi menej prísne regulácie trhu úverov na bývanie v Európe a naznačuje uvoľnenejšiu prax v nastavení úverových štandardov na Slovensku. Samotná existencia regulácie indikuje, že na príslušnom trhu už sú prítomné alebo ešte len vznikajú nerovnováhy. V oblasti úverov na bývanie možno pozorovať, že viaceré krajiny Európskej únie si uvedomujú možné riziká, ktorým treba včas predchádzať. Navyše, z dôvodu zachovania plynulého fungovania finančného trhu je nastavenie konkrétnych limitov v regulácii často odrazom aktuálnej praxe.

Napriek medzinárodnej rozličnosti jednotlivých úprav hodnôt LTV, v hrubom porovnaní sa Slovensko radí medzi menej prísne krajiny. Všeobecný limit pre ukazovateľ LTV sa priemerne pohybuje okolo hodnoty 85 % pre úvery bez určených špecifík. Hodnoty vyššie ako 90 % majú zavedené len Holandsko a Dánsko s pomerne špecifickými podmienkami na trhu úverov na bývanie. Žiadna iná krajina neurčila limit vyššie než 90 %. To zároveň naznačuje, že východzie úverové štandardy na trhu pred zavedením limitu boli na Slovensku v európskom porovnaní relatívne uvoľnené.

Väčšina krajín, ktoré zaviedli limit na LTV, zároveň určila aj limit na schopnosť klienta splácať úver. Jednu z najprísnejších regulácií zaviedlo Estónsko s hodnotou splátky úveru maximálne 50 % čistého príjmu (s istou výnimkou) alebo Maďarsko umožňujúce hodnoty 10 % až 60 % v závislosti od meny úveru a príjmu dlžníka. Aj v tomto porovnaní vychádza Slovensko ako krajina s pomerne uvoľnenými pravidlami na pomer výšky splátky voči príjmu dlžníka, keď NBS odporúča neprekročiť výdavkami výšku príjmov.

Tabuľka 2 Prehľad regulácie úverov na bývanie v Európe

	LTV limit (rok)		DTI limit (rok)	Iný nástroj
	Základ	Špeciálne prípady		
Krajiny eurozóny:				
EE	85 % 2015	90 % Výnimka: max 15 % úverov	Áno 2015	Splatnosť max. 30 rokov, 15 % nad limit
IE	80 % 2015	70 % – 90 % Výnimka: max. 10 % -15 % úverov nad limit	Áno 2015	
GR			Áno 2005	
CY	80 % 2003	70 %	Áno 2003	
LV	90 % 2007	95 %	Áno 2007	
LT	85 % 2011		Áno 2011	Splatnosť max. 40 rokov
LU				ST[2)]
NL	100 % 2012	Postupné znižovanie 1 p.b./rok do 2018	Áno 2013	Daňový bonus viazaný na amortizáciu úveru
AT		80 %, len pre stavebné sporiteľne		
SK	90 % 2014	Výnimka: Postupné znižovanie úverov nad limit z 25 % na 10 % do 2017	Áno[1)] 2014	Splatnosť max. 30 rokov, 10 % nových úverov do 40 rokov, ST[2)]
FI	90 % 2016	95 %		
Krajiny mimo eurozóny:				
BG			Áno 2006	
DK	95 % 2015			
HR	75 % 2006		Áno 2006	
HU	80 % 2015	35 % – 50 %	Áno 2015	
PL	80 % 2014	Výnimka: Postupné znižovanie z 95 % na 80 % do 2017	Áno 2014	
RO	85 % 2011	60 % – 75 %	Áno[1)] 2011	
SE	85 % 2010			Povinná amortizácia úverov s LTV nad 50 %
UK			Áno[1)] 2014	
Vybrané krajiny mimo Európskej únie:				
NO	85 % 2011			Minimum LGD od 10 % do 20 %

Zdroj: ECB, ESRB, národné autority.
Poznámky: Roky indikujú účinnosť aktuálne platnej regulácie. Limit na DTI predstavuje akýkoľvek limit na ukazovateľ schopnosti splácať úver.
Základný limit na LTV je určený spravidla pre úvery na nehnuteľnosť určenú na bývanie pre rezidenta v domácej mene bez špefických garancií. Špeciálne prípady hodnôt limitu na LTV môžu byť vyššie ako základ (klienti kupujúci prvú nehnuteľnosť, aplikácia garancií a pod.), alebo nižšie ako základ (nehnuteľnosť na prenájom, úvery v cudzej mene, úvery pre nerezidentov a pod.). Uvedená tabuľka nie je nutne vyčerpávajúca.
1) Limit musí byť splnený aj vo vopred určenom scenári nárastu sadzieb, či zmeny výmenných kurzov (RO).
2) ST – povinné stresové testovanie.

Box 3

VPLYV ODPORÚČANIA NBS Č. 1/2014 ZO 7. OKTÓBRA 2014 NA VÝVOJ ÚVEROVÝCH ŠTANDARDOV NA TRHU RETAILOVÝCH ÚVEROV

Odporúčania NBS[1] významným spôsobom prispeli k obmedzeniu tvorby nerovnováh na trhu retailových úverov. Tieto odporúčania nadobudli účinnosť od 1. marca 2015, s výnimkou odporúčania na maximálny podiel nových úverov s LTV na 90 %, ktoré nadobudlo účinnosť od 1. novembra 2014. Snahou Národnej banky Slovenska je preniesť tieto pravidlá do príslušnej legislatívy, pričom ich pôsobnosť sa týmto rozšíri aj na subjekty, ktoré nie sú bankami.

Podiel nových úverov s LTV nad 90 % sa znížil. Zatiaľ čo podľa údajov za druhý štvrťrok 2014 tento podiel mierne prevyšoval úroveň 24 %, v štvrtom štvrťroku 2014 sa znížil na 23,1 % a v prvom štvrťroku 2015 na 21,2 %. Pozitívnou skutočnosťou je, že zníženie nastalo najmä pri úverov s hodnotou LTV na úrovni 100 %.

Banky sledujú vývoj hodnoty cien nehnuteľností zabezpečujúcich úvery aj na existujúcom portfóliu úverov. Všetky banky majú (alebo v blízkej budúcnosti plánujú implementovať) štatistický model preceňovania nehnuteľností. Prehodnocovanie úverov sa uskutočňuje minimálne na trojročnej, ale vo väčšine prípadov na ročnej báze a zahŕňa buď všetky nehnuteľnosti, alebo aspoň istú skupinu identifikovanú ako rizikovejšiu. Viaceré banky potvrdili, že prípadná indikácia výraznejšieho poklesu má vplyv na samotné interné precenenie nehnuteľností. Žiadna banka zároveň neuviedla zámer znížiť štandardy interného prehodnocovania založených nehnuteľností.

Banky zároveň implementovali odporúčaný test na nárast úrokovej sadzby pri hodnotení schopnosti klientov splácať úver. Všetky banky vyžadujú, aby splátka úveru pri započítaní jej možného nárastu v dôsledku zvýšenia úrokovej sadzby o 2 p. b. a náklady na bežné životné výdavky a iné finančné záväzky nepresiahli 100 % hodnoty príjmu. Banky zároveň implementovali systém monitorovania výšky navýšenia v prípade refinancovania existujúcich úverov. V prípade, ak presahuje hranicu stanovenú v odporúčaní, uplatňuje sa štandardný proces schvaľovania úveru (vrátane hodnotenia príjmu), alebo je príjem aspoň preverený (najmä v Sociálnej poisťovni).

Odporúčanie zároveň zastavilo trend predlžujúcej sa doby splatnosti pri nezabezpečených (spotrebiteľských) úveroch. Banky by od 1. marca 2015 nemali poskytovať nezabezpečené úvery so splatnosťou presahujúcou 9 rokov (s výnimkou refinancovania starších úverov, pri ktorých sa nenavyšuje objem ani nepredlžuje splatnosť). Všetky banky upravili svoje úverové podmienky tak, aby boli v súlade s týmto odporúčaním. Napriek tomu bol podiel nezabezpečených úverov so splatnosťou prevyšujúcou 9 rokov za obdobie celého prvého štvrťroka 2015 ešte na úrovni 30,5 % a priemerná doba splatnosti nových nezabezpečených úverov bola 7,2 roka. Podiel nových úverov zabezpečených nehnuteľnosťou so splatnosťou nad 30 rokov bol v prvom štvrťroku 2015 na úrovni 0,5 %, čo je výrazne nižšie ako hodnota uvedená v odporúčaní (10 %).

Úvery poskytnuté prostredníctvom externých finančných sprostredkovateľov tvoria významný podiel novej produkcie najmä pri úveroch zabezpečenými nehnuteľnosťami, kde je tento podiel na úrovni 46 %. Podiel finančných sprostredkovateľov na nových nezabezpečených úveroch je vo väčšine bánk nízky (na úrovni sektora je jeho hodnota 4 %).

1 *Plný aj skrátený text odporúčania je dostupný na http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/politika-obozretnosti-na-makrourovni/nastavenie-nastrojov/aktualne-nastavenie-ostatnych-nastrojov-platnych-v-sr*

Kreditné riziko pri úveroch podnikom

Mierny nárast podielu zlyhaných úverov v prvom štvrťroku 2015. Úroveň podielu zlyhaných úverov dosiahla v priebehu prvých troch mesiacov roka 2015 hodnotu 8,4 %, čo predstavuje mierny nárast v porovnaní s priemernými hodnotami v roku 2014 (8,2 %) ako aj prvého štvrťroku 2014 (8,1 %). Nárast bol dôsledkom vývoja na strane celkového objemu úverov, ktorý bol ťahaný do negatívnych pásiem v dôsledku úbytku úverov štátnym podnikom ako aj na strane objemu zlyhaných úverov, ktorý mierne vzrástol k marcu 2015. Vývoj tohto ukazovateľa bol v rámci bankového sektora pomerne heterogénny, keď bolo možné pozorovať rôznorodý vývoj v prípade dynamiky objemu úverov ako aj v prípade dynamiky objemu zlyhaných úverov.

Z pohľadu ekonomického členenia pokračoval rôznorodý vývoj a výrazné rozdiely v kreditnej kvalite. Dôležitým je pokračovanie zlepšovania v niektorých hlavných odvetviach s vysokým podielom zlyhaných úverov, ako napr. stavebníctvo, činnosti v oblasti nehnuteľností a priemysel. K nárastu zlyhaných úverov došlo pri veľkoobchode a dodávke vody.

Mierne klesajúci vývoj rizika spojeného s nekonzistentnou identifikáciou zlyhaných úverov naprieč bankovým sektorom. Ďalším faktorom s potenciálne významným vplyvom na úroveň budúcich nákladov plynúcich z kreditného rizika je nekonzistentnosť v identifikácii zlyhaných úverov naprieč bankovým sektorom. Problémom by mohol byť stav, kde by existovala výraznejšia expozícia voči podnikom, ktoré by boli v jednej banke označené ako zlyhané a v inej by boli označené ako nezlyhané. Toto by mohlo poukazovať na zatiaľ neidentifikované straty v podnikovom sektore. Objem takýchto expozícií sa v čase pomerne výrazne menil, keď do roku 2010 najprv prudko rástol, v nasledujúcich dvoch rokoch výrazne poklesol a od roku 2012 objem týchto expozícií mierne klesá.

V roku 2014 by malo započítanie takýchto expozícií za následok nárast podielu zlyhaných úverov približne o 0,80 p. b. a ziskovosť by poklesla o takmer 6 %[2]. Mierne klesajúci objem týchto expozícií v posledných rokoch možno vnímať ako pozitívum z pohľadu budúceho vývoja nákladov na kreditné riziko a dopadu na ziskovosť bankového sektora. Z pohľadu odvetvovej klasifikácie

Graf 21 Vývoj podielu zlyhaných úverov vo vybraných ekonomických odvetviach (%)

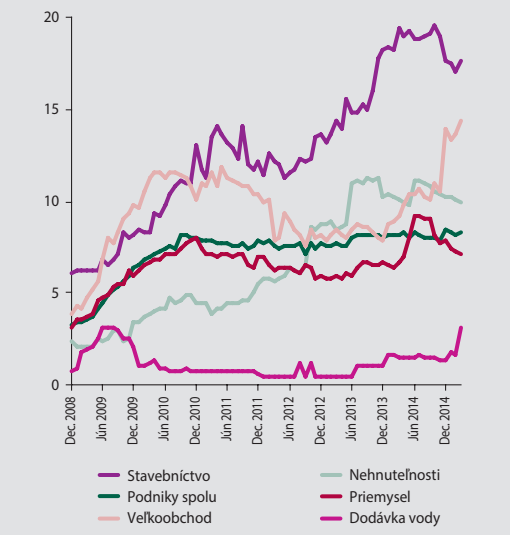

Zdroj: NBS.

Graf 22 Vývoj podielu nekonzistentne identifikovaných expozícií na zlyhaných úveroch a ich prípadný dopad na ziskovosť

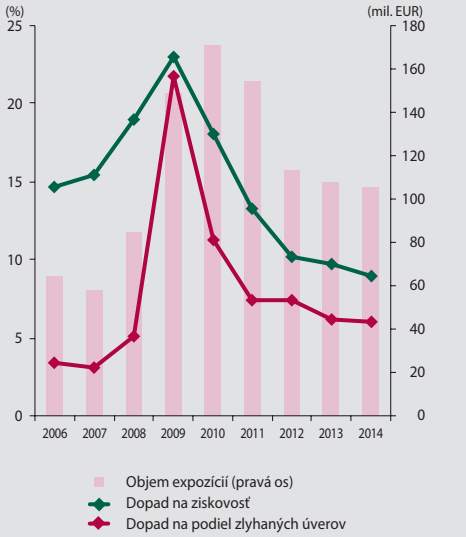

Zdroj: NBS.
Poznámky: Na grafe je zobrazený objem expozícií, u ktorých bola identifikovaná nekonzistentnosť v identifikácii zlyhaných úverov. Zobrazený je dopad na podiel zlyhaných úverov a ziskovosť bankového sektora v podobe percentuálneho nárastu v prípade započítania týchto expozícií do zlyhaných expozícií. Dopad je počítaný ako percentuálny nárast podielu zlyhaných úverov, resp. percentuálny pokles ziskovosti. V prípade dopadu na ziskovosť bol použitý predpoklad 70 % miery výťažnosti z týchto úverov. Údaje použité v grafe sú priemermi za jednotlivé roky.

2 *Pri 70 % miere výťažnosti z nekonzistentne klasifikovaných expozícií.*

Graf 23 Riziko nekonzistentnosti v identifikácii zlyhaných úverov z pohľadu jednotlivých ekonomických odvetví

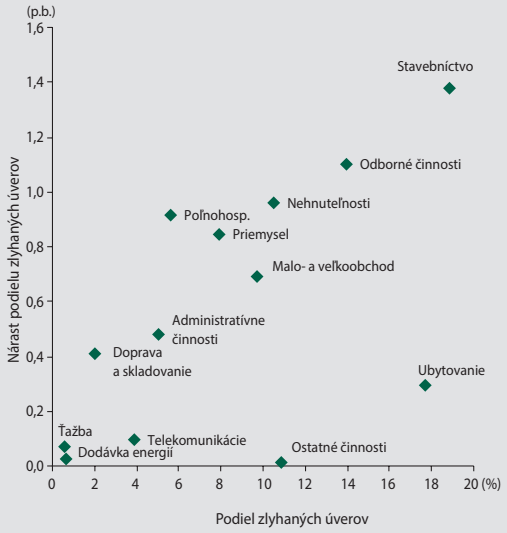

Zdroj: NBS.
Poznámky: Na vodorovnej osi je zobrazený priemerný podiel zlyhaných úverov za rok 2014. Na zvislej osi je zobrazený priemerný nárast podielu zlyhaných úverov pri započítaní nekonzistentne klasifikovaných expozícií za rok 2014.

podnikov, pri ktorých došlo k nekonzistentnej klasifikácii zlyhania, bola situácia v roku 2014 pomerne homogénna, keď nárast podielu zlyhaných úverov pri započítaní týchto expozícií by sa pohyboval v rozmedzí od 0 do 1,40 p. b. pre všetky ekonomické odvetvia. V rámci odvetvovej klasifikácie je možné pozorovať určitú kladnú závislosť medzi rizikovosťou a prípadným dopadom nekonzistentne klasifikovaných expozícií na podiel zlyhaných úverov v jednotlivých ekonomických odvetviach.

Ďalšie pokračovanie aktuálnych trendov v sektore komerčných nehnuteľností môže podnecovať kumuláciu viacerých rizík. Tento sektor vzhľadom sa svoje zastúpenie na celkovom objeme úverov podnikom ako aj na celkovom objeme zlyhaných úverov predstavuje významné riziko z pohľadu koncentrácie kreditného rizika. Navyše sa toto riziko zväčšuje v dôsledku už spomínaného nárastu vystavenia domáceho bankového sektora voči tomuto sektoru.

Kancelársky a rezidenčný segment zaznamenali zlepšenie na ponukovej ako aj dopytovej strane. V prípade kancelárskeho segmentu v poslednom štvrťroku 2014 rástol počet obsadených priestorov, čím sa pomerne výrazne znížila miera neobsadených priestorov, pričom cena prenájmov je dlhodobo stabilná. Rástol aj počet kancelárskych priestorov vo výstavbe, čo môže naznačovať rastúci optimizmus developerov. Podobne sa vyvíjala situácia aj v rezidenčnom segmente. Tu síce ponuka voľných bytov v prvom štvrťroku 2015 mierne poklesla oproti predchádzajúcemu obdobiu, avšak tento vývoj bol skôr spôsobený silnejúcim dopytom a väčším počtom predaných bytov ako slabnúcou ponukou. Dopyt v tomto segmente pokračoval v raste a počet predaných bytov spolu s podielom projektov, ktoré zaznamenali predaj, dosiahol nové maximá v sledovanej histórii (t. j. od roku 2009).

Za silnejúcim dopytom do veľkej miery stojí výrazný rast úverov na kúpu nehnuteľností poskytovaných domácimi bankami, ale aj mierne rastúce ceny nových bytov. Priaznivú situáciu v dopyte podporuje aj fakt, že z 543 bytových jednotiek v nových rezidenčných projektoch, ktoré prišli na trh v hlavnom meste v priebehu prvého štvrťroka, sa počas tohto obdobia zazmluvnilo takmer 30 %. Zaznamenaný bol aj rastúci záujem o byty v rozostavaných alebo ešte len začínajúcich projektoch.

Táto situácia v sektore komerčných nehnuteľností môže prinášať viaceré riziká. A to ako na dopytovej strane, kde viaceré trendy majú tendenciu sa približovať tým, ktoré predchádzali kríze v roku 2008, tak aj na strane ponuky, kde aktuálna situácia môže podnietiť snahu developerov optimalizovať náklady a zvýšiť tlak na uvoľňovanie úverových štandardov domácich bánk. Takýto vývoj by so sebou niesol riziká v podobe tlaku na predlžovanie splatností úverov, a s tým spojenú pomalšiu amortizáciu istiny úveru, tlaku na ďalšie znižovanie už aj tak nízkych marží na týchto úveroch alebo v podobe poklesu angažovanosti vlastných zdrojov v jednotlivých projektoch. Z tohto pohľadu je dôležitý konzervatívny prístup zo strany bánk, keď zmena štandardov by mala byť v súlade s fundamentmi daného trhu.

Riziko koncentrácie

Naďalej pretrváva riziko koncentrácie v podobe systémovej významnosti niektorých klientov pre domáci bankový sektor. Riziko koncentrácie je pomerne významným rizikom pre domáci sektor, a to hlavne vzhľadom na

dominanciu veľkých podnikov v domácej ekonomike ako aj vzhľadom na pomerne vysokú úroveň majetkovej alebo inej hospodárskej previazanosti medzi podnikmi. Systémová významnosť klientov sa prejavuje buď absolútnou výškou vystavenia voči viacerým bankám, alebo relatívnym vystavením vzhľadom na výšku vlastných zdrojov v individuálnych bankách. V tomto ohľade bolo k decembru 2014 identifikovaných niekoľko klientov alebo skupín klientov, ktorí by v prípade zlyhania spôsobili pokles úrovne vlastných zdrojov pod 10,5 % v niektorej z bánk, alebo majú výraznú expozíciu voči domácemu bankovému sektoru. Negatívny dopad zlyhania niektorého z týchto klientov by sa ešte znásobil v dôsledku sekundárnych efektov, ako napr. zlyhávanie ďalších menších klientov s výrazným hospodárskym prepojením na týchto systémovo významných klientov.

Riziko koncentrácie sa prejavuje aj relatívne vysokou hodnotou expozície voči vlastnej bankovej skupine v prípade niektorých stredne veľkých bánk. V prípade týchto bánk sa výška takýchto expozícií v priebehu roka 2014 pohybovala nad úrovňou 50 % vlastných zdrojov s poklesom pod túto úroveň ku koncu roka. Rizikom je v tomto prípade vyššia citlivosť týchto bánk na prenos rizík z externých bankových sektorov. Za účelom zmierniť toto riziko znížila NBS limit na maximálnu výšku vystavenia voči bankovým skupinám zo 150 na 50 mil. €, pokiaľ táto expozícia zároveň presiahne 25 % vlastných zdrojov. Limit sa bude znižovať postupne až na spomínaných 50 mil. € od 1. januára 2017.

Rastúce vystavenie voči Cypru môže predstavovať potenciálny nárast rizikovosti. Z pohľadu expozícií slovenského bankového sektora voči rizikovým krajinám bol vývoj v roku 2014 charakteristický rastúcou expozíciou voči Cypru. Táto expozícia postupne rástla počas celého roku 2014 až k decembru 2014 dosiahla 16,6 % celkových vlastných zdrojov bankového sektora. Rastúca expozícia vo forme úverov na Cypre môže predstavovať potenciálny nárast rizikovosti, najmä vzhľadom na zhoršenie trhových indikátorov tejto krajiny.

Zadlženosť domácností

Rýchly rast zadlženosti domácností na Slovensku bol v kontraste s vývojom vo veľkej väčšine krajín EÚ. Podiel bankových úverov domácnostiam na ich disponibilnom príjme sa počas roka 2014 zvýšil iba v šiestich krajinách EÚ. Nárast tohto podielu bol v prípade Slovenska najvyšší spomedzi krajín strednej a východnej Európy a druhý najvyšší v celej EÚ. Slovensko je tiež jedinou krajinou EÚ, v ktorej sa podiel úverov domácnostiam na ich disponibilnom príjme zvyšoval bez prerušenia od roku 2010.

Graf 24 Bankové úvery domácnostiam a hrubý disponibilný príjem domácností

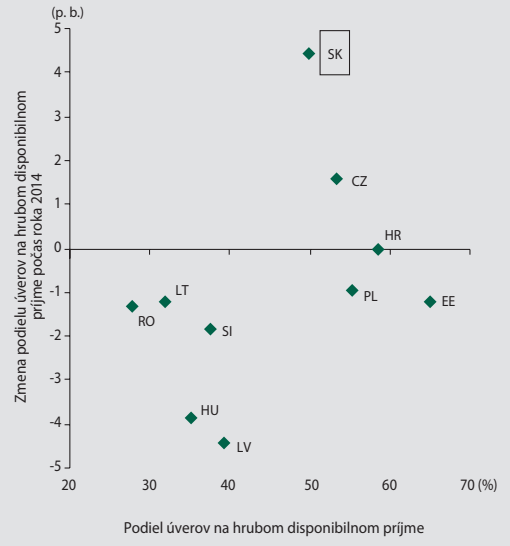

Zdroj: ECB, Eurostat, vlastné výpočty.
Poznámky: Hrubé disponibilné príjmy domácností za rok 2014 sú odhadnuté pomocou vývoja HDP príslušných krajín.
Graf obsahuje iba úvery poskytnuté domácimi bankami.

Napriek tomu, že zadlženosť domácností je na Slovensku ešte stále nízka v porovnaní s priemernom EÚ, uvedené rozdiely v jej dynamike posúvajú Slovensko čoraz bližšie k viac zadlženým krajinám. V prípade zachovania súčasných trendov vo vývoji hrubého disponibilného príjmu domácností a dlhu domácností by sa v nasledujúcich dvoch rokoch mohli slovenské domácnosti stať druhými najzadlženejšími spomedzi 11-tich krajín strednej a východnej Európy.

Aj keď bol rast zadlženosti druhý najrýchlejší v EÚ, domácnosti to nepocítili na mesačných splátkach svojich dlhov. Menová politika eurozóny vytvára tlak na pokles úrokových sadzieb už od roku 2009. Týka sa to aj úverov na bývanie. V prípade Slovenska bol pokles úrokových sadzieb v posledných dvanástich mesiacoch

Graf 25 Umiestnenie Slovenska podľa zadlženosti domácností v rámci 11-tich krajín strednej a východnej Európy

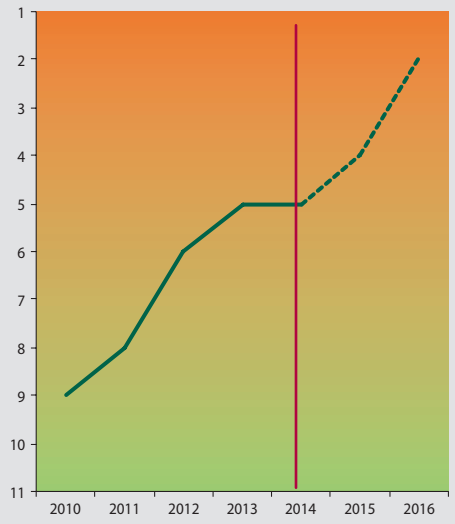

Zdroj: ECB, Eurostat, vlastné výpočty.
Poznámky: Hrubé disponibilné príjmy domácností za rok 2014 sú odhadnuté pomocou vývoja HDP príslušných krajín.
Pozícia pre roky 2015 a 2016 je vypočítaná za predpokladu zachovania trendov z roku 2014 vo vývoji hrubého disponibilného príjmu domácností a dlhu domácností.
Graf obsahuje porovnanie s krajinami: Česká republika, Poľsko, Maďarsko, Slovinsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Bulharsko, Rumunsko a Chorvátsko.
Graf vychádza iba z úverov poskytnutých lokálnymi bankami.

najvýraznejší v rámci eurozóny. Tento pokles je dôležitý v dvoch rovinách. Prvou je pokles úrokových sadzieb na nové úvery na bývanie, ktorý bol najvýraznejší z celej eurozóny, pričom samotná úroveň úrokových sadzieb je už takmer na priemere členských krajín eurozóny. Je zrejmé, že takýto vývoj úrokových sadzieb predstavuje významný stimul pre dopyt po úveroch. Druhou rovinou je pokles priemerného úročenia stavu úverov. V tomto porovnaní sa Slovensko odchyľuje od krajín eurozóny ešte výraznejšie. Na jednej strane je tento trend podmienený spomínaným poklesom úrokových sadzieb na nových úveroch a skutočnosťou, že priemerná úroková sadzba na stave úverov na bývanie je na Slovensku ešte stále tretia najvyššia v eurozóne. Na druhej strane však svedčí aj o vysokej miere refinancovania existujúcich úverov.

Kombinácia dynamicky rastúcej zadlženosti pri významnom poklese úrokových sadzieb oslabuje finančnú pozíciu slovenských domácností do budúcnosti. V oboch uvedených trendoch (rast zadlženosti a pokles sadzieb) dosahuje Slovensko hodnoty, ktoré sú mimoriadne vzhľadom na vývoj v iných krajinách ako aj na doterajšiu vlastnú skúsenosť. Okrem okamžitých výhod pre klientov alebo banky však prinášajú viaceré riziká. Svedčí o tom aj aktuálny vývoj vo viacerých krajinách EÚ, kde je vysoká zadlženosť prekážkou pre oživenie ekonomiky.

Po prvé, vyššia zadlženosť domácností znižuje ich schopnosť zvládnuť prípadný nepriaznivý ekonomický vývoj. Navyše, aktuálne nízke úrokové sadzby obmedzujú možnosti menovej politiky reagovať na takýto scenár. Dopad ekonomickej a finančnej krízy v roku 2009 bol v prípade Slovenska relatívne malý aj vďaka kombinácii nízkej zadlženosti domácností a poklesu úrokových sadzieb. Dnes sú oba kľúčové parametre v opačnej pozícii.

Po druhé, prudko klesajúce úrokové sadzby vplývajúce na úrokové marže musia banky kompenzovať zvyšujúcim sa objemom nových úverov alebo navýšením existujúcich dlhov. V kontexte nepriaznivého demografického vývoja je to možné buď prehĺbením zadlženosti už zadlžených domácností, teda koncentráciou dlhov alebo rozšírením množiny dlžníkov o menej bonitné

Graf 26 Zmena úrokovej sadzby za posledných 12 mesiacov pri úveroch na bývanie v krajinách eurozóny: nové úvery a stav úverov (p. b.)

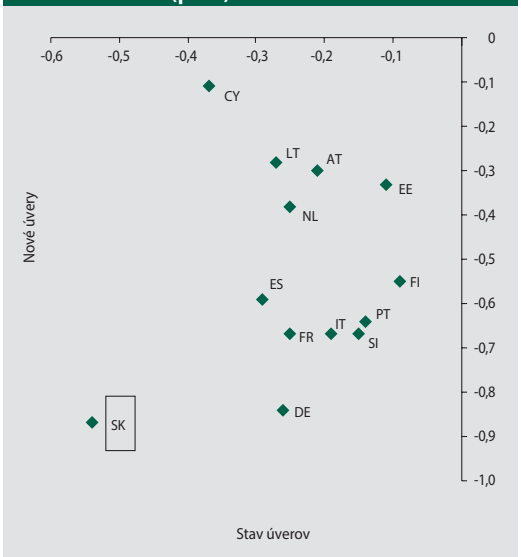

Zdroj: ECB.
Poznámka: Údaje sú za obdobie február 2014 – február 2015.

domácnosti. V oboch prípadoch ide o trend, ktorý zvyšuje riziko sektora domácností v ďalšom období.

Trh nehnuteľností na bývanie

Ceny nehnuteľností naďalej bez zmeny trendov, no v hlavnom meste sa ukazuje náznak rastu. Kým celoslovenský priemer od roku 2010 vykazuje pozvoľný pokles, od jesene 2014 možno pozorovať opätovný rast cien v meste Bratislava. Do apríla 2015 tam medziročne stúpli ceny o viac ako 5 %, pričom celý príspevok bol zaznamenaný len v období od novembra 2014. Priemerne tak možno hovoriť o takmer 1 %-nom medzimesačnom raste.

Tlak na rast cien vyvíjajú viaceré kľúčové fundamenty, a to rastúce príjmy domácností, klesajúce úrokové sadzby a klesajúca miera nezamestnanosti. Kým prvé dva menované činitele svoj trend zachovávajú už po dobu viacerých rokov a zvyšujú tak technickú dostupnosť bývania na doteraz najvyššie úrovne, pozitívne trendy v nezamestnanosti sú fenoménom najmä posledného roka až dvoch. Situácia v Bratislave je navyše, podobne ako v metropole východu, špecifická vyššou likviditou trhu. Banky vďaka tomu do týchto lokalít smerujú aj úvery s LTV 100 %, čo tiež prispieva k tlaku smerom k vyšším cenám bývania.

Graf 27 Index dostupnosti bývania, index nezamestnanosti a vývoj cien nehnuteľností

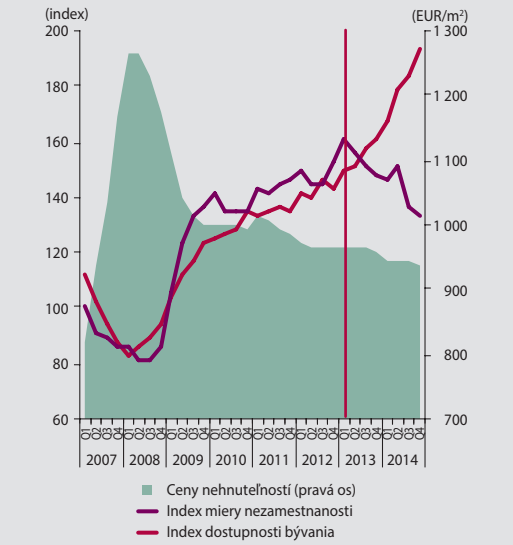

Zdroj: NBS, ÚPSVaR, ŠÚ SR, CMN.
Poznámky: Index dostupnosti bývania vyhodnocuje kúpyschopnosť domácností predovšetkým na základe cien nehnuteľností, príjmov a úrokových sadzieb. Vyššie hodnoty naznačujú vyššiu kúpyschopnosť. Index miery nezamestnanosti je vyjadruje relatívnu historickú hodnotu s hodnotou 100 pre Q1 2007.

Riziko poistného sektora plynúce z prostredia nízkych úrokových sadzieb

Prostredie dlhodobo nízkych úrokových sadzieb je priamym rizikom pre dosahovanie garantovaných výnosov v životnom poistení. Významná časť životných poistiek totiž garantuje pre klientov výnos, ktorý je v súčasných podmienkach pri zachovaní rozumnej miery rizika ťažko dosiahnuteľný. Podľa analýzy EIOPA je podiel poisťovní v Európe, ktoré garantujú vyšší investičný výnos, ako je výnos lokálnych 10-ročných štátnych dlhopisov, viac ako polovičný, čo ohrozuje ich solventnosť. Aj keď systémový rozmer tohto problému nie je z časového hľadiska bezprostredný, prípadné zlyhanie individuálnej inštitúcie by mohlo narušiť dôveru v celý sektor. Prípadné turbulencie v poistnom sektore by sa navyše mohli cez výrazné majetkové prepojenia, alebo portfóliové vystavenie preniesť aj na iné časti finančného systému.

Výnosy z aktív kryjúcich technické rezervy v životnom poistení sa aj na Slovensku v roku 2014 znižovali, pričom v decembri sa prakticky vyrovnali garantovaným výnosom v poistných zmluvách. Znižovanie úrokových sadzieb na trhu

Graf 28 Porovnanie garantovanej úrokovej sadzby so skutočným výnosom (%)

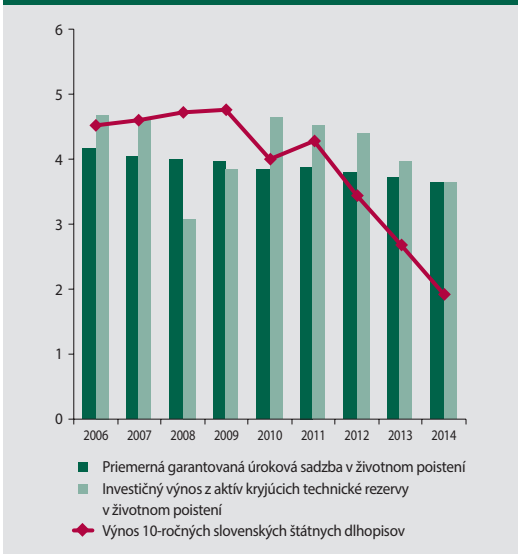

Zdroj: NBS.

zároveň podmienilo postupné znižovanie technickej úrokovej miery, aktuálne vo výške 1,9 % platnej od 1. 1. 2014. Táto sadzba predstavuje vrchný limit garantovanej úrokovej sadzby v klasickom životnom poistení. Pochopiteľný je preto pozvoľný odklon k unit linked zmluvám, ktoré sú charakteristické tým, že výnos nie je garantovaný a investičné riziko nesú samotní klienti a nie poisťovňa. Z pohľadu poisťovní je však dôležité, že technická úroková miera sa viaže len na nové kontrakty. Tie, ktoré boli uzavreté v minulosti garantujú vyššie výnosy, než je dnes na trhu bežné. Poisťovne tak majú čoraz väčšie ťažkosti dosahovať garantovaný výnos.

Z pohľadu súvisiaceho reinvestičného rizika je dôležité, že v rokoch 2015 a 2016 má splatnosť asi 8 % dlhopisov, do roku 2020 asi tretina tohto portfólia.

Konkurencia v poistení áut

V priebehu roka 2014 naďalej rástla hodnota kombinovaného ukazovateľa v poistení motorových vozidiel. Jeho hodnota takmer 99 % stále výraznejšie poukazuje na dlhodobú neudržateľnosť. Navyše, ak v podkategórii PZP zahrnieme do ukazovateľa aj odvod časti poistného na osobitný účet Ministerstva vnútra SR, príspevok SKP a zmenu technickej rezervy na krytie záväzku voči SKP, hodnota kombinovaného ukazovateľa v poistení áut vystúpi až na takmer 104 %. Príčinou nárastu týchto ukazovateľov je predovšetkým niekoľkoročný pokles zaslúženého poistného. Napriek tomu, že zdravá konkurencia je predpokladom fungovania trhu, aktuálnu situáciu možno považovať za prekračovanie hraníc zdravej konkurencie.

Riziko likvidity v bankovom sektore

Počas roka 2014 sa aj naďalej prehlboval časový nesúlad medzi aktívami a pasívami. Pokles zaznamenal aj regulatórny ukazovateľ likvidných aktív a čistá veriteľská pozícia slovenského bankového sektora voči vlastným finančným skupinám. Všetky uvedené zmeny sú však prirodzeným dôsledkom rastu dlhodobých úverov na bývanie a zvyšovania objemu vkladov, ktoré vyplývajú z obchodného modelu slovenského bankového sektora. Preto je dôležité sledovať, ako sa menia aj faktory zmierňujúce toto riziko. Ide najmä o dostatok likvidných aktív a disponovanie voľným kolaterálom. Tejto téme sa venuje osobitná kapitola.

Trhové riziká vo finančnom sektore

V bankovom a poistnom sektore vzrástla citlivosť na zmenu úrokových mier. Ide o dôsledok mierneho predĺženia priemernej zostatkovej splatnosti a nárastu durácie portfólií v oboch sektoroch. V prípade bánk ide dokonca o pokračovanie trendu pretrvávajúceho už niekoľko rokov. Pravdepodobným vysvetlením takéhoto vývoja je dopyt po relatívne výnosnejších aktívach, čo si v prostredí nízkych úrokových mier vyžaduje investície s dlhším horizontom splatnosti.

Obidva piliere dôchodkového sporenia zaznamenali zvýšenie podielu aktív denominovaných v cudzích menách. Tento nárast bol koncentrovaný v dôchodkových fondoch a doplnkových dôchodkových fondoch akciového a zmiešaného zamerania. Ku koncu roka 2014 devízové investície (bez derivátov) vo viacerých z týchto fondov presahovali 20 % ich NAV. Prevažná časť vystavenia voči cudzím menám mala súvis s akciovými pozíciami predmetných fondov. Dominantnou menou z hľadiska významu devízových pozícií bol americký dolár.

V druhom pilieri dôchodkového sporenia rástlo vystavenie voči akciovému riziku. Uvedený nárast je možné pozorovať v dvoch dimenziách. Prvá z nich sa týka zvyšujúceho podielu akciových nástrojov na celkovej čistej hodnote majetku v individuálnych dôchodkových fondoch. Týka sa to akciových a zmiešaných dôchodkových fondov, kde sa zastúpenie tejto zložky počas roka 2014 zvýšilo v priemere o 6 p. b., resp. 4 p. b. Ku dňu 31. 12. 2014 dosahoval priemerný podiel investícií do akcií a podielových listov fondov akciového zamerania 53 % pri akciových dôchodkových fondoch a 36 % pri zmiešaných dôchodkových fondoch, pričom rozpätie tohto ukazovateľa pre jednotlivé fondy siaha od 31 % do 74 %. Ešte vyšší podiel vystavenia voči akciovým trhom, prakticky 100 % NAV, je v indexových dôchodkových fondoch, ktoré z definície kopírujú vybraný burzový index.

Druhá dimenzia tohto javu spočíva vo zvýšení počtu sporiteľov, ktorých sa nárast vystavenia dotýka. V uplynulom roku totiž v sektore rástol záujem o sporenie prostredníctvom akciových a indexových dôchodkových fondov. Na druhej strane z pohľadu celkovej početnosti sporiteľov v systéme išlo len o pozvoľnú zmenu, keď sa

v súčte podiel týchto dvoch typov fondov medziročne zvýšil zo 7,7 % na 9,4 %.

Akciové vystavenie dôchodkových fondov je prevažne nepriame, keď až 83 % pripadá na podiely v iných podielových fondoch a najmä nástroje typu ETF. Súčasne v rámci toho dominujú investičné fondy zamerané na hlavné globálne, americké a európske akciové indexy. Iba zhruba desatinu objemu predstavujú fondy orientované na rozvíjajúce sa trhy, prípadne špecifické ekonomické sektory. Vo zvyšnej časti akciového vystavenia tvoreného individuálnymi akciovými titulmi prevládajú ako protistrana nefinančné podniky z rozvinutých krajín. Táto časť portfólia je pritom dostatočne diverzifikovaná, a to aj na úrovni jednotlivých dôchodkových fondov.

KAPITOLA 4

REGULATÓRNE A LEGISLATÍVNE PROSTREDIE

4

4 Regulatórne a legislatívne prostredie

Krízový manažment v bankovom sektore

Jednou z regulatórnych oblastí s potenciálne významným dopadom pre slovenský bankový sektor sú zmeny týkajúce sa krízového manažmentu[3]. Ide predovšetkým o požiadavky, ktorých cieľom je, aby v prípade nevyhnutnosti záchrany problémovej banky bolo možné vykonať túto záchranu formou tzv. kapitalizácie – konverzie emitovaných dlhopisov a vkladov na vlastné zdroje. Znamená to, že majitelia a veritelia banky by sa priamo podieľali na jej záchrane, čím by sa predišlo potrebe využiť na tento účel verejné zdroje. Implementácia tejto stratégie je však podmienená existenciou dostatočne vysokého objemu zdrojov, ktoré takúto kapitalizáciu umožňujú. V podmienkach slovenského bankového sektora ide predovšetkým o vklady klientov. Kapitalizáciu nie je možné uskutočniť v prípade emitovaných hypotekárnych záložných listov, záväzkov voči dôchodkovému systému, ani vkladov iných bánk s krátkou dobou splatnosti. Kapitalizáciu chránených vkladov je možné vykonať, straty však v tomto prípade znášajú všetci účastníci systému ochrany vkladov, nie len samotná banka. Regulatórne požiadavky preto vyžadujú, aby stabilné konvertovateľné zdroje spolu s existujúcimi vlastnými zdrojmi banky tvorili dostatočne veľký podiel bilancie bánk (táto požiadavka sa označuje ako MREL[4]).

Pre účely splnenia požiadavky na MREL môže byť slovenský bankový sektor vystavený potrebe výraznej zmeny štruktúry zdrojov financovania. Dôvodom je, že vymedzenie zdrojov, ktoré je možné započítať pre účely splnenia požiadavky na MREL, je v porovnaní s vymedzením konvertovateľných zdrojov výrazne prísnejšie. Chránené vklady a vklady, ktoré môžu klienti vybrať skôr ako v časovom horizonte jedného roka, sa nezapočítavajú, hoci ide o konvertovateľné zdroje. Znamená to, že hoci podiel vlastných zdrojov a konvertovateľných pasív v slovenskom bankovom sektore (bez pobočiek zahraničných bánk) je na úrovni 154 % rizikovo vážených aktív (87 % bilančnej sumy), tak podiel pasív, ktorými je prípustné kryť požiadavku na MREL, je len vo výške 18,4 % rizikovo vážených aktív (10,4 % bilančnej sumy) (graf 29). Problematickým je aj spôsob stanovenia samotnej výšky požiadavky na MREL. Hoci finálna verzia pravidiel pre jej stanovenie ešte nie je k dispozícii, podľa návrhu dostupného vo februári 2015[5] by táto požiadavka mohla byť pre vybrané banky vo výške dvojnásobku kapitálových požiadaviek v rámci Piliera I, Piliera II a kapitálových vankúšov[6], hoci podľa aktuálne prebiehajúcej diskusie týkajúcej sa úpravy týchto návrhov by mali mať možnosť rezolučné orgány túto úroveň znížiť. Znamená to, že hoci slovenský bankový sektor disponuje pomerne vysokým objemom vlastných zdrojov a nie je výraznejšie závislý ani od zdrojov zabezpečeného financovania sa, pre účely splnenia takto stanovenej požiadavky na MREL by viaceré banky museli výrazne navýšiť objem vlastných zdrojov, alebo emitovať dlhodobejšie nezabezpečené dlhopisy. Požiadavka by mala vstúpiť do platnosti postupne v období rokov 2016 až 2020.

Požiadavka zohľadniť výšku kapitálových vankúšov pri stanovení MREL navyše znižuje efektívnosť výkonu politiky obozretnosti na makroúrovni. Pri rozhodovaní o miere kapitálových vankúšov bude totiž potrebné zaoberať sa aj vplyvom na požadovanú výšku zdrojov

Graf 29 Konvertovateľné zdroje, požiadavka na MREL a jej krytie

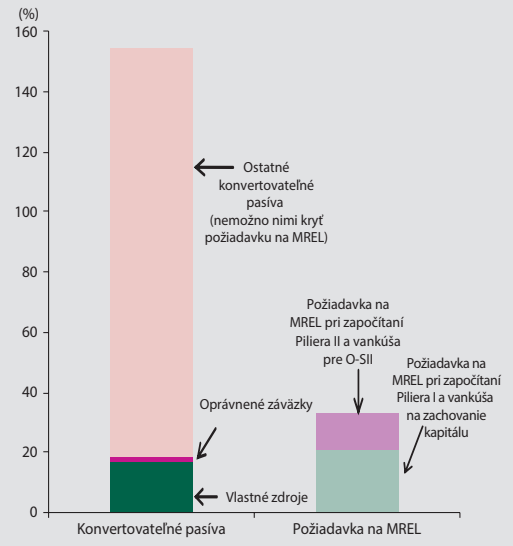

Zdroj: NBS.
Poznámka: Údaje na zvislej osi sú zobrazené v percentách z rizikovo vážených aktív.

3 *Ide najmä o Zákon č. 371/2014 Z. z. o riešení krízových situácií na finančnom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorým sa do slovenskej legislatívy transponovala smernica Európskeho parlamentu a Rady z 15. mája 2014, ktorou sa stanovuje rámec pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností.*

4 *Ide o požiadavku na minimálny objem vlastných zdrojov a oprávnených záväzkov.*

5 *European Banking Authority: Consultation Paper: Draft Regulatory Technical Standards on criteria for determining the minimum requirement for own funds and eligible liabilities under Directive 2014/59/EU.*

6 *V prípade slovenského bankového sektora by takto stanovená požiadavka len pri započítaní Piliera I a vankúša na zachovanie kapitálu bola vo výške 21 % rizikovo vážených aktív, pričom táto hodnota by pri započítaní vankúša pre domáce systémovo významné banky mohla vzrásť až k úrovni 30 %.*

kryjúcich MREL, čo môže výrazne znížiť flexibilitu rozhodnutí v tejto oblasti. Navyše sa stratí schopnosť vankúšov absorbovať straty v prípade nepriaznivého vývoja bez toho, aby bola negatívne ovplyvnená schopnosť bánk pokračovať v úverovaní ekonomiky. Hoci pôvodným zámerom proticyklických opatrení bolo, aby banky neboli nútené v prípade strát ihneď dopĺňať kapitál, implementácia novej požiadavky na MREL tento zámer do veľkej miery znefunkční, keďže banky budú musieť prijať okamžité opatrenia pre splnenie tejto požiadavky.

Regulácia nebankových subjektov

Národná banka Slovenska prevzala zodpovednosť za dohľad v oblasti ochrany spotrebiteľov na finančnom trhu. Súčasťou systému ochrany finančného trhu a zabezpečenia jeho stability sú aj opatrenia v oblasti ochrany spotrebiteľa na finančnom trhu a definovanie podmienok podnikania v oblasti poskytovania spotrebiteľských úverov a iných úverov a pôžičiek pre spotrebiteľov. Vláda SR prijala začiatkom roka 2014 Koncepciu ochrany spotrebiteľov na finančnom trhu. V súlade s touto koncepciou sa zmenilo postavenie a právomoc Národnej banky Slovenska, ktorá s účinnosťou od 1. 1. 2015 na základe novelizácie zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom prevzala od Slovenskej obchodnej inšpekcie dohľad v oblasti ochrany spotrebiteľov na finančnom trhu. NBS teda od tohto dátumu vykonáva aj dohľad nad dodržiavaním práv spotrebiteľa pri ponuke alebo poskytovaní finančných služieb alebo obchodov subjektov, ktoré podliehajú jej dohľadu. V rámci novej kompetencie poskytne NBS tzv. verejnoprávnu ochranu práv spotrebiteľa, ochranu pred neprijateľnými obchodnými podmienkami alebo obchodnými praktikami, bude môcť ukladať pokuty a sankcie ako aj pôsobiť preventívne, avšak nebude môcť rozhodnúť spor vyplývajúci zo zmluvy medzi spotrebiteľom a finančnou inštitúciou.

Ďalšou zmenou, ktorou sa koncepcia realizovala, bola zmena zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľa. Najneskôr do 31. augusta 2015 môžu spotrebiteľské úvery poskytovať len subjekty, ktoré boli zapísané do registra veriteľov vedeného NBS[7], avšak okrem samotnej registrácie neboli tieto subjekty zo strany NBS dohliadané. NBS zaviedla od 1. 4. 2015 tzv. licenčný proces pre doteraz neregulovaných nebankových poskytovateľov spotrebiteľských úverov[8], ktorí sa po udelení povolenia na poskytovanie spotrebiteľských úverov stanú dohliadaným subjektom NBS. Bankových subjektov sa nové povoľovacie konanie netýka. NBS bude týmto subjektom udeľovať štyri rôzne druhy povolení, pričom žiadatelia musia na udelenie povolenia splniť podmienky špecifikované v zákone o spotrebiteľských úveroch[9], ktoré sa rôznia v závislosti od druhu povolenia.

Právoplatnosťou povolenia na poskytovanie spotrebiteľských úverov a iných úverov a pôžičiek spotrebiteľom sa veritelia a iní veritelia stanú dohliadaným subjektom NBS. Výkon dohľadu zo strany NBS sa bude následne rozlišovať podľa toho, či sa bude jednať o dohľad nad dodržiavaním podmienok uvedených vo vydanom povolení formou dohľadu na diaľku a dohľadu na mieste alebo o dohľad z pohľadu ochrany spotrebiteľa na finančnom trhu.

Novela zákona o spotrebiteľských úveroch tiež zaviedla od 30. 9. 2015 povinnosť pre veriteľov s povolením od NBS bez obmedzenia rozsahu poskytovania spotrebiteľských úverov a pre bankové subjekty zriadiť jeden alebo viac registrov údajov o spotrebiteľských úveroch a poskytovať do nich údaje.

Návrh Európskej komisie na vytvorenie únie kapitálových trhov

Európska komisia zverejnila dňa 18. 2. 2015 na konzultáciu dokument „Zelená kniha – Vytváranie únie kapitálových trhov[10]“. Cieľom dokumentu je otvorenie širokej verejnej diskusie k vytvoreniu jednotného kapitálového trhu v EÚ. Cieľom únie kapitálových trhov (CMU) je vytvoriť účinnejšie a efektívnejšie fungujúci kapitálový trh, zlepšiť prístup k financovaniu pre všetky podniky (a najmä pre malé a stredné podniky) a pre investičné projekty, rozšíriť a diverzifikovať zdroje financovania (a tým znížiť závislosť od bankového financovania), zlepšiť rozdelenie rizika a zvýšiť stabilitu finančného systému. Následne Európska komisia vypracuje akčný plán pre základy funkčnej únie kapitálových trhov, ktoré by chcela zaviesť od roku 2019.

V súčasnej dobe sú kapitálové trhy v Európe fragmentované a budované najmä na vnútroštátnej úrovni, pričom financovanie založené na kapitá-

7 *K 28. februáru 2015 bolo v registri veriteľov poskytujúcich spotrebiteľské úvery vrátane podregistra iných veriteľov, ktorí poskytujú iné úvery a pôžičky spotrebiteľom celkom registrovaných 259 veriteľov a iných veriteľov, z toho 25 bánk a pobočiek zahraničných bánk.*

8 *V prechodnom období do 31.8.2015 budú môcť doteraz registrovaní veritelia poskytovať spotrebiteľské úvery naďalej len na základe registrácie. Ak však do termínu 31.5.2015 nepožiadajú NBS o udelenie povolenia na poskytovanie spotrebiteľských úverov, oprávnenie na ich poskytovanie im zanikne najneskôr dňa 31.8.2015, keď na sa základe § 25f ods. 3 zákona o spotrebiteľských úveroch k 31.8.2015 zruší ich zápis v registri veriteľov.*

9 *Útvar dohľadu nad finančným trhom NBS vydal k podávaniu žiadostí o udelenie povolenia na poskytovanie spotrebiteľských úverov a iných úverov a pôžičiek spotrebiteľom tiež metodické usmernenie č. 1/2015.*

10 *http://ec.europa.eu/finance/consultations/2015/capital-markets-union/index_en.htm*

lovom trhu je slabo rozvinuté, európske podniky sú do veľkej miery závislé len od bankového financovania.

Komisia identifikovala niekoľko oblastí, kde by v krátkodobom horizonte chcela prijať účinné opatrenia. Patria medzi ne odstraňovanie prekážok prístupu na kapitálové trhy (preskúmaním prospektovej smernice), rozšírenie základne pre investorov do cenných papierov emitovaných malými a strednými podnikmi (vytvorením súboru porovnateľných údajov a bodového hodnotenia kreditného rizika), vytvorenie udržateľného vysokokvalitného sekuritizovaného trhu, posilnenie dlhodobých investícií a rozvoj európskych trhov súkromného umiestňovania.

V dlhodobom horizonte v súlade s identifikovanými kľúčovými oblasťami navrhuje Komisia pre zlepšenie prístupu k financovaniu napríklad financovanie alternatívnymi zdrojmi, takisto nové investície do infraštruktúry, zavedenie zjednodušeného spoločného účtovného štandardu pre malé a stredné podniky kótované v mnohostranných obchodných systémoch, zavedenie spoločného súboru trhových pravidiel, rozvoj integrovaného európskeho trhu s krytými dlhopismi, štandardizáciu emisií podnikových dlhopisov, investície do environmentálnej a sociálnej oblasti a oblasti správy a riadenia spoločností.

Na dosiahnutie väčšej efektívnosti trhu Komisia navrhuje posilnenie jednotného súboru pravidiel (Single rulebook), zvyšovanie konvergencie európskych orgánov dohľadu, rozvoj spoločného výkazníctva a údajov. Kľúčovými faktormi na efektívne a jednoduché investovanie sú infraštruktúra trhu a právne predpisy v oblasti cenných papierov. Medzi ďalšie identifikované oblasti, ktoré bránia efektívnemu fungovaniu kapitálového trhu, patria obmedzenia voľného toku kolaterálu po celej EÚ, právne predpisy týkajúce sa práv investorov k cenným papierom, ktoré sa líšia v jednotlivých členských štátoch, právne predpisy v oblasti práva obchodných spoločností vrátane správy a riadenia spoločností, právne predpisy o platobnej neschopnosti ako aj rozdiely v daňových režimoch jednotlivých členských štátov.

NBS sa stotožňuje s myšlienkou Komisie zriadiť efektívnu CMU. Tento cieľ však môže byť dosiahnutý len zefektívnením nákladov a odstránením existujúcich prekážok, ktoré bránia jej lepšiemu fungovaniu. Harmonizácia a integrácia by mala byť prirodzeným procesom, ktorý berie do úvahy existujúce právne, obchodné a kultúrne prostredie.

Z pohľadu NBS nie je nevyhnutné vytvoriť jednotný orgán dohľadu kapitálových trhov v EÚ, aj vzhľadom k tomu, že na rozdiel od bankových sektorov EÚ sú národné kapitálové trhy EÚ príliš rozdielne.

Pokiaľ ide o zmenu legislatívy, mal by sa skôr prehodnotiť súčasný regulačný rámec, jeho revíziou a zjednodušením, nemal by byť doplnený ďalšími legislatívnymi opatreniami, pričom pred každou legislatívnou zmenou je potrebné uskutočniť cost/benefit analýzu, aby sa nezvyšovali náklady a právne alebo iné prekážky pre účastníkov trhu. Single rulebook by mal byť jednoduchý, účinný a menej nákladný.

V prípade malých a stredných podnikov NBS podporuje iniciatívu Komisie vytvoriť či už spoločný súbor porovnateľných informácií alebo spoločné účtovné štandardy v rámci EÚ, avšak len prípade, ak tento zámer bude podporený výsledkami dôsledných cost/benefit analýz a bude zrejmé, že nové pravidlá prinesú subjektom reálnej ekonomiky väčšie prínosy ako náklady.

CMU by mala byť súčasťou pripravovanej revízie európskych orgánov dohľadu, ktoré by sa mali zamerať predovšetkým na konvergenciu dohľadov, najmä vzhľadom na ochranu spotrebiteľov a investorov, pokiaľ ide o výmenu informácií, skúseností a postupov dohľadu medzi národnými kompetentnými autoritami.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

KAPITOLA 5

POLITIKA OBOZRETNOSTI NA MAKROÚROVNI

5

5 Politika obozretnosti na makroúrovni

NBS identifikovala zoznam lokálne systémovo významných bánk a od 1. januára 2016 plánuje aktivovať pre tieto banky vankúš pre O-SII[11] a vankúš na krytie systémového rizika[12]

Národná banka Slovenska ako orgán politiky obozretnosti na makroúrovni má od 1. januára 2016 povinnosť identifikovať takzvané lokálne systémovo významné banky (O-SII) a môže od týchto bánk požadovať držbu dodatočného kapitálového vankúša. Tieto banky by mali mať dominantné postavenie v rámci bankového sektora, ako aj byť významným poskytovateľom služieb pre reálnu ekonomiku – vo forme poskytovania úverov, prijímania vkladov alebo aj iným spôsobom. Zvýšená kapitálová požiadavka by mala zabezpečiť väčšiu odolnosť týchto bánk, a tým zabezpečiť zvýšenú stabilitu finančného sektora a nenarušené poskytovanie služieb reálnej ekonomike aj v časoch zvýšeného stresu, či už z dôvodu negatívneho ekonomického vývoja alebo vývoja na finančných trhoch.

Na identifikáciu lokálne systémovo významných bánk sa použila metodika publikovaná v usmernení Európskeho orgánu dohľadu (EBA)[13]. Táto metodika určuje indikátory, ktoré za daný bankový sektor a za danú ekonomiku vstupujú do výpočtov, ako aj presný spôsob výpočtu celkového skóre za jednotlivé banky.

Na základe metodiky EBA do výpočtov vstupujú za banky konsolidované údaje, pričom sa do výpočtov zahŕňajú aj pobočky zahraničných bánk. Nakoľko jednotlivé indikátory sú zadefinované na základe metodiky FINREP-u a nie všetky domáce banky vykazujú potrebné údaje na základe tejto metodiky, bolo potrebné použiť čo najpresnejšiu aproximáciu týchto údajov. Na tento účel sa výpočet uskutočnil na základe viacerých variantov. Tieto varianty sa líšia v spôsobe, ako sa aproximovali jednotlivé údaje z FINREP-u pomocou údajov z dostupných výkazov, teda najmä v zdrojových výkazoch pre jednotlivé údaje potrebné na výpočet zadefinovaných indikátorov.

Výsledok vzhľadom na počet a poradie identifikovaných O-SII je pomerne robustný. Na základe tejto metodiky s použitím údajov k 31. decembru 2014 sa identifikovalo 5 bánk ako lokálne systémovo významných na Slovensku: Slovenská sporiteľňa, a.s., Všeobecná úverová banka, a.s., Tatra banka, a.s., Československá obchodná banka, a.s. a Poštová banka, a.s.

Aj keď NBS má len možnosť a nie povinnosť žiadať od identifikovaných bánk držbu vankúša pre O-SII a vankúša na krytie systémového rizika, vzhľadom na štrukturálne charakteristiky slovenského bankového a finančného sektora ako aj slovenskej ekonomiky sa navrhuje pre identifikované banky tieto vankúše aktivovať. V prípade slovenského finančného sektora má bankový sektor dominantné postavenie, s podielom na úrovni 70 % na konci roka 2014. Navyše, bankový sektor je prakticky jediným sektorom poskytujúcim externé finančné zdroje pre reálnu ekonomiku. Popri finančnom sektore je aj samotný bankový sektor pomerne koncentrovaný. Podiel aktív identifikovaných O-SII na celkových aktívach bankového sektora predstavoval ku koncu roka 2014 70 %. Tieto banky (O-SII) majú dominantné postavenie v prípade úverov poskytnutých retailovému sektoru (s podielom 74 % ku koncu roka 2014), hrajú významnú úlohu aj pri emisii dlhopisov (podiel hypotekárnych záložných listov emitovaných týmito inštitúciami na celkovom zostatkovom objeme emitovaných hypotekárnych záložných listov bol ku koncu roka 2014 na úrovni 88 %) a disponujú významným objemom chránených vkladov (70 %-ný podiel na konci roka 2014). Tieto banky sú aj významným investorom do domácich štátnych dlhopisov, keď ku koncu roka 2014 bol podiel domácich štátnych dlhopisov vlastnených týmito bankami na celkovom objeme domácich štátnych dlhopisov v držbe slovenských bánk 88 % a na celkovom objeme emitovaných štátnych dlhopisov 25 %.

Nakoľko slovenský bankový sektor je zameraný najmä na financovanie domácej ekonomiky, štrukturálne systémové riziká vyplývajú aj zo skutočnosti, že Slovensko je malá a otvorená ekonomika citlivá na vývoj globálnej ekonomiky a ekonomiky hlavných exportných partnerov. V neposlednom rade je v slovenskom

11 Na základe § 33d ods. 5 Zákona o bankách.
12 Na základe § 33e ods. 1 Zákona o bankách.
13 EBA/GL/2014/10: http://www.eba.europa.eu/documents/10180/930752/EBA-GL-2014-10+%28Guidelines+on+O-SIIs+Assessment%29.pdf

bankovom sektore možné identifikovať riziko koncentrácie v prípade úverov poskytnutých nefinančným spoločnostiam, ktoré takisto vyplýva zo štrukturálnych charakteristík domácej ekonomiky.

Celková výška vankúšov pre jednotlivé banky bola nastavená tak, aby odrážala relatívny systémový význam tej ktorej banky na základe jej celkového skóre. Aby nevznikla neprimeraná záťaž pre žiadnu z bánk, horný strop celkovej výšky vankúšov sa nastavil na 3 %, čo je najväčšia hodnota zavedená aj ostatnými štátmi EÚ, ktoré už aktivovali vankúš pre O-SII a/alebo vankúš na krytie systémového rizika.

Napriek tomu, že snahou je využiť vankúš pre O-SII v čo najväčšej možnej miere, ukazuje sa, že najväčšia možná hodnota tohto vankúša na úrovni 2 % rizikových expozícií nie je dostatočná, a preto sa pristúpilo k návrhu aktivácie aj vankúša na krytie systémového rizika. Dôležitým argumentom na zavedenie vankúša na krytie systémového rizika popri vankúši pre O-SII je skutočnosť, že štyri z identifikovaných O-SII sú dcérskymi spoločnosťami zahraničných bankových skupín. To znamená, že najvyššia možná výška vankúša pre O-SII na Slovensku môže byť ešte viac obmedzená v prípade, že sa pre tieto skupiny aktivuje vankúš pre O-SII alebo vankúš pre G-SII.

Nakoľko všetky dotknuté banky disponujú aktuálne objemom vlastných zdrojov vysoko presahujúcim požiadavku na vlastné zdroje, neočakáva sa negatívny dopad aktivácie vankúša pre O-SII a vankúša na krytie systémového rizika na dotknuté banky ani na finančný sektor ako celok. Napriek vyššie uvedenému, nakoľko aktivácia týchto vankúšov má za úlohu jedine zvýšiť odolnosť identifikovaných bánk a v žiadnom prípade nepôsobiť negatívne na ich úverovú aktivitu, navrhuje sa postupná implementácia vankúšov. Malý dopad zavedenia týchto vankúšov, najmä v prípade postupnej implementácie, na schopnosť bánk úverovať reálnu ekonomiku je možné posúdiť aj na základe výsledkov makrostresového testovania slovenského bankového sektora ku koncu roka 2014. Na základe výsledkov stresového testovania by mali najväčšie banky tvoriť zisk v priebehu nasledujúcich 2 rokov aj v prípade negatívneho scenára. To znamená, že banky

Graf 30 Nastavenie dodatočných kapitálových vankúšov pre O-SII (%)

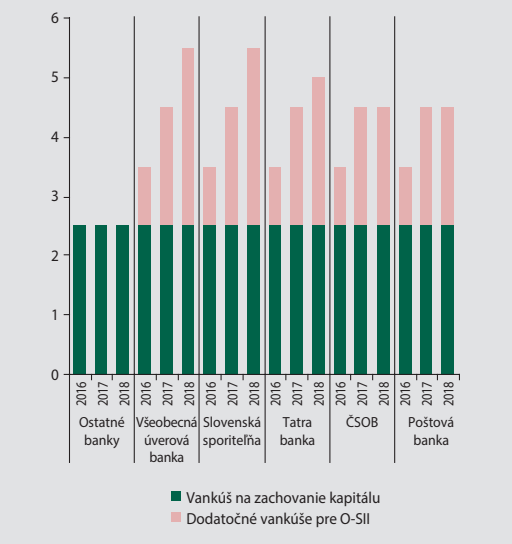

Zdroj: NBS.
Poznámky: Kapitálové vankúše sú uvedené ako percento z rizikových expozícií.

Tabuľka 3 Nastavenie dodatočných kapitálových vankúšov pre O-SII

Banka	Od 1. januára 2016	Od 1. januára 2017	Od 1. januára 2018
Všeobecná úverová banka, a.s.	1 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII + 1 % SRB
Slovenská sporiteľňa, a.s.	1 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII + 1 % SRB
Tatra banka, a.s.	1 % vankúš pre O-SII	1,5 % vankúš pre O-SII + 0,5 % SRB	1,5 % vankúš pre O-SII + 1 % SRB
Československá obchodná banka, a.s.	1 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII
Poštová banka, a.s.	1 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII	2 % vankúš pre O-SII

Zdroj: NBS.
Poznámky: SRB – vankúš na krytie systémového rizika.
Celková výška vankúša pre O-SII a vankúša na krytie systémového rizika je pre Tatra banku, a.s. ohraničená na 2,5 % rizikových expozícií. Nakoľko najmenšia možná výška vankúša na krytie systémového rizika v prípade, že sa tento vankúš aktivuje, je na základe § 33e ods. 2 zákona o bankách 1 %, navrhuje sa pre banku aktivácia O-SII vankúša na úrovni 1,5 % a vankúša na krytie systémového rizika na úrovni 1 %. Vankúš na krytie systémového rizika pre Tatra banku sa v roku 2017 určil vo výške 0,5 % na základe § 33e ods. 9 zákona o bankách, ktorý umožňuje postupnú implementáciu vankúša na základe úprav o 0,5 percentuálneho bodu.

by mali byť schopné udržať svoju vysokú úroveň primeranosti vlastných zdrojov a súčasne poskytovať úvery reálnej ekonomike. Nakoľko všetky banky identifikované ako O-SII sa zameriavajú najmä na domácu ekonomiku, neočakáva sa výrazný cezhraničný dopad aktivácie vankúšov.

NBS ROZHODLA O PONECHANÍ MIERY PROTICYKLICKÉHO KAPITÁLOVÉHO VANKÚŠA NA 0 %

Dňa 28. apríla 2015 sa konalo pravidelné rozhodovanie Národnej banky Slovenska o určení miery proticyklického kapitálového vankúša. Banková rada NBS rozhodla o ponechaní miery na úrovni 0 %. Rozhodnutie vychádza z údajov k decembru 2014. Aj v tomto období bol základnou charakteristikou domáceho trhu úverov rozdielny vývoj v sektore domácností a podnikov. Medziročný rast dlhov podnikom sa pohyboval okolo nuly, a teda zaostával za vývojom tržieb podnikového sektora ako aj za vývojom HDP. Z hľadiska vnútornej štruktúry dlhu podnikového sektora mali pozitívny vplyv najmä emisie dlhopisov. Počas roka 2014 stúpol ich podiel na celkovom dlhu podnikového sektora z 8 % na 11 %. Na druhej strane, rast úverov domácnostiam, predovšetkým úverov na bývanie, patrí medzi najvyššie v EÚ a svojou dynamikou výrazne predbieha hrubý disponibilný príjem domácností. Rozdielnosť vývoja v sektore podnikov a domácností je zrejmá aj z vývoja odchýlok podielov úverov na HDP. V prípade domácností je odchýlka nielen pozitívna, ale svojou úrovňou sa približuje k hranici odporúčanej pre zvyšovanie miery proticyklického kapitálového vankúša.

Celkový finančný cyklus tak zatiaľ nedosahuje zvýšené hodnoty. Vo štvrtom štvrťroku 2014 vzrástli najmä indikátory trhu úverov domácnostiam a zadlženosti domácností ako aj ukazovatele makroekonomického vývoja.

Graf 31 Odchýlka podielu úverov na HDP od svojho dlhodobého trendu (%)

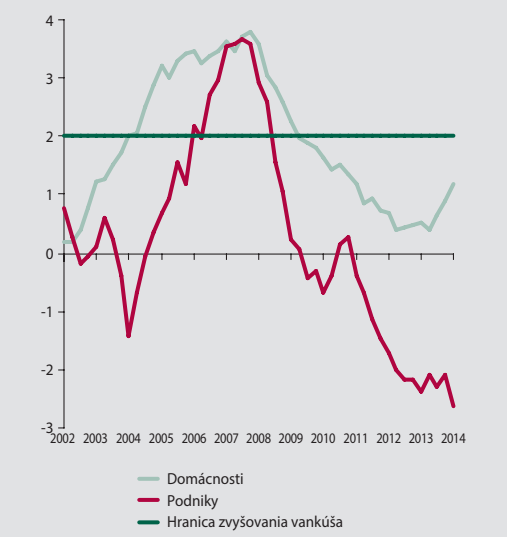

Zdroj: NBS, ŠÚ SR.

Graf 32 Proticyklický smerovník

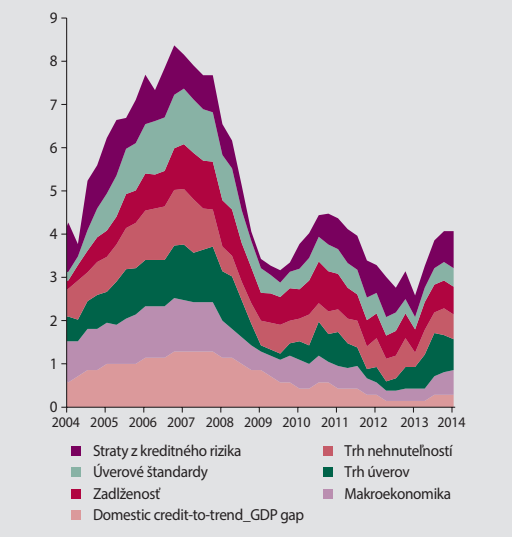

Zdroj: NBS, ŠÚ SR, CMN.
Poznámky: Na zvislej osi sú hodnoty zodpovedajúce percentilom historickej distribúcie príslušného ukazovateľa. Metodika je popísaná v článku: Rychtárik, Š [2014] Analytical background for the counter-cyclical capital buffer decisions in Slovakia, Biatec, ročník 22, 4/2014.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

VYBRANÁ TÉMA

Vybraná téma

NESÚLAD SPLATNOSTÍ AKTÍV A PASÍV V BANKOVOM SEKTORE – HODNOTENIE TRENDOV A RIZÍK

Nesúlad splatností aktív a pasív je jedným z najdôležitejších rizík a jeho význam sa zvyšuje

Nesúlad splatností aktív a pasív je prirodzeným rizikom vyplývajúcim z obchodnej stratégie bánk. Toto riziko je spojené s tým, že banky tradične financujú poskytovanie úverov klientov a nákup cenných papierov, ktoré majú (najmä v prípade retailových úverov na bývanie) pomerne dlhú splatnosť, predovšetkým prostredníctvom bežných účtov a termínovaných vkladov klientov s výrazne kratšou splatnosťou. Slovenský bankový sektor, pre ktorý je nesúlad splatností aktív a pasív jedným z najvýznamnejších rizík, vykazuje v tejto oblasti v porovnaní s inými bankovými sektormi v zahraničí viaceré špecifiká. Cieľom tejto vybranej témy je preto podrobná analýza tejto problematiky.

V tradičnom obchodnom modeli bankovníctva sa však toto riziko prejavuje len v nepravdepodobných krízových scenároch spojených s rozsiahlym výberom vkladov klientov. Banky sa totiž pri riadení rizika spojeného s nesúladom splatností aktív a pasív spoliehajú predovšetkým na vysokú stabilitu vkladov klientov, vďaka čomu ich efektívna splatnosť výrazne presahuje zmluvnú splatnosť. Znamená to, že klienti bežne ponechávajú veľkú časť svojich prostriedkov na bežných, resp. aj krátkodobých terminovaných účtoch v bankách dlhodobo. Tieto prostriedky tvoria tzv. primárne zdroje bánk. To však nemusí platiť o zdrojoch z medzibankového trhu, ARDALu, resp. od veľkých firiem, ktorých objem vykazuje podstatne vyššiu volatilitu. Výhodou slovenského bankového sektora v porovnaní s inými bankovými sektormi v zahraničí je práve vyšší podiel primárnych zdrojov. Na druhej strane, v prípade krízy spojenej s nedôverou v bankový sektor môžu byť individuálne banky vystavené výraznému odlevu primárnych zdrojov. Na tieto účely banky držia časť aktív vo forme obchodovateľných aktív (najmä štátnych dlhopisov), ktoré je možné speňažiť ešte pred ich zmluvnou splatnosťou.

V slovenskom bankovom sektore nesúlad splatností aktív a pasív dlhodobo rastie, pričom tento negatívny trend sa v predchádzajúcich rokoch ešte viac zvýraznil. Dôvodom rastúceho nesúladu splatností aktív a pasív je najmä postupný trend zvyšujúceho sa podielu aktív, ktorých zostatková splatnosť presahuje 5 rokov. Ako ukazuje graf 33, za posledných desať rokov sa tento podiel viac ako zdvojnásobil, pričom tento trend je prítomný vo všetkých bankách. Tento vývoj je spojený najmä s rastúcim podielom retailových úverov na bývanie. Podiel pasív zo splatnosťou nad 5 rokov sa však počas tohto obdobia výraznejšie nezvýšil, čo viedlo k rastúcemu nesúladu splatnosti aktív a pasív. Ako však vidieť na uvedenom grafe, v období do roku 2012 bol nárast podielu aktív so splatnosťou

Graf 33 Vývoj podielu aktív a pasív so zostatkovou splatnosťou prevyšujúcou 5 rokov (%)

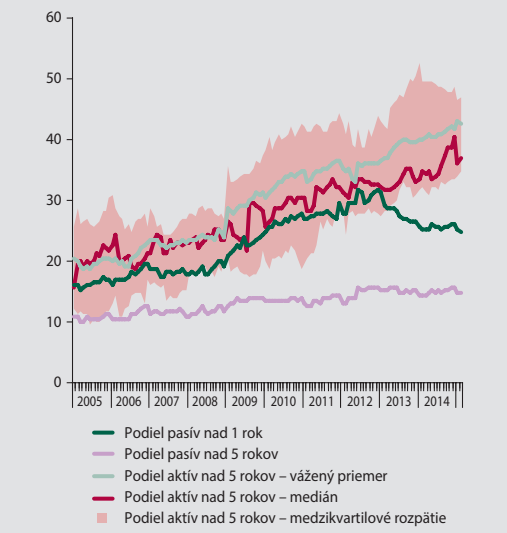

Zdroj: NBS.
Poznámky: Zvislá os zobrazuje podiely jednotlivých typov aktív a pasív na celkovej bilančnej sume bankového sektora v percentách.
Uvedená splatnosť predstavuje zostatkovú zmluvnú splatnosť. Aktíva a pasíva s nešpecifikovanou splatnosťou (napríklad vlastné imanie, nesplácané úvery a pod.) boli započítané ako aktíva a pasíva nad 5 rokov.
Ukazovatele distribúcie ukazovateľa podielu aktív nad 5 rokov (medián a medzikvartilové rozpätie) sú vypočítané len za tie banky a pobočky zahraničných bánk, ktorých podiel aktív na celkových aktívach bankového sektora bol na konci roka 2014 aspoň 1 %.

nad 5 rokov do veľkej miery krytý aspoň zdrojmi so splatnosťou nad 1 rok. Aj tento trend sa však zmenil a od roku 2012 bolo možné zaznamenať skôr postupný pokles významu týchto pasív, čo súviselo najmä s vyššou preferenciou bežných a krátkodobých účtov pred dlhodobejšími zo strany klientov.

Nesúlad splatností je výrazný najmä pri vyšších splatnostiach. Ako naznačuje graf 34, pokrytie aktív pasívami so zodpovedajúcou splatnosťou sa znižuje najmä pri splatnostiach prevyšujúcich 1 rok. Práve tieto kategórie zaznamenali v uplynulých dvoch rokoch pokles pokrytia aktív pasívami so zodpovedajúcou splatnosťou, ako aj hodnotu tohto pokrytia výraznejšie pod dlhodobým priemerom. Na tomto grafe je zároveň vidieť, že na miere nesúladu splatností aktív a pasív sa výraznou mierou podieľajú aj investície do cenných papierov (t. j. banky nakúpili do svojich portfólií významný objem cenných papierov s dlhou zostatkovou splatnosťou). V prípade slovenského bankového sektora ide však najmä o likvidné cenné papiere (najmä štátne dlhopisy), ktoré je možné v prípade potreby predať alebo použiť ako kolaterál v repo obchodoch v priebehu krátkeho času. Upravená miera nesúladu splatností aktív a pasív (po odpočítaní týchto cenných papierov) je tak výrazne priaznivejšia.

Graf 34 Miera nesúladu splatností pre rôzne kategórie splatností (%)

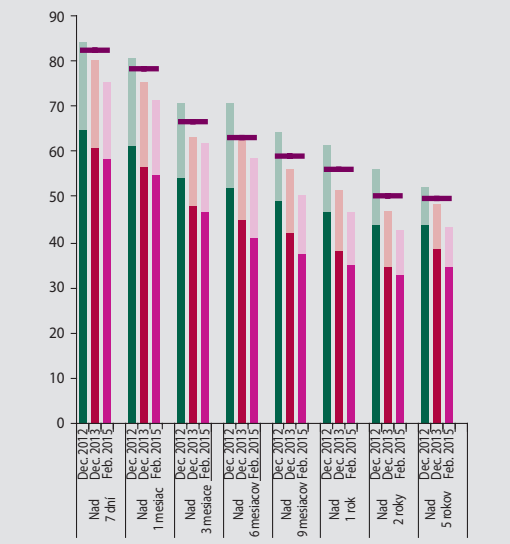

Zdroj: NBS.
Poznámky: Na zvislej osi je zobrazený podiel pasív so zostatkovou splatnosťou uvedenou na vodorovnej osi na aktívach s tou istou splatnosťou.
Plnou farbou je znázornený podiel pasív na aktívach s danou zostatkovou splatnosťou vrátane cenných papierov.
Bledou farbou je znázornený podiel pasív na aktívach s danou zostatkovou splatnosťou okrem cenných papierov.
Vodorovnou čiarou je zobrazený dlhodobý podiel pasív na aktívach s danou zostatkovou splatnosťou okrem cenných papierov za obdobie 2010 až 2014.

Rastúca miera nesúladu splatností bola spôsobená najmä rastom dlhodobých úverov pri súčasnom poklese dlhodobejších vkladov. Postupný pokles krytia dlhodobých aktív dlhodobými pasívami od roku 2012 spolu s hlavnými faktormi tohto poklesu zobrazuje graf 35. Najvýznamnejším faktorom poklesu tohto ukazovateľa bol najmä pokles podielu dlhodobých vkladov klientov (najmä retailových), ktorý sa prejavil najvýraznejšie ešte počas roku 2013. Tento vývoj súvisel najmä s klesajúcim výnosom terminovaných vkladov v prostredí nízkych úrokových sadzieb, v dôsledku čoho sa zvýšila preferencia retailových klientov v prospech bežných účtov, prípadne investícií do sektora podielových fondov. Druhým významným faktorom poklesu krytia dlhodobých aktív dlhodobými zdrojmi bol vývoj na strane úverov, kde naďalej pretrváva pomerne výrazný rast retailových úverov. Na druhej strane, faktorom zmierňujúcim tento trend bol postupný nárast vlastných zdrojov (s výnimkou obdobia prvého štvrťroka, kedy dochádzalo k výplate dividend).

Graf 35 Vývoj podielu dlhodobých aktív, ktoré sú kryté dlhodobými zdrojmi (%)

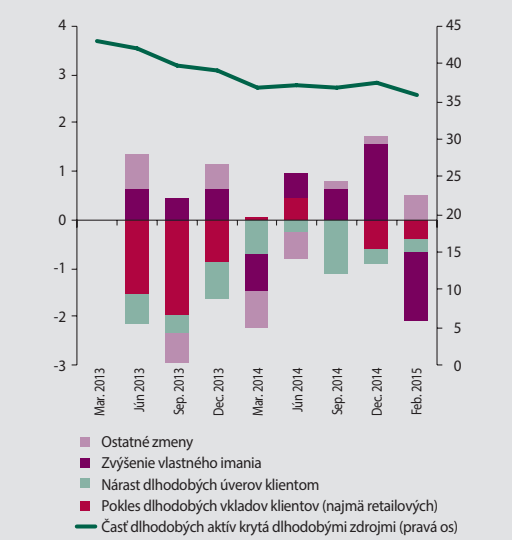

Zdroj: NBS.
Poznámka: Dlhodobé aktíva a zdroje sú aktíva a zdroje so zostatkovou zmluvnou splatnosťou nad 1 rok.

Graf 36 Medzinárodné porovnanie podielu pasív splatných do 1 roka na bilančnej sume bankového sektora (%)

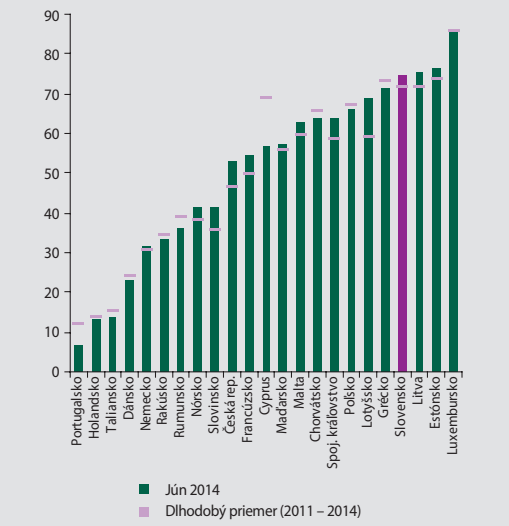

Zdroj: MMF.

Graf 37 Koncentrácia vkladov v jednotlivých bankách

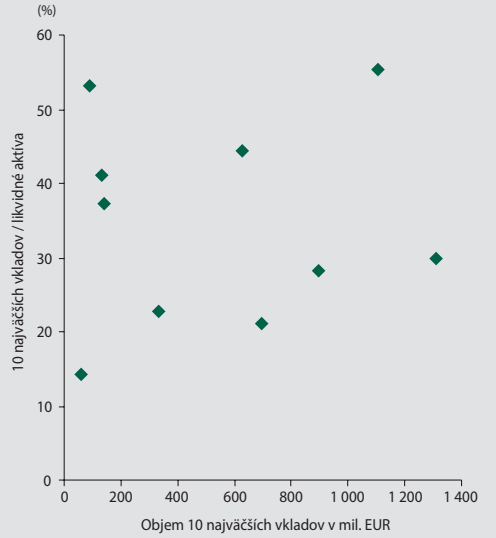

Zdroj: NBS.

Z hľadiska medzinárodného porovnania sa slovenský bankový sektor vyznačuje vysokým podielom krátkodobých pasív. Porovnanie slovenského bankového sektora s inými krajinami EÚ poukazuje na skutočnosť, že podiel krátkodobých zdrojov bánk na ich celkovej bilančnej sume patrí k jedným z najvyšších (graf 36). Naznačuje to, že krytie aktív s dlhou zmluvnou dobou splatnosti dlhodobými zdrojmi nielen klesá, ale je nízke aj z pohľadu medzinárodného porovnania, čo ešte viac zvyšuje nevyhnutnosť detailnej analýzy rizika vyplývajúceho z nesúladu splatností aktív a pasív.

Graf 38 Vklady fondov a poisťovní v jednotlivých bankách (%)

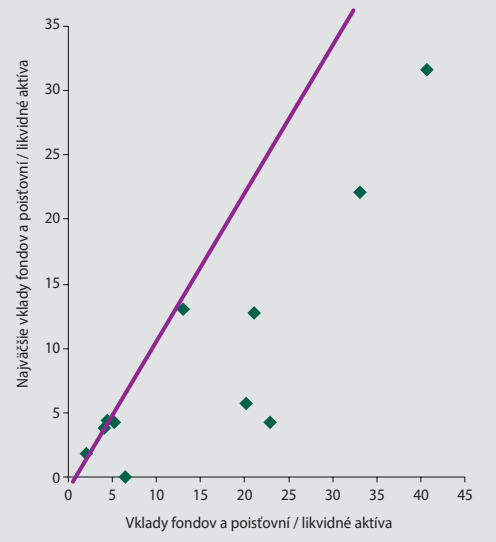

Zdroj: NBS.
Poznámka: Na zvislej osi je zobrazený podiel najväčšieho vkladu fondu alebo poisťovne zo všetkých vkladov fondov a poisťovní v danej banke, vyjadrený ako podiel na objeme likvidných aktív.

Okrem vysokého podielu krátkodobých zdrojov k zvýšenému riziku prispieva aj vysoká koncentrácia vkladov z hľadiska protistrán alebo ekonomických segmentov v niektorých bankách. Vyššia koncentrácia zvyšuje citlivosť banky na správanie určitého segmentu, prípadne konkrétnej protistrany. Medzi najväčších vkladateľov v slovenskom bankovom sektore patria spravidla vlastné finančné skupiny, komerčné banky, multilaterálne banky, investičné a dôchodkové fondy, verejná správa alebo samospráva a niekoľko veľkých podnikov často naviazaných na sektor utility. Z hľadiska výšky koncentrácie vkladov a ich zloženia a splatnosti sú medzi bankami významné rozdiely. V niektorých bankách tvorí desať najväčších vkladov viac ako polovicu likvidných aktív banky, pričom v niektorých prípadoch ide o sumu prevyšujúcu 1 miliardu eur. Takáto kombinácia môže predstavovať zvýšenú volatilitu zdrojov, a tým aj po-

Graf 39 Vplyv likvidnej pozície na sprísňovanie úverových štandardov bánk voči podnikom (%)

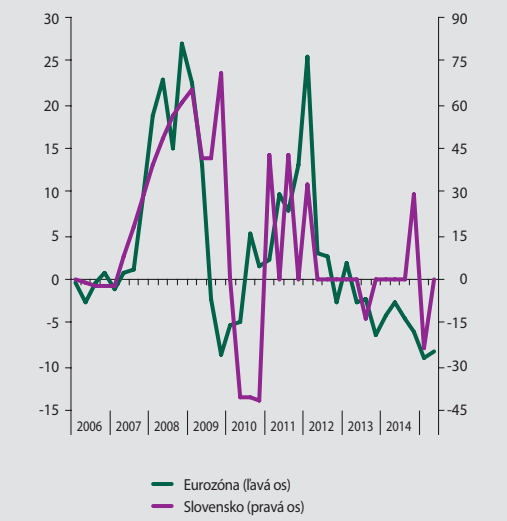

Zdroj: NBS, ECB.
Poznámka: Na zvislých osiach je zobrazený trhový podiel bánk, ktoré v dotazníku o úverových štandardoch uviedli, že ich likvidná pozícia prispela k sprísneniu štandardov na úvery podnikom, znížený o trhový podiel bánk, ktoré uviedli, že likvidná pozícia prispela k uvoľneniu týchto štandardov.

tenciálne vyšší dopad rizika nesúladu splatností aktív a pasív.

Samostatným problémom je koncentrácia najväčších vkladateľov v určitom segmente. Za citlivý segment v tomto prípade môžeme považovať vklady dôchodkových fondov, fondov kolektívneho investovania a vkladov poisťovní. Vo viacerých prípadoch tieto vklady tvoria nielen veľký objem spojený s vysokou koncentráciou, ale ich zotrvanie v banke je často spojené s externými faktormi. Príkladom môže byť hodnotenie banky externou ratingovou agentúrou, ktorého prípadné zníženie môže spustiť výber vkladov tohto sektora takmer automaticky.

Okrem vyššie uvedených trendov vývoja likvidnej pozície bánk prispieva k jej významnosti aj jej vplyv na trh úverov. Ako naznačuje graf 39, v čase výraznejšieho sprísňovania úverových štandardov na úvery podnikom (najmä v rokoch 2008 a 2009) pomerne veľká časť bánk (na Slovensku aj v eurozóne) označila likvidnú pozíciu banky ako významný faktor, ktorý prispel k sprísneniu úverových štandardov.

V SLOVENSKOM BANKOVOM SEKTORE SÚ VŠAK PRÍTOMNÉ NIEKTORÉ ŠPECIFIKÁ, KTORÉ RIZIKO VYPLÝVAJÚCE Z NESÚLADU SPLATNOSTÍ AKTÍV A PASÍV ZMIERŇUJÚ

Vyššie uvedená analýza potvrdila významnosť nesúladu splatností aktív a pasív ako jedného z dôležitých rizikových faktorov pre slovenský bankový sektor (z hľadiska časového vývoja aj porovnania s inými štátmi). V slovenskom bankovom sektore však možno identifikovať viacero skutočností, ktoré prispievajú k znižovaniu tohto rizika.

Prvým, najdôležitejším, faktorom je vysoký podiel likvidných aktív. Ten je spojený predovšetkým s vysokým podielom štátnych dlhopisov v portfóliách bánk (17 %), ktorý je jedným z najvyšších v EÚ (priemer eurozóny je 6 %). Hoci ich priemerná zostatková splatnosť bola k 31. marcu 2015 na úrovni 5,1 rokov, v prípade potreby je možné získať finančné prostriedky formou ich odpredaja alebo založenia v repo obchodoch v priebehu veľmi krátkeho obdobia. Vďaka tomu podiel likvidných aktív na celkovej bilančnej sume slovenského bankového sektora výrazne prevyšuje väčšinu štátov EÚ, vrátane štátov strednej a východnej Európy (graf 40, pravá

Graf 40 Medzinárodné porovnanie ukazovateľov likvidity (%)

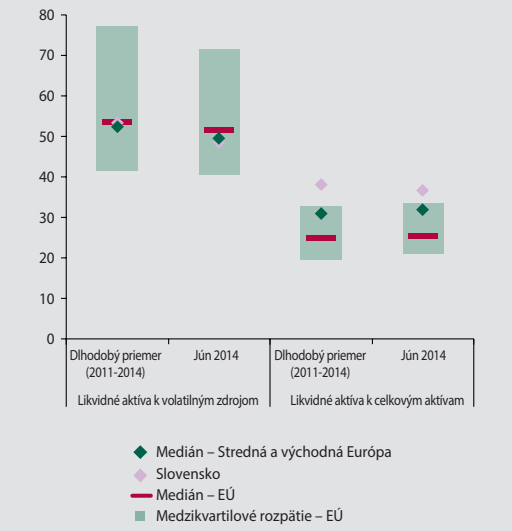

Zdroj: MMF.
Poznámky: Likvidné aktíva pre účely tohto grafu zahŕňajú aktíva splatné do 3 mesiacov a všetky likvidné cenné papiere. Volatilné zdroje sú záväzky splatné do 1 roka.
Detailná metodika výpočtu ukazovateľov je uvedená v dokumente IMF (2006): Financial Soundness Indicators – Compilation Guide.

časť). Tento objem likvidných aktív tak dokáže zmierniť riziko vyplývajúce z vysokého podielu krátkodobých zdrojov. Podiel likvidných aktív ku krátkodobým zdrojom je tak v slovenskom bankovom sektore na úrovni mediánu ostaných krajín EÚ, ako aj krajín regiónu strednej a východnej Európy (graf 40, ľavá časť).

Druhým faktorom zmierňujúcim riziko plynúce z nadmerného nesúladu splatností aktív a pasív je ukazovateľ krytia likvidity prijatý na národnej úrovni. Minimálna požadovaná hodnota tohto ukazovateľa, ktorá je v platnosti od roku 2008[14], zabezpečuje, aby banky pokrývali svoje volatilné zdroje dostatočným objemom likvidných aktív. Doterajšia skúsenosť s plnením regulatórneho ukazovateľa ukazuje, že banky s dominantnou aktivitou v oblasti retailu vykazujú v priemere nižšie hodnoty ako je priemer bankového sektora. Hlavným dôvodom je vysoký podiel stabilných, ale krátkodobých vkladov, ktoré podliehajú relatívne vyššiemu koeficientu. Preto je dôležité upozorniť na zmeny, ktoré nastali v metodike ukazovateľa od 1. 12. 2014. Hodnota ukazovateľa za bankový sektor vplyvom tejto zmeny stúpla. Zmena nastala aj v prípade definície likvidných aktív (sprísnenie), ako aj prípade volatilných zdrojov (uvoľnenie). V celkovom dopade na bankový sektor prevládlo uvoľnenie na strane volatilných zdrojov, predovšetkým mierne zníženie koeficientov na retailové vklady.

Graf 41 Zmena ukazovateľa krytia likvidity vplyvom metodickej zmeny od 1. decembra 2014 vo vybraných bankách

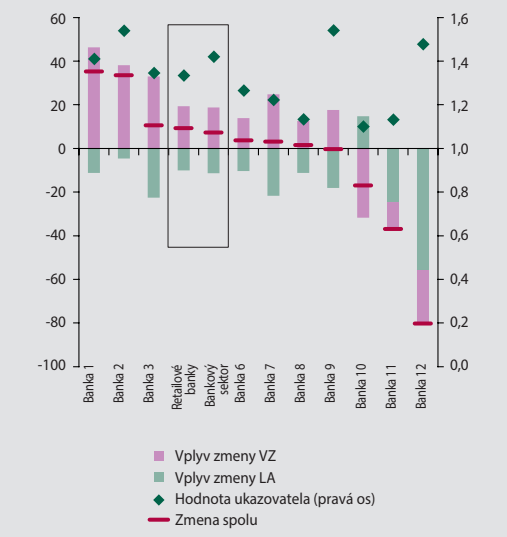

Zdroj: NBS.
Poznámky: Zmeny sú vyjadrené v bázických bodoch a sú vpočítané ako rozdiel priemerných hodnôt za mesiace september až november 2014 a priemerných hodnôt za mesiace január až február 2015.
Hodnota ukazovateľa krytia likvidity (pravá os) je priemerná hodnota za mesiace január až február 2015.

Napriek tomu, že metodická zmena čiastočne uvoľnila celkovú likviditu v bankovom sektore, aktuálne nastavenie ukazovateľa zmierňuje riziko plynúce z časového nesúladu medzi aktívami a pasívami.

Ukazovateľ likvidity prijatý na národnej úrovni je prísnejší ako ukazovateľ na európskej úrovni. V slovenskom bankovom systéme bola pre účely stanovenia regulatórnych požiadaviek na krytie rizika likvidity využitá národná voľba, ktorá v súlade s čl. 412 (4) CRR umožňuje v období do konca roku 2017 nahradiť požiadavky prijaté na európskej úrovni vnútroštátnymi opatreniami. Ako totiž ukazuje tabuľka 4, koeficienty ukazovateľa platného na európskej úrovni sú vo viacerých prípadoch voľnejšie. Najmä implementácia nižších hodnôt koeficientov, ktoré sa aplikujú pre účely výpočtu objemu záporných peňažných tokov v prípade retailových vkladov, by viedli k výraznému zvýšeniu hodnoty ukazovateľa krytia likvidity. Navyše v prípade niektorých kategórií s preferenčným koeficientom (napr. transakčné retailové účty) dochádza aj k zmierneniu kvalitatívnych požiadaviek na zatriedenie vkladov do tejto kategórie. Z uvedeného dôvodu a vzhľadom na vyššie uvedený významný vplyv rizika spojeného s nesúladom splatností aktív a pasív bola v SR ponechaná (a mierne upravená) národná implementácia ukazovateľa krytia likvidity, ktorá bola v platnosti ešte pred prijatím harmonizovanej európskej regulácie v tejto oblasti. Ako ukazuje vyššie uvedená analýza, tento krok je nevyhnutný, aby slovenský bankový sektor udržiaval dostatočný objem likvidných aktív kryjúci vyšší podiel krátkodobých zdrojov v porovnaní s inými bankovými sektormi.

Okrem ukazovateľa krytia likvidity by trend prehlbovania nesúladu splatností aktív a pasív mohlo čiastočne zmierniť aj odporúčanie NBS týkajúce sa maximálnej doby splatnosti retailových úverov. V tomto kontexte je významné najmä odporúčanie neposkytovať nezabezpečené (najmä spotrebiteľské) úvery s dobou

14 Opatrenie NBS č. 18/2008 z 28. októbra 2008 o likvidite bánk a pobočiek zahraničných bánk a o postupe riadenia rizika likvidity bánk a likvidity pobočiek zahraničných bánk, v znení neskorších predpisov.

Tabuľka 4 Dopad nahradenia národného ukazovateľa krytia likvidity ukazovateľom platným na európskej úrovni

	Koeficient / zrážka podľa Opatrenia NBS	Koeficient / zrážka podľa Nariadenia EK	Dopad na ukazovateľ krytia likvidity
	(1)	(2)	(3)
Štátne dlhopisy spĺňajúce podmienky likvidných aktív v EUR	0 – 15 %	0 %	0,04
Kladné peňažné toky zo splátok retailových úverov	80 %	100 %	0,01
Kladné peňažné toky zo splátok úverov podnikom	80 %	50 %	-0,13
Retailové vklady kryté FOV - transakčné účty a vklady s vybudovaným vzťahom	15 %	5 %	0,16
Retailové vklady kryté FOV nad 30 dní s vysokou pokutou za predčasný výber	5 %	0 %	0,03
Ostatné retailové vklady	25 %	10 %	0,49
Prevádzkové vklady podnikov	30 %	25 %	0,00
Záväzky voči ARDALu	100 %	40 %	0,03

Zdroj: NBS, EK.
Poznámky: V tabuľke sú zobrazené len najvýznamnejšie kategórie, v ktorých dochádza k zmene hodnoty koeficientu.
V stĺpci (1) je uvedená hodnota koeficientu, resp. zrážky v zmysle aktuálne platného Opatrenia NBS z 28. októbra 2008 č. 18/2008 o likvidite bánk a pobočiek zahraničných bánk a o postupe riadenia rizika likvidity bánk a likvidity pobočiek zahraničných bánk v znení neskorších predpisov.
V stĺpci (2) je uvedená hodnota koeficientu, resp. zrážky v zmysle Delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2015/61 z 10. októbra 2014, ktorým sa dopĺňa nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 575/2013, pokiaľ ide o požiadavku na krytie likvidity pre úverové inštitúcie.
V stĺpci (3) je uvedená odhadovaná zmena hodnoty ukazovateľa krytia likvidity v dôsledku zmeny príslušného koeficientu, resp. zrážky podľa údajov k 28. februáru 2015, vrátane schematického grafického vyjadrenia. Tento odhad nezahŕňa uvoľnenie kvalitatívnych podmienok pre začlenenie vkladov do niektorých preferenčných kategórií, ktoré môže odhadovaný dopad na zvýšenie hodnoty ukazovateľa ešte prehĺbiť.

splatnosti presahujúcou 9 rokov, ktoré vstúpilo do platnosti 1. marca 2015. Táto úroveň sa v roku 2016 zníži na 8 rokov. Cieľom tohto odporúčania je predovšetkým zastaviť trend postupného predlžovania doby splatnosti existujúcich spotrebiteľských úverov, pri ktorých klienti formou refinancovania zvyšovali objem úveru, pričom výška splátky zostala vďaka predĺženiu doby splatnosti zachovaná. Banky by zároveň nemali, s výnimkou 10 % novej produkcie úverov, poskytovať úvery na bývanie s dobou splatnosti prevyšujúcou 30 rokov.

Tretím faktorom prispievajúcim k zmierneniu rizika nadmerného nesúladu splatností na strane aktív a pasív je štruktúra samotných zdrojov. V slovenskom bankovom sektore tvoria vklady klientov až 80 % cudzích zdrojov bánk, čo je najvyšší podiel v eurozóne a viac ako dvojnásobná úroveň v porovnaní s priemerom eurozóny. Na druhej strane, slovenské banky majú pomerne málo emitovaných dlhových cenných papierov, ktoré sú v SR reprezentované najmä emisiami hypotekárnych záložných listov. Podiel emitovaných dlhových cenných papierov so splatnosťou nad 1 rok na bilančnej sume bánk je v SR na úrovni 6 %, v eurozóne je dvojnásobný. Treba však poznamenať, že hoci v čase prípadnej krízy dôvery v bankový sektor by mohli byť slovenské banky v porovnaní so zahraničnými bankami vystavené zvýšenému dopadu rizika odlevu vkladov klientov, počas doterajšieho vývoja sa táto štruktúra financovania ukázala ako výhodná. Ako ukazuje graf 42, úroková nákladovosť cudzích zdrojov je v slovenskom bankovom sektore dlhodobo nižšia ako vo väčšine krajín eurozóny. To platilo bez ohľadu na to, či sa finančný trh nachádzal v pokojných časoch, v časoch krízy spojenej so zhoršenou dostupnosťou a vyššími rizikovými prirážkami financovania sa bánk (v rokoch 2008 a 2009), alebo v čase dlhovej krízy v eurozóne, spojenej so všeobecným nárastom averzie voči riziku, najmä voči periférnym krajinám eurozóny (roky 2011 a 2012). Výhodou takejto štruktúry zdrojov je aj hodnota ukazovateľa podielu úverov ku vkladom, ktorá napriek mierne rastúcemu trendu dlhodobo zostáva pod 100 %, na rozdiel od iných bankových sektorov v západnej Európe. Predpoklad pomerne vysokej stability retailových vkladov obsahuje aj metodika výpočtu ukazovateľa čistého stabilného financovania, ktoré tieto prostriedky pokladá za stabilné až do výšky 95 %.

Graf 42 Medzinárodné porovnanie vývoja nákladovosti cudzích zdrojov bankového sektora (%)

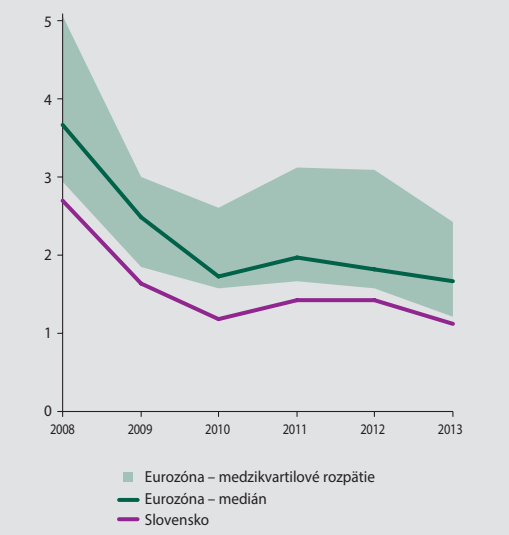

Zdroj: ECB.
Poznámka: Na zvislej osi je zobrazený podiel úrokových nákladov k celkovému objemu cudzích zdrojov bankového sektora.

Graf 44 Zaťažené a zaťažiteľné aktíva a zabezpečené zdroje financovania bánk (% z celkových aktív)

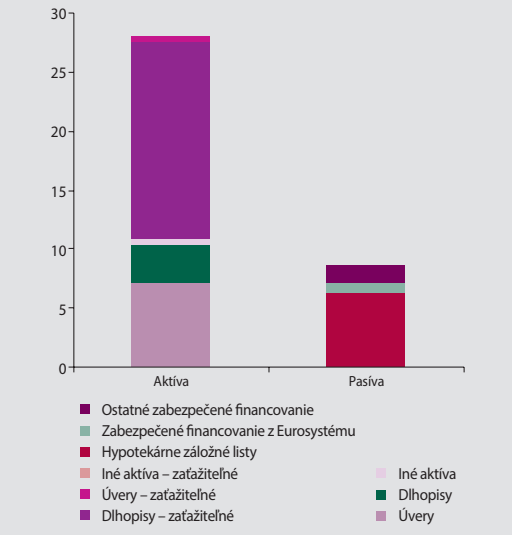

Zdroj: NBS.

Napokon štvrtým dôležitým faktorom je pomerne vysoká nezávislosť slovenského bankového sektora na externých zdrojoch likvidity. Na rozdiel od viacerých bankových sektorov v eurozóne slovenské banky nie sú závislé na čerpaní zdrojov z Eurosystému (graf 43). Situácie, keď niektoré banky využili refinančné operácie mali spravidla iné dôvody ako je riešenie otázky likvidity banky. Aj vďaka tomu disponuje bankový sektor dostatkom voľného kolaterálu, ktorý by mohol byť v prípade nepriaznivého scenára použitý na načerpanie likvidity z centrálnej banky.

Graf 43 Podiel zdrojov z centrálnej banky na celkovom objeme pasív (%)

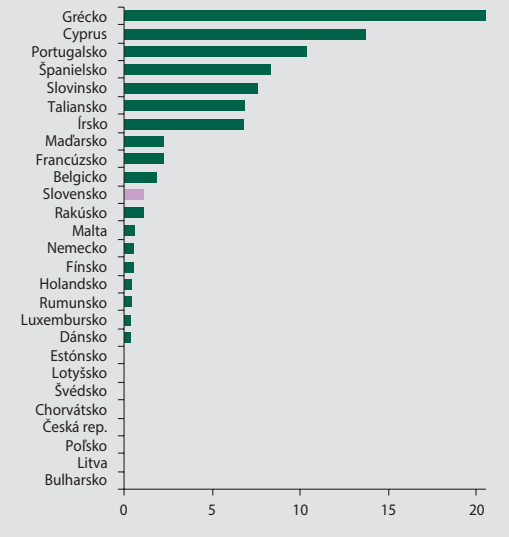

Zdroj: ECB.
Poznámka: Údaje predstavujú priemernú hodnotu za obdobie 2013 až 2014.

Zatiaľ čo podiel zaťažených aktív (t. j. poskytnutých ako kolaterál) na bilančnej sume bánk je na úrovni 10,8 %, podiel nezaťažených aktív, ktoré sú prípustné ako kolaterál z hľadiska ECB, je na úrovni 17,2 %. Podiel prípustných nezaťažených aktív presahuje podiel zaťažených aktív vo väčšine bánk.

Podobne je to s pozíciou väčšiny bánk voči vlastným finančným skupinám. V kontraste s viacerými štátmi strednej a východnej Európy sú naše dcérske spoločnosti a pobočky zahraničných bánk skôr poskytovatelia likvidity ako jej prijímatelia. Zároveň však treba pripomenúť, že pozícia čistého veriteľa sa v prípade dcérskych spoločností v poslednom období približovala k nule. Trend preklápania veriteľskej alebo nulovej pozície voči vlastnej finančnej skupine do pozície dlžníka pokračoval vo väčšine veľkých bánk. Na druhej strane, mimo krízového obdobia je faktorom podporujúcim likviditu v slovenskom finančnom

Graf 45 Čistá pozícia typov bánk voči vlastnej finančnej skupine a čistá pozícia bankového sektora voči Eurosystému (tis. EUR)

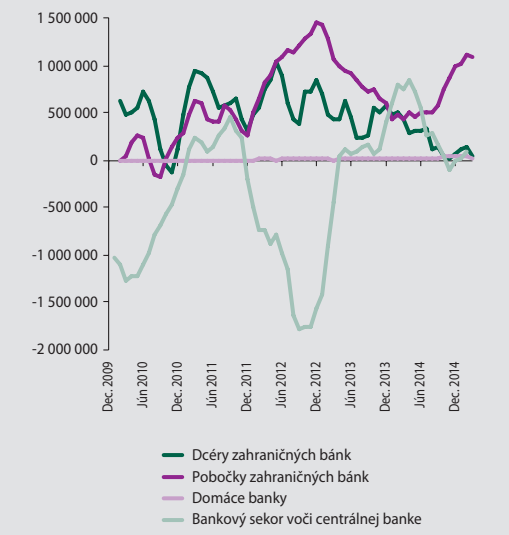

Zdroj: NBS.
Poznámka: Čistá pozícia je vypočítaná ako 3-mesačný plávajúci priemer rozdielu aktív a pasív.

sektore aj fungujúci medzibankový trh. Hoci objem prostriedkov na tomto trhu zaznamenal z hľadiska dlhodobejšieho horizontu postupný pokles, sadzby na medzibankové pohľadávky neprevyšujú sadzby na medzibankovom trhu v zahraničí.

Miera stability zdrojov, najmä retailových vkladov, závisí však aj od intenzity konkurencie, a to najmä v úrokovej politike bánk. Zvýšenie úrokovej sadzby na retailové vklady v niektorej z bánk (často najmä menších bánk a pobočiek zahraničných bánk) môže prispieť k presunu istého objemu vkladov do tejto banky z iných bánk. Tento výsledok potvrdila aj ekonometrická analýza, ktorú podrobne popisuje box 4. Znamená to, že zvýšená miera konkurencie medzi bankami prispieva k vyššej volatilite primárnych zdrojov bánk, a tým aj k zvýšenej volatilite ich trhových podielov. Táto skutočnosť potvrdzuje záver, že koeficient aplikovaný na retailové vklady pri výpočte požiadaviek na krytie likvidity podľa európskej legislatívy môže byť pre účely slovenského bankového sektora príliš nízky.

Pri hodnotení významnosti rizika nesúladu aktív a pasív je však potrebné zohľadniť aj ďalšie charakteristiky bankového sektora. Prvou významnou charakteristikou je postavenie bankového sektora v ekonomike. Slovenský bankový sektor v pomere k veľkosti ekonomiky patrí z hľadiska medzinárodného porovnania medzi menšie. Z tohto dôvodu, hoci zadlženosť slovenských domácností je v porovnaní s krajinami západnej Európy nižšia, je podiel retailových úverov na bilancii slovenských bánk vyšší, pričom tieto úvery sú hlavným faktorom vyššej miery nesúladu splatností aktív a pasív. Druhým faktorom je veľkosť tzv. tieňového bankového sektora v ekonomike, ktorý zahŕňa najmä podielové a hedžové fondy, sekuritizáciu a obchodníkov s cennými papiermi. Dôvodom je, že v rozvinutých ekonomikách sa v súčasnosti prehlbuje trend postupného presunu časti nesúladu splatností aktív a pasív mimo regulovaného bankového sektora. Na toto riziko ako na jedno z najvýznamnejších rizík súčasného globálneho finančného systému upozorňuje aj MMF v Správe o globálnej finančnej stabilite za október 2014. Toto riziko sa týka najmä investičných fondov, ktoré na strane pasív umožňujú výbery investorov na požiadanie, avšak na strane aktív sa zvyšuje podiel nelikvidných aktív a riziko zvýšených nákladov v prípade ich odpredaja, a to najmä v krízových podmienkach. V EÚ je pritom veľkosť tohto tieňového

Graf 46 Vývoj vkladov podielových fondov v bankách

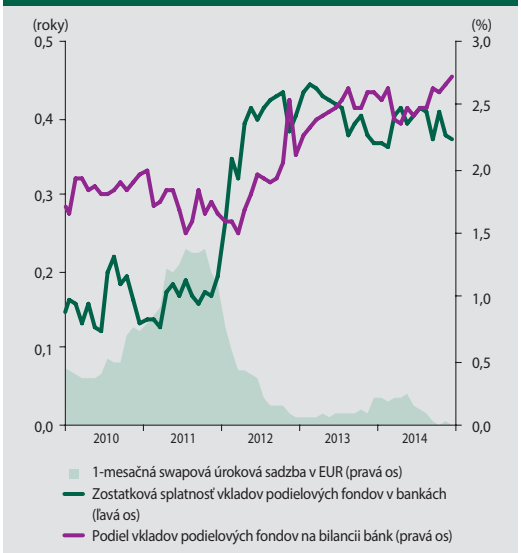

Zdroj: NBS, Bloomberg.
Poznámka: Na grafe sú zobrazené iba vklady domácich podielových fondov v domácich bankách.

bankového sektora na úrovni zodpovedajúcej viac ako približne 60 % veľkosti regulovaného bankového sektora, v USA je to dokonca až 180 %. V slovenskom finančnom sektore je však podiel fondov kolektívneho investovania na úrovni len 8 % bankového sektora, takže väčšina nesúladu splatností aktív a pasív sa na rozdiel od iných krajín koncentruje v bankovom sektore. Treba však poznamenať, že trend čiastočného presunu nesúladu splatností do sektora investičných fondov, hoci vo výrazne menšej miere ako v zahraničí, sa prejavuje aj na slovenskom finančnom trhu. Ako ukazuje graf 46, po výraznom poklese krátkodobých úrokových sadzieb v druhom polroku 2011 a v roku 2012 sa výrazne zvýšila priemerná zostatková splatnosť vkladov podielových fondov v bankách a vzrástol aj ich podiel na bilančnej sume bankového sektora. Zároveň v období rokov 2012 až 2014 vzrástla aj priemerná zostatková splatnosť portfólia cenných papierov v podielových fondoch, a to z 2,0 roka na 2,7 roka.

Box 4

EKONOMETRICKÁ ANALÝZA VÝZNAMNOSTI ÚROKOVEJ POLITIKY PRI ZMENE OBJEMU RETAILOVÝCH VKLADOV

S cieľom preskúmať význam úrokovej politiky individuálnych bánk na medzimesačné zmeny objemu retailových vkladov bola vykonaná jednoduchá ekonometrická analýza. Táto analýza bola založená na lineárnej regresii zmeny objemu retailových vkladov (D_t) na relatívnu výšku aktuálnej úrokovej sadzby v pomere k aktuálnej priemernej sadzbe na trhu retailových vkladov (R_t) a na veľkosť banky vyjadrenej ako trhový podiel banky na retailových vkladoch (S_t). Regresia bola urobená na panelových dátach po zahrnutí fixných aj individuálnych efektov a troch autoregresných členov na údajoch z obdobia január 2009 až február 2015. Do panelovej regresie boli zahrnuté údaje za individuálne banky a pobočky zahraničných bánk, ktoré boli v uvedenom období aktívne na trhu retailových vkladov (s výnimkou stavebných sporiteľní). Konkrétna špecifikácia odhadovanej rovnice bola nasledovná:

$$D^i_t = C + C^i + C_t + \beta_1 R^i_t + \beta_2 S^i_t + \beta_3 D^i_{t-1} + \beta_4 D^i_{t-2} + \beta_5 D^i_{t-3}$$

Všetky koeficienty v takto stanovenej rovnici sú signifikantné (p-hodnota < 0,01), pričom upravené R^2 má hodnotu 37 %. Pre účely tejto analýzy je významný najmä koeficient β_1, ktorý možno interpretovať ako odhadovaný nárast objemu retailových vkladov v prípade, ak úroková sadzba banky prevyšuje priemernú úrokovú sadzbu na trhu o 1 p. b. Na základe ekonometrických výsledkov možno odhadnúť, že nastavenie úrokovej sadzby banky o 1 p. b. vyššie ako je trhový priemer prinesenie tejto banke zvýšenie objemu retailových vkladov približne o 4 až 8 mil. € (v závislosti od veľkosti banky, pričom výsledky naznačujú, že malé banky sú flexibilnejšie). Tento objem predstavuje zmenu trhového podielu banky približne o 0,01 p. b. až 0,02 p. b.

NA SÚČASNÝ VÝVOJ V OBLASTI RIZIKA LIKVIDITY VÝRAZNE VPLÝVA AJ PROSTREDIE NÍZKYCH ÚROKOVÝCH SADZIEB A AKTUÁLNA MENOVÁ POLITIKA

Prostredie nízkych krátkodobých aj dlhodobých úrokových sadzieb prispieva k zníženiu stability zdrojov financovania sa bánk. V období od roku 2012 bolo možné zaznamenať postupný pokles úrokových sadzieb na retailových vkladoch, a to najmä termínovaných. Ako zobrazuje graf 47, v dôsledku tohto vývoja sa výrazne znížila preferencia klientov bánk ukladať peniaze na termínované účty, a to nielen na úkor bežných účtov, ale aj presunu prostriedkov z bánk do podielových fondov. V roku 2014 bol priemerný objem čistých predajov v podielových fondoch dokonca približne na úrovni nárastu bankových vkladov, hoci v druhom polroku sa opätovne mierne zvýšila preferencia bankových vkladov kvôli nárastu rozdielu úrokovej sadzby medzi termínovanými a ostatnými

Graf 47 Vplyv vývoja úrokových sadzieb na štruktúru retailových vkladov

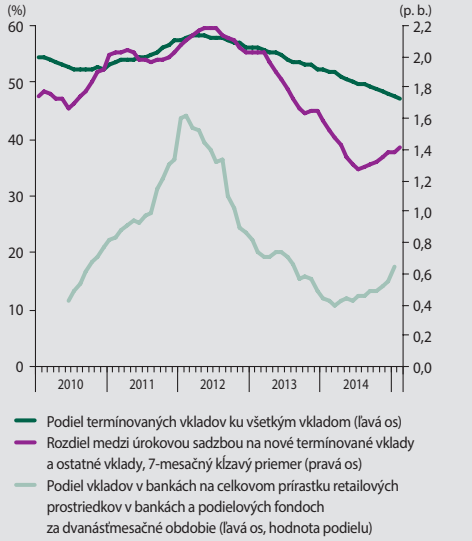

Zdroj: NBS.

bankovými účtami. Z prostriedkov presunutých z bánk do podielových fondov sa však do bankového sektora vrátila pomerne malá časť (ako ukazuje graf 46, vklady podielových fondov v bankách rástli v uplynulom období iba veľmi mierne). Prostredie nízkych úrokových sadzieb navyše prispieva k vyššiemu dopytu klientov po úveroch, vrátane úverov na bývanie, ktorých splatnosť je dlhšia. Preto prostredie nízkych úrokových sadzieb ešte viac prehlbuje časový nesúlad splatností aktív a pasív v bankovom sektore. Na druhej strane, ako pozitívny dopad pretrvávajúcich nízkych sadzieb na vkladoch klientov sú klienti viac motivovaní v prípade dostupnosti voľných finančných prostriedkov využiť ich na predčasné splatenie svojich úverov, čo naopak mieru nesúladu splatností aktív a pasív zmierňuje.

Aktuálna menová politika zároveň ovplyvňuje mieru a kvalitu krytia rizika likvidity v bankách. Rozšírený program nákupu aktív, ktorý spustila ECB v marci 2015, a ktorý podrobne popisuje box 1, je zameraný najmä na nákup štátnych dlhopisov krajín eurozóny. Portfóliá štátnych dlhopisov v bankách však tvoria najvýznamnejšiu súčasť likvidného vankúša, ktorý banky držia pre prípad materializácie rizika vyplývajúceho z nesúladu splatností aktív a pasív. Ako je popísané v uvedenom boxe, aktuálna menová politika tak môže ovplyvniť schopnosť bánk kryť toto riziko najmä prostredníctvom nadhodnotenia cien štátnych dlhopisov (ale aj iných aktív) a prostredníctvom potenciálneho poklesu objemu likvidných aktív v prípade, ak by banky pristúpili k predaju štátnych dlhopisov z vlastných portfólií, a ich prípadnému nahradeniu inými, menej likvidnými aktívami. Vo všetkých troch prípadoch sa zároveň postupne zvyšuje riziko dopadu ukončenia tohto programu zo strany ECB.

Zhrnutie

Obchodný model slovenského bankového sektora je možné charakterizovať do veľkej miery ako tradičný, pretože je založený na raste aktív prostredníctvom úverovania domácej ekonomiky. Toto úverovanie je plne pokryté primárnymi zdrojmi vo forme klientskych vkladov. Takýto obchodný model však, najmä v porovnaní s väčšinou krajín EÚ, vedie k vysokému podielu pasív s krátkou dobou splatnosti, a s tým súvisiacemu zvýšenému nesúladu splatností aktív a pasív, ktorý navyše zaznamenáva dlhodobo rastúci trend. Toto riziko je pre banky v období normálneho vývoja prirodzené, v čase krízy však zvýšená miera tohto rizika môže viesť k ohrozeniu likvidity banky.

Slovenský bankový sektor pokrýva uvedené riziko likvidnými aktívami, ktorých objem vzhľadom na veľkosť bilancie bánk je vyšší ako v zahraničí, čo uvedené riziko zmierňuje na výšku porovnateľnú v iných štátoch. Pre udržanie tohto stavu je však potrebné, aby banky spĺňali dostatočne obozretné požiadavky na krytie likvidity. Z tohto pohľadu je dôležité, že národná legislatíva platná v SR už od roku 2008 je v tejto oblasti prísnejšia ako nová európska legislatíva. Európska legislatíva značne uvoľňuje podmienky najmä na krytie rizika vyplývajúce z retailových vkladov, ktoré tvoria v slovenskom bankovom sektore najvýznamnejší zdroj financovania sa bánk. K prehĺbeniu uvedeného rizika navyše prispieva aj prostredie nízkych úrokových sadzieb a niektoré opatrenia centrálnych bánk. Z uvedených dôvodov je dôležité, aby v slovenskom bankovom sektore nedošlo k výraznejšiemu uvoľneniu regulatórnych požiadaviek v tejto oblasti.

Vzhľadom na dlhotrvajúci trend postupného prehlbovania nesúladu splatností aktív a pasív

je zároveň vhodné podporiť aj iné typy opatrení na zmiernenie tohto trendu. Jedným z týchto opatrení môže byť napr. posilnenie infraštruktúry pre financovanie sa podnikov priamo na finančnom trhu mimo bankového sektora, k čomu by mohlo priprieť aj vytvorenie únie kapitálových trhov. Ďalším príkladom môžu byť opatrenia v prospech rozšírenia možností na dlhodobé financovanie bánk, napríklad prostredníctvom krytých dlhopisov.

Skratky

BRRD	Smernica EP a Rady č. 2014/59/EÚ z 15. mája 2014 ktorou sa stanovuje rámec pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností a ktorou sa mení smernica Rady 82/891/EHS a smernice EP a Rady 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES, 2011/35/EÚ, 2012/30/EÚ a 2013/36/EÚ a nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 648/2012
CEE	Krajiny strednej a východnej Európy
CET1	Common Equity Tier 1 (vlastný kapitál Tier 1)
CMN	cenová mapa nehnuteľností
CRD IV	Smernica EP a Rady č. 2013/36/EÚ z 26. júna 2013 o prístupe k činnosti úverových inštitúcií a prudenciálnom dohľade nad úverovými inštitúciami a investičnými spoločnosťami, o zmene smernice 2002/87/ES a o zrušení smerníc 2006/48/ES a 2006/49/ES
CRR	Nariadenie EP a Rady (EÚ) č. 575/2013 z 26. júna 2013 o prudenciálnych požiadavkách na úverové inštitúcie a investičné spoločnosti a o zmene nariadenia (EÚ) č. 648/2012
DDS	doplnková dôchodková spoločnosť
DSS	dôchodková správcovská spoločnosť
DTI	Debt-to-Income
EBA	Európsky orgán pre bankovníctvo
ECB	Európska centrálna banka
EK	Európska komisia
ESA	Európsky systém národných a regionálnych účtov
ETF	Exchange Traded Funds (fondy obchodované na burze, ktoré sú obvykle naviazané na vybraný index finančného trhu)
EÚ	Európska únia
Fed	Federálny rezervný systém
HDP	hrubý domáci produkt
HZL	hypotekárne záložné listy
IES	Indikátor ekonomického sentimentu
IPS	Institutional Protection Scheme (systémy inštitucionálnej ochrany)
JST	Joint Supervisory Team (spoločný dohliadací tím)
LCR	Liquidity Coverage Ratio (ukazovateľ krytia likvidity)
LGD	Loss Given Default (strata v prípade zlyhania)
LTV	Loan-to-value ratio (pomer úveru k hodnote zabezpečenia)
MiFIR	Nariadenie EP a Rady (EÚ) č. 600/2014 z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 648/2012
MiFID2	Smernica EP a Rady č. 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ
MMF	Medzinárodný menový fond
MREL	minimálne požiadavky na vlastné zdroje a oprávnené záväzky
NBS	Národná banka Slovenska
NSFR	Net Stable Funding Ratio (ukazovateľ stabilného financovania)
PZP	povinné zmluvné poistenie
ROA	Return on Assets (návratnosť aktív)
SME	malé a stredné podniky
SR	Slovenská republika
SRF	Single Resolution Fund (Jednotný fond na riešenie krízových situácií)
SRM	Single Resolution Mechanism (Jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií)
SSM	Single Supervisory Mechanism (Jednotný mechanizmus dohľadu)
ŠÚ SR	Štatistický úrad SR

Zoznam grafov

Graf 1 Vývoj vybraných cenových ukazovateľov finančných trhov v Európe 11
Graf 2 Volatilita jednotlivých typov finančných aktív 12
Graf 3 Očakávania vývoja krátkodobých úrokových sadzieb v USA 13
Graf 4 Zmeny objemu čistých finančných aktív domácností 19
Graf 5 Medziročný nominálny rast tržieb v jednotlivých odvetviach hospodárstva 19
Graf 6 Distribúcia čistej marže retailových a podnikových úverov z hľadiska individuálnych bánk 21
Graf 7 Medzinárodné porovnanie vývoja čistých úrokových príjmov 21
Graf 8 Podiel čistých úrokových príjmov na celkových aktívach v jednotlivých krajinách EÚ 22
Graf 9 Vývoj trhových sadzieb a úrokových sadzieb na úvery klientom 23
Graf 10 Úroková sadzba na úvery na nehnuteľnosti s maturitou nad 5 rokov poskytnutých retailu 23
Graf 11 Dopad úrokového šoku na úrokové sadzby – nefinančné spoločnosti 24
Graf 12 Dopad testu citlivosti na čistý zisk sektora pred zdanením 25
Graf 13 Durácia dlhopisového portfólia a dopad poklesu klientskych sadzieb 25
Graf 14 Porovnanie trendov vo vybraných kategóriách retailových úverov 27
Graf 15 Vývoj spotrebného financovania podľa typu veriteľa 28
Graf 16 Podiel nových úverov, ktorý sa medzimesačne presunul medzi bankami 28
Graf 17 Vývoj úverových štandardov a dopytu v segmente retailových úverov 28
Graf 18 Medzištátne porovnanie úrokovej sadzby na nových úveroch podnikom 29
Graf 19 Príspevok k medziročnému rastu objemu podnikových úverov podľa vlastníctva podniku 30
Graf 20 Priemerný rast miezd a priemerný pokles počtu nezamestnaných podľa ekonomických odvetví 32
Graf 21 Vývoj podielu zlyhaných úverov vo vybraných ekonomických odvetviach 35
Graf 22 Vývoj podielu nekonzistentne identifikovaných expozícií na zlyhaných úveroch a ich prípadný dopad na ziskovosť 35
Graf 23 Riziko nekonzistentnosti v identifikácii zlyhaných úverov z pohľadu jednotlivých ekonomických odvetví 36
Graf 24 Bankové úvery domácnostiam a hrubý disponibilný príjem domácností 37
Graf 25 Umiestnenie Slovenska podľa zadlženosti domácností v rámci 11-tich krajín strednej a východnej Európy 38
Graf 26 Zmena úrokovej sadzby za posledných 12 mesiacov pri úveroch na bývanie v krajinách eurozóny: nové úvery a stav úverov 38
Graf 27 Index dostupnosti bývania, index nezamestnanosti a vývoj cien nehnuteľností 39
Graf 28 Porovnanie garantovanej úrokovej sadzby so skutočným výnosom 39
Graf 29 Konvertovateľné zdroje, požiadavka na MREL a jej krytie 43
Graf 30 Nastavenie dodatočných kapitálových vankúšov pre O-SII 48
Graf 31 Odchýlka podielu úverov na HDP od svojho dlhodobého trendu 49
Graf 32 Proticyklický smerovník 49
Graf 33 Vývoj podielu aktív a pasív so zostatkovou splatnosťou prevyšujúcou 5 rokov 51
Graf 34 Miera nesúladu splatností pre rôzne kategórie splatností 52
Graf 35 Vývoj podielu dlhodobých aktív, ktoré sú kryté dlhodobými zdrojmi 52
Graf 36 Medzinárodné porovnanie podielu pasív splatných do 1 roka na bilančnej sume bankového sektora 53
Graf 37 Koncentrácia vkladov v jednotlivých bankách 53
Graf 38 Vklady fondov a poisťovní v jednotlivých bankách 53

Graf 39 Vplyv likvidnej pozície na sprísňovanie úverových štandardov bánk voči podnikom 54
Graf 40 Medzinárodné porovnanie ukazovateľov likvidity 54
Graf 41 Zmena ukazovateľa krytia likvidity vplyvom metodickej zmeny od 1. decembra 2014 vo vybraných bankách 55
Graf 42 Medzinárodné porovnanie vývoja nákladovosti cudzích zdrojov bankového sektora 57
Graf 43 Podiel zdrojov z centrálnej banky na celkovom objeme pasív 57
Graf 44 Zaťažené a zaťažiteľné aktíva a zabezpečené zdroje financovania bánk 57
Graf 45 Čistá pozícia typov bánk voči vlastnej finančnej skupine a čistá pozícia bankového sektora voči Eurosystému 58
Graf 46 Vývoj vkladov podielových fondov v bankách 58
Graf 47 Vplyv vývoja úrokových sadzieb na štruktúru retailových vkladov 60

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Prehľad najvýznamnejších rizík z hľadiska stability slovenského finančného sektora 7
Tabuľka 2 Prehľad regulácie úverov na bývanie v Európe 33
Tabuľka 3 Nastavenie dodatočných kapitálových vankúšov pre O-SII 48
Tabuľka 4 Dopad nahradenia národného ukazovateľa krytia likvidity ukazovateľom platným na európskej úrovni 56